

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

6

2023

130

SPD
1893
PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

TEMA MESECA

**Razmisleki
o gorniški
literaturi**

Z NAMI NA POT

**Karnijske
Predalpe**

9 177 035 0 434 008

4,40 €

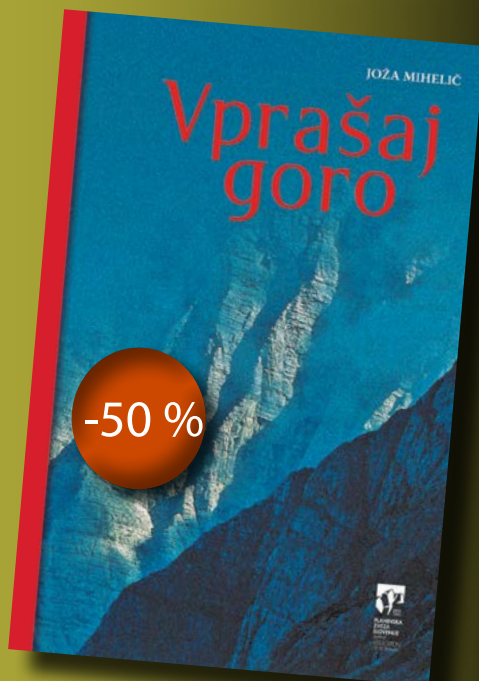
IZ PLANINSKE ZALOŽBE - IZDELEK MESECA JULIJA

VPRAŠAJ GORO, Joža Mihelič

Avtobiografsko delo *Vprašaj goro* je žlahtna pripoved o skromnih in poštenih ljudeh, ki so živeli predani svojemu rodu, domu in zemlji. Je spomin na otroštvo v Bohinju, na prijateljske vezi, ki so nastale v dobi zorenja, na plezalne začetke in najbolj polna leta njegovega alpinizma ter na turno smučanje, ki mu Joža Mihelič ostaja zvest vse življenje. Novi slavospev bohinjskim goram odlikujeta izbrušen slog in ljubezen do gora, po katerem slovijo tudi dela Jožetovega brata Tineta Miheliča.

CENA: V času od 1. 7. 2023 do 31. 7. 2023 lahko izdelek kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 13,45 €* (redna cena: 26,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

VEČNAMENSKI TRAK, BANDANA PZS

Večnamenski trak ali bandana je eden najbolj vsestranskih kosov oblačil.

Ščiti pred vetrom, mrazom, uporablja se kot kapa, šal, ruta, naglavni trak, zapestni trak, gumica za spenjanje las ...

Idealen je za v gore, za tek, za na kolo ali smuči – za kamor koli.

VABLJENI K NAKUPU!

Cena: 6,90 €

INFORMACIJE · NAKUP · NAROČILA

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 123. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik, Miha Pavšek

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

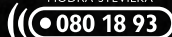
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

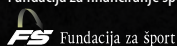
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Pod mogočnimi stolpi Cime Talagona

Foto Irena Mušič Habjan

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Karnijska zgodba

Revija, ki jo držite v rokah, je moja 250., odkar sem urednik. Od septembrske številke leta 2001 do danes se jih je nabralo toliko. Prvo leto štiri, potem po enajst do leta 2005, od takrat naprej po dvanajst do leta 2014 (izhajali smo vsak mesec), nato pa spet po enajst do današnjih dni, pa še šest letošnjih. Ne, od vseh urednikov jih nimam največ, absolutni rekorder je Tine Orel s 360 številkami.

Ta številka je malce karnijsko obarvana. V sredici predstavljamo Furlanske Dolomite in štiri tamkajšnje gorniške cilje. O Karnijskih Alpah je bilo v *Vestnikih* do zdaj napisanega kar precej. Prednjači dolga saga dr. Viktorja Vovka, ki je med letoma 1960 in 1968 prvi sistematično raziskoval in opisal Karnijce. Pa Vovk niti ni bil prvi. Kolikor mi je znano (tako pravi tudi kazalo revije strani www.planinskivestnik.com), je bil prvi objavljeni članek s tega območja leta 1937 (številka 11) avtorja dr. Josipa Cirila Oblaka z naslovom *V Karnijskih Alpah*. O svojih turah po Karnijcih je pisal dr. Henrik Tuma. V letih med 1929 in 1932 je Mira Marko Debelak v več člankih opisovala plezalne vzpone, ki jih je opravila skupaj z Edom Deržajem in Sergejem Černivcem. Za Vovkom sledi dolg premor, ko o Karnijcih ni bilo ničesar. Ponovno se članki s tega območja pojavijo šele v novem stoletju – prvi evidentirani zapis je iz leta 2001 (Marjeta Štrukelj: *Zuc dal Bor – gora z upognjenim križem*).

Zakaj vam to razlagam? Zato, ker se je po tej objavi seznam zapisov o Karnijskem gorstvu silno povečal. Zadnja leta s tega območja redno objavljamo po več prispevkov na leto. Kaj nam to pove? Da smo se Slovenci odpravili tja, torej za mejo raziskovat tudi druga gorovja, ne le naših. Še kako dobro se spomnim, kako se je obisk Zahodnih Julijcev po izidu izbirnega vodnika *Zahodne Julijske Alpe* leta 1998 (Sidarta) avtorja Andreja Mašere povečal. Podobno velja tudi za Karnijske Alpe, le da s tega območja do zdaj nismo imeli tako bogatega vodnika.

Ko v *Vestniku* pišemo o gorah, turah in krajih v tujini, ne morem mimo vprašanja, ki se nam v uredništvu redno pojavlja. Zakaj je sploh treba čez mejo? Ali nam tukaj kaj manjka? Zakaj v reviji pišemo o tujih gorah, saj s tem onečlašamo lepoto naših gora. Ne boste verjeli, taka vprašanja dobivam tudi od piscev sredice, torej ne nekih "nepoznavalcev", ampak od tistih, ki razlagajo poti po gorah, pišejo o njih in jih priporočajo za obisk. Vendar, ali si predstavljate, da bi pisali o Triglavu, Jalovcu ali Grintovcu vsak mesec? Torej v času mojega urednikovanja 250-krat? Eno in isto! Verjemite mi, tudi največji zaljubljeni v gorski svet bi se tega naveličali. Ponovno poudarjam, da se lepot naših gora zavemo šele takrat, ko jih primerjamo z drugimi, torej ko se vračamo iz tujih gorstev.

Moje poti po Karnijcih sta spodbudila kolega Andrej in Urška Stritar, ki sta spisala prvi vodnik (*Karnijska potepanja*, Kibuba, 2006). Gre za kombinacijo vodnika in potopisnega raziskovanja gorovja, kjer je nanizanih 58 ciljev, od zahtevnih vrhov do prečenj po dolinah in nižjih kucjev, tudi v snegu, obsega pa večino območja Karnijcev, tudi zahodnejših. Ta vodnik je bil nekaj časa poleg informacij na spletu edini oprijemljivi priručnik za ljubitelje Karnijskih Alp.

Približno v času, ko bo izšla ta številka *Vestnika*, prihaja na slovenski trg novi vodnik, ki sva ga napisala skupaj z Ireno. Kot je zapisal urednik Andrej Stritar: "Čeprav je to izbirni vodnik, Slovenci s to knjigo dobivamo tako rekoč enciklopedijo Karnijskih Alp ... Prepričan sem, da bo dolga leta in desetletja v veselje in pomoč generacijam ljubiteljev nekoristnega, a tako lepega sveta!" Priznam, tako kot njega so tudi mene Karnijci s svojo čarobnostjo, raznovrstnostjo in divjino zasvojili in jih obiskujem vedno znova in tudi pisali bomo še vedno o njih. O tem, kam na pot, pa se seveda odločate sami. A kakorkoli že, naj bo srečno tukaj in tam!

Vladimir Habjan

UVODNIK

1 **Karnijska zgodba**

Vladimir Habjan

TEMA MESECA

4 **O dolgočasnosti, sramežljivem šolskem jeziku in humorju**

Aleksander Bjelčević

TEMA MESECA

10 **Kdor piše, nekaj da, kdor bere, nekaj dobi**

Mire Steinbuch,
Vladimir Habjan

RAZISKOVANJE

18 **Moške zadeve**

Štefan Šmigoc

KOLUMNA

25 **Ali naše telo zna iti v gore**

Klemen Belhar

STE VEDELI?

28 **Skalnat muze**

Vid Legradič

Z NAMI NA POT

30 **Čari južnega dela Karnijcev**

Vladimir Habjan

V (NE)ZNANO

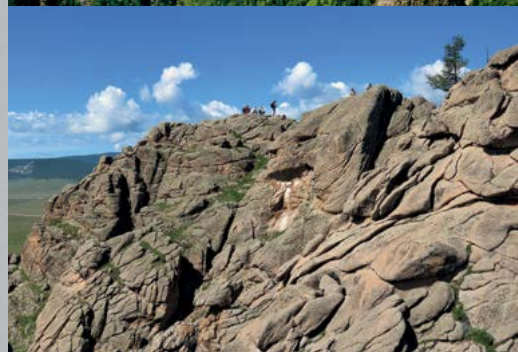
41 **Uranja peč in rak**

Franci Horvat

TRIGLAUSKI NARODNI PARK

44 **Usmerjanje obiskovalcev**

Majda Odar,
Aleš Zdešar,
mag. Tanja Menegalijska

IZLET
49 **Najstniške preizkušnje
v gorah**

Mateja Pate

TUJINA
52 **Mongolija po planinsko**

Miro Štebe

INTERJUJ
56 **Anton Črv - Tone**

Andreja Erdlen

ČLANI UREDNIŠKEGA ODBORA
59 **Mateja Pate**

UREME
60 **Usake oči imajo
svojo mavrico**

Veronika Hladnik Zakotnik

ZGODBE IZPOD HIMALAJE
62 **U dobrem in slabem**

Matjaž Čuk

RAZMIŠLJANJE
65 **Odločitve**

Ivan Premrl

- 66 **NOVICE IZ VERTIKALE**
- 68 **LITERATURA**
- 71 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**
- 73 **TNP**
- 74 **U SPOMIN**

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

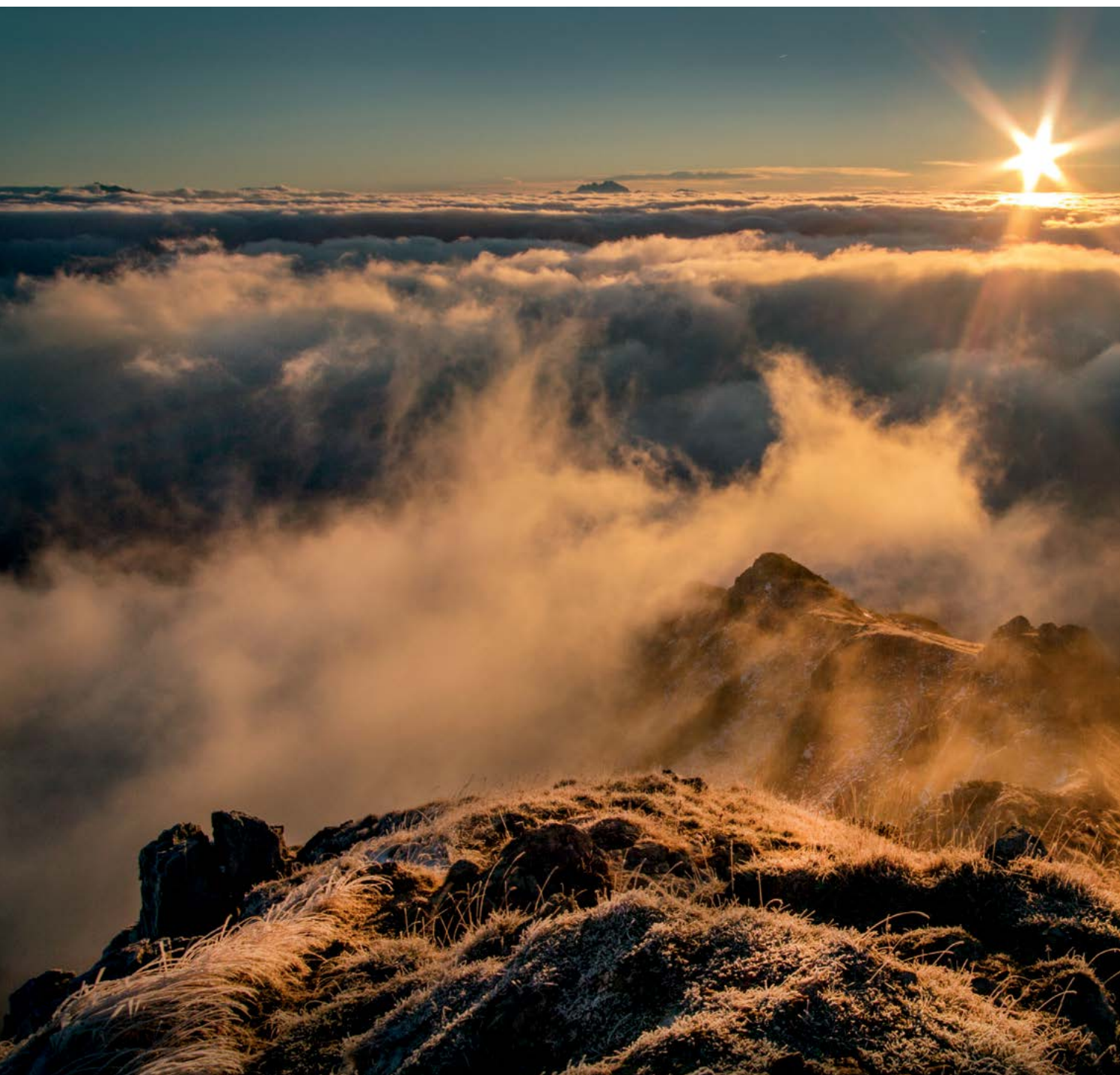
Aleksander
Bjelčevič¹

O dolgočasnosti, sramežljivem šolskem jeziku in humorju

Kako ne pisati gorniške literature

¹ Literarni zgodovinar
na Filozofski fakulteti
Univerze v Ljubljani.

Na okrogli mizi letošnjega gorniškega festivala sta se moderatorki spraševali, zakaj mlajši alpinisti ne pišejo knjig? Našteli sta več možnih razlogov, jaz pa vem za še enega: literarno pismeni prijatelji, ki bi knjigo po mojem lahko napisali, mi pravijo, da se bojijo biti dolgočasni. Kdaj bi bila alpinistična knjiga zame, starejšega alpinista s humanistično izobrazbo, ki sem prebral nekaj alpinističnih knjig in ene par lektoriral, dolgočasna?

Karseda kratek odgovor je: kadar bi me posamezni stavki, posamezni odlomki spominjali na šolski spis. Najbolj tvegan žanr je odpravarska knjiga: pred leti sem med tridesetimi prijatelji naredil nekaško anketo, v kateri so med drugim našli pet do deset najljubših knjig, in avtobiografske (Mahkota, Zaplotnik in podobni) vodijo pred odpravarskimi. Seveda: življenja ljudi so zanimivejša od treh mesecev kolektivnega bivanja v Himalaji in Andih, kjer se dogaja vedno enako: zapleti z opremo, zapuščeni psi v Katmanduju, na dostopu pijavke in ljubko umazani otročki, molilni mlinčki, rumen sneg okoli šotorov in garanje na gori; moraš biti že poklicni pisatelj, da iz tega narediš inovativno, še ne prebrano zgodbo.

Beseda zgodba je oguljena, ampak res nas zanimajo zgodbe, anekdote, špetiri, pikanterije (teh je v literaturi presneto malo, čeprav nismo nič bolj sramežljiv

narod kot drugi) in podobno (to ne pomeni, da refleksije podcenjujem, kje pa, ampak tudi te je treba dozirati primerno), tega pa je na odpravah morda manj kot v dolgem alpinistovem življenju. Življenjepise pa nezanimive naredi kopičenje drobnih in nepomembnih vzponov, popisovanje samoumevnih dogodkov, v slogu pa šolska skladnja in šolske besede ter manko pogovornih besed, pa še tiste v kurzivi, pa opombe pod črto in podobno. Predvsem naj ima pisatelj čim večkrat v mislih publiko, za katero piše. Piše pa naj tako, kot bi pripovedoval v živo, sicer mu bo publika pobegnila.

O popisovanju samoumevnosti in odvečnih podrobnosti

Težko je pisatelju uganiti, kaj od tega, kar je zanimivo zanj, bomo radi brali tudi mi: ne pripoveduj prepodrobno, ne opisuj tur, kjer se ni nič zgodilo, knjiga ni plezalski dnevnik. Zamisli si konkretno publiko, recimo da zgodbo pripoveduješ zbranim v Paklenici, ponudi le toliko informacij, da bodo poslušali z zanimanjem. Ni fajn, če bralec odstavke preskačuje, zato ne pripovedovati reči, ki jih vsi poznamo, recimo (primer je izmišljen, a tipičen):

"Kočo smo zapustili še v mraku in zakorakali v jutranji hlad, na smrekah se je bleščala jutranja slana. Pri izviru Bistrice zavijemo levo in se usmerimo pod iztek Jugove grape. Hodili smo tiho, saj je na nas pritiskala veličina in mogočnost stene. Ko smo prišli pod njo, je molk prvi prekinil Matej z nekaj šalami. Odleglo nam je. Pod steno smo se navezali in Žiga je zaplezal prvi. Hitro je bil čez vstopni previs in že sem na vrsti jaz. Prsti so premrli, ampak previs me pošteno ogreje."

Kaj pa je bilo potem? Malo ste se zaplezali, "udarili varianto za pridne", na koncu pa se je "vse dobro izteklo", starejši in izkušenejši te je pohvalil in že si načrtoval naslednjo turo? Bogpomagaj, to vsi poznamo, tako je vedno bilo in bo. Dogodek na turi naj bo dramatičen, ali zabaven ali pa ga izpusti, dobra knjiga ne bo nizala plezarije za plezarijo, ampak le važne življenjske etape, Mahkota jih je v skoraj petsto strani obsežni *Sfingi* podrobno opisal le pet ali šest, Škamperle v *Snegu na zlati veji* še manj, enako Buhl in Bonatti; najbolje se je učiti pri alpinističnih pisateljih, ki jih imamo najrajši. Sploh pa ne opisati cele plezarije s tehničnimi podrobnostmi, ki so dolgočasne že za alpiniste, planincu pa tuje. Alpinistova knjiga ni poročilo, ampak roman.

Po šolsko ali po domače?

Dolgočasne so šolske besede namesto domačih, šolska skladnja namesto pogovorne. Če že opisuješ to, kar vsi poznamo, popiši žmohtno, v pogovornem jeziku. Tole je star zapis s spletne strani Akademskega alpinističnega odseka, *Sestop meseca*, seveda krepko

*Dobra knjiga je kot sončni žarek,
ki ti odpre nova obzorja.
Foto Piotr Skrzypiec*

skrajšan s tremi pikami med poševnicama, začne se pa *in medias res*:

"To je najbrž vrh Vežice. – Ja, po moje. Kje se gre pa dol? – Ne vem, jest si nism nič pogledov, a si ti? – Ne, sam baje se gre po neki grapi kle. – Okej, dej greva pogledat. – Joj, kok tega ruševja, komi hodm. Aja ne, lej kle je vrh, k je možic, zgleda sva šla mal preveč desno. Kle je ena potka, mogoč pele v uno grapo. Pejva kle pogledat. – Joj, men je kle čudn, neki ne maram tega strmga šodra. /.../ – Boh, kok cajt že hodva, skos neki gor dol."

Zgodba se v tem slogu nadaljuje, junaka se v gozdu zgubita, spet po grapah gori-doli, pa še noč, pa še ključi od avta:

"O fak, haha, kva je to? Kje sva midva?? /.../ – Dej bom Kozino poklicov, on je kle domač. Ej Kozina, midva sva šla kle dol od slapa Orglice prot parkirišču in sva pršla kr nekam, k gre reka čez cesto, pa zjutri tega ni blo. /.../ Jao, bom fotru mesič napisov, da sm ključe zgubu. Ker idijot sem. – Greva klicat folk, da naju pride en iskt. – Kermu se bo dal zdej, že največ je ura. – Zakon, Pija naja pride iskt. /.../ – Kvaaa, kvaaa, kako je to mogoče, kje si najdla ključe? Hahaha, ej Pija ni naja treba pridt iskt, mava ključe."

In tako naprej, dogodek nam je domač, zapisa nevreden, če ne bi bil slog tako enkratno avtentičen: šele skrajno pogovorni slog ga je naredil zapisa vrednega. Knjižna nista ne besedni red "baje se gre *po neki grapi kle*" (namesto *kle po neki grapi*) ali "Kermu se bo *dal zdej*" (namesto *zdej dal*) niti izbor besed ("kle, kermu"), kaka beseda je tudi izpuščena "zgleda [da] sva šla mal preveč desno", pa tudi prepovedani nemški nedoločni člen "Kle je *ena* potka" je povsem na mestu. (Je pa s pogovornim jezikom križ, ker njegov pravopis ni kodificiran, zanj ne obstaja pravopis, ki bi povedal, kako ga zapisovati: *tle* ali *kle*, *pravš* ali *prauš* ali *prawsš*?) V mojem času je o tem pisal Toporišičev asistent Velemir Gjurin (ja, njun oče) v spremni besedi h Građišnikovi kriminalki *Nekdo drug.*

Najbolj tvegan žanr je odpravarska knjiga.
Foto Dan Briški

Akademsko zgodba ima stran in pol, v literarni teoriji takim rečemo obraz ali slika; komu se bo zdelo, da je tako pisati lahko, ampak ni, ravno nasprotno, zato je možno le dvoje: avtorica jo je napisala v dveh urah v navalu navdiha – ali pa jo je likala dva dni. V obeh primerih je potreben jezikovni občutek in pa literarna sposobnost, na pretekli dogodek pogledati s poznejše perspektive, s katere je takrat zoprna reč postala zabavna.

Gornja slika je na videz podrobna, podrobnosti so lahko dolgočasne, pa tudi **zgodbeni tempo** lahko upočasnjujejo, dandanašnji pa hočemo čim več dogodkov v čim krajšem času (Kdo še zmore do konca pogledati *Smrt v Benetkah* in *Andrej Rubljov*?). Ampak tu ga ne upočasnjuje, saj je avtorica zapisala le dialoge in spremni tekst povsem izpustila: nič o dostopu (rekel sem *in medias res*), nič o tem, kaj sta plezala, nobenega "sva iskala pot navzdol; ko sva končno prišla pod steno, je bil že mrak", skratka nič tega, kar planinsko literaturo naredi dolgočasno. Z izpusti in pa kratkimi, celo eliptičnimi stavki je tempo pospešila.

Takole je Matjaž Kmecl v *Prijateljih pod macesni* popisal zdaj že legendarno zgodbo o odpiranju in zapiranju nezastekljenega okna na natrpanem skupnem ležišču: začne se počasi, potem stopnjuje, in ko grozi, da se bo začel ponavljati, niza le še eliptične, nedokončane stavke:

"Noč na skupnem ležišču je bila dramatična. [Tu je Kmecl naredil odstavek, tehnika, ki pripoved upočasnjuje in poveča bralčevo nestrpno pričakovanje.] /.../ Kmalu potem je neki moški opazil, da postaja zrak iz trenutka v trenutek slabši. Razumljivo: podstrešje je nizko, prenočevalcev veliko, umivajo in kopajo se takšni priložnostni popotniki zelo pomankljivo /.../ Nekaj časa je še potrpel, potem pa je zlezal čez kakih deset počivajočih – z nekaj potrebnimi pardoni – in ga odprl. /.../ Le eden izmed njih se je začel močneje premetavati, neki profesor

srednjih let. Takoj ko je bilo okno odprto, je občutil strašen prepah /.../ je pri odprtem pihala preko prepotenih teles zdaj mrzla sapa, ki je pretila z revmatizmom, kašljem in zahrpanostjo, v hujšem primeru pa morda celo s pljučnico /.../ Da pa ne bi bilo nepotrebne zdrahe, je malo počakal, potuhnil se je, dokler ni prejšnji odpiralec zaspal, potem se je še sam splazil k oknu in ga potihoma spet zaprl. Vendar je bil nekoliko prenagel: mož, ki je pred tem prenočevalce na skupnem ležišču reševal pred kolektivno zadušitvijo, namreč še ni zaspal. Nasprotno: bil je karseda buden in zdelo se mu je nesramno, že prostaško, da se je s tolikim trudom odprto okno spet zaprlo. Ampak bil je prav tako dobro vzgojen kot profesor in ni želel razplamtevat zdrahe. Potrpežljivo je počakal, da je profesor zlezal nazaj; ko se mu je zdelo, da ga je pobral spanec /.../ se je ponovno odpeljal proti oknu. /.../ 'Nikar ga ne lomite, človek božji! Vsi se bomo prehladili.' – 'Vi pa bi se radi zadušili v tem ... tem ... zrak bi že težko rekel.' /.../ 'Hej, vidva, kaj pa imata?' je zamomljal zaspan glas. In to je učinkovalo prav tako, kot da bi kdo odprl zapornice."

To pa je obljubljeni pospešeni eliptični tempo:

"Profesor in odpiralec sta začela drug čez drugega kričati: – Prepah ... zadušiti ... hotel je ... revmatizem ... tuberkuloza ... hotel je ... odpreti ... zaprl je ... neodgovorno ... brezobzirno ... Poprej tako spokojno ležišče je oživilo."

V dialogih je dovoljen tudi **dialekt**, če je cilj prizora recimo povedati, da je človek recimo Štajerec; spet slavist Kmecl: novembra je šel na Triglav po samoto, tam pa še en tak, ki ga je zaradi molčečnosti obsodil za Gorenjca, kajti "če bi bil Štajerec, kakšen govor bi že imel za seboj! 'Pje, kak lepo vreme je! A bote pili, nate, cuknite ga no malo. /.../ Vete, je svet čisto nekaj drugega, če ga cuknete, kak lepi je ta svet! Pogledite, kak je lepi!'"

O slogu in knjižni slovenščini

Vsak človek ima nek svoj pripovedovalski slog, vsak pripoveduje malo drugače, medtem ko je naloga osnovnošolske slovenščine izstopajoče individualne sloge porezati, zato da bodo besedila sprejemljiva za vse starosti, vse izobrazbe in vse dialektalne govorce. Knjižni jezik je redukcija, presečna množica vseh individualnih slogov, vseh dialektov, sociolektov (knjižni zborni, knjižni pogovorni, pogovorni, narečje) za komunikacijo v osrednjih časopisih in RTVjih, uradnih dokumentih ..., presek pa je vedno manj kot unija. Knjižne slovenščine se ne učimo zato, ker je lepša, ampak ker je za vse sprejemljiva.

Naloga leposlovja, in alpinistične knjige so mu blizu, je nasprotna, vse te govore ohranjati. Zakaj? Ne zaradi provociranja, ne zaradi nesposobnosti – tudi pogovornosti ne zagovarjam zato, da bi pisateljem delal potuho – ampak zato, da imamo na razpolago več jezika za izražanje svojih čustev, občutij, razpoloženj, strasti (vznemirjenja, navdušenja, presenečenja, strahu, jeze itd.).

Sto let stara misel pravi, da so meje mojega sveta določene z mejami mojega jezika, kajti naloga jezika je, da kaže na stvari; besede za bolj ali manj materialne stvari imamo, mnogo težje je z besedami za občutenja.

V hribih je doživljanje avanture, sebe samega, prijateljstva, različnih vrst lepote in pa nečesa presežnega izjemno intenzivno in čustveno, alpinizem je "zadeva srca in čustvovanja", je ob rojstvu slovenskega alpinizma rekel Josip Oblak (Poglavje o 'poduševljenju' planinstva, PV 1929): in močnejše ko je čustvo, manj smo zadovoljni s šolsko knjižnimi besedami, zato posegamo po metaforah ("Stene nenadoma ne prepoznamo več. Zdaj smo v njej [...] v trebuhu neudoma-

Matjaž Kmecl je v Prijateljih pod macesni popisal zdaj že legendarno zgodbo o odpiranju in zapiranju nezastekljenega okna na natrpanem skupnem ležišču. Foto Dan Briški

V hribih je doživljanje
avanture, sebe
samega, prijateljstva,
različnih vrst lepot in
pa nečesa presežnega
izjemno intenzivno in
čustveno, alpinizem
je zadeva srca in
čustvovanja.
Foto Dan Briški

čene zveri", Škamperle; Knez oglašanje ledenika opiše kot "To je *tožba* ledenega starca, ki ga krivi in tišči teža tisočerih let").

In iz enakega razloga smemo besede in besedni red jemati iz pogovornega jezika, jezik naj bo bližje govorenemu, seveda v pravi meri. Začetnik piše tako, kot ga je v šoli naučila učiteljica: izbiral bo knjižne besede, za knjižni slog si predstavlja oguljene metafore ("prihodnji konec tedna smo spet *romali* v Vrata"), govoril bo s celimi stavki in v knjižnem besednem redu. Izbrskati iz sebe svoj pravi, dejanski pripovedovski slog je težko: ko smo za računalnikom, želimo ugajati učiteljici, poleg tega knjiga nastaja veliko po dogodkih in se vanje težko vživimo. A vživimo se lahko tako, da si zgodbo v mislih glasno pripovedujemo, takrat bo jezik najbolj stekel in takrat ne bo šolski.

Smisel sloga zato ni, da nekaj povemo lepše in knjižno, ampak da povemo pristno doživeto. Glede rabe pogovornega jezika je treba prebrati Kmeclove *Prijatelje pod macesni*, celo v kulturoloških esejih *Slovenska postna premišljevanja* je zelo sproščen, sproščen zato, da lahko izraža ne le svoje ideje, ampak lastno doživljanje sveta.

Poševni tisk

Zato domačih besed ne smemo postavljati v poševni tisk, v kurzivo, vsaj večinoma ne. Znanec je alpinistična, pa tudi kulturna legenda, zato nisem dvomil, da bo njegova težko pričakovana knjiga dobra; in je res, a na vsaki strani poševni tisk, do konca sem se zaman trudil, da bi mi ne uničeval bralskega užitka.

Zakaj je kurziva sporna? Ker je opravičilo za dejanje, ki pa ga bomo kljub temu opravičilu storili: "saj vem, da beseda ni knjižna, ampak hočem pristnost, pa jo bom dal v kurzivo" – glej, če pristna domača beseda na dotičnem mestu ni primerna, potem povej knjižno, če pa se pristnost spodobi, se ne opravičuj, sploh pa ne lektor namesto tebe. Če je dogodek dramatičen ali hecen ali kako drugače poseben, vrvi lahko rečemo štrik, zatiču pa jebica; in nasprotno, če dogodek ni poseben, je žargon moteč, ker hoče biti po sili pristen ali odvečno duhovit. Lektorjeva naloga je, avtorju svetovati, zadnja beseda pa je avtorjeva, če tišči s pogovornimi besedami, je njegov slog pač tak, za ene moteč, za druge manj, ampak s kurzivo se pomen besed prav nič ne spremeni, le smešno postane vse skupaj. S kurzivo je treba previdno, šparovno.

Kam z nadimki?

Pisec hoče biti avtentičen in piše Šrauf, Bunka, Želo, Sabla, potem pa opomba pod črto, kot da gre za strokovni članek in ne za literarno pripoved, "Stane Belak, Lidija Painkiher": avtentičnost je šla, nastala je slogovna nespretnost. Če bo junak v romanu nastopil le enkrat ali mimogrede, nadimka ni treba. Če je Perko pomemben in če se prvič pojavi v dramatičnem prizoru, se sme najprej z nadimkom, takole: pisec pade, "Stena s pospešeno hitrostjo švigne pred očmi, čas se ustavi. /.../ Tišino prekine Želo: 'Andrej, a si v redu?'" Pisec je v redu, prizora je kmalu konec, zdaj je treba bralcu Želeta pojasniti, zato se avtor vrne v čas pred vzponom: "Željko Perko in Jože Rozman

sta naju včeraj pobrala nekje na poti v Martuljek". Kdaj drugič pa lahko samo takole "Sabla, kot smo vsi klicali Janeza Saboleka, tudi lastna sestra, je /.../".

O grdih besedah

Spet: veljajo v dialogih, pa v poročanem govoru, kjer svoj ali tuj dialog povzamemo v tretji osebi; svoj: "takrat sem imel za *idiota* vsakogar, ki ..."; tuj: Kmecl pripoveduje, kako sta hotela na Debeli vrh in na sobotni večer na planini V Lazu nenajavljena računala na prazni postelji; majerica je odkimavala, potem pa pokazala nekam proti majhnemu apartmaju na koncu naselja. Ponoči pa razbijanje po vratih, dlje ko sta molčala, bolj je tolkalec klel "Vse sva bila, samo človeka ne, še ruksake in *gate* nama je preklel." Pa za opisovanje čustvenih stanj (zgodbica je izmišljena): leta sta trenirala za Brandlerjevo smer, znamenito osmico v Cinah, veliki cilj njune generacije: "Zdaj sva tam. Po stari balkanski navadi sva zvečer, na črno, na travniku postavila šotor. Zjutraj nisva hitela, zbudilo naju je zvonjenje okoli šotora. "Ti, a sva špago pustila kar pred šotorom?" Vrv, edino, ki sva jo imela, so nama *posrale* krave." Tega enostavno ni mogoče povedati drugače.

Na splošno bi torej veljalo: manj ko se pisatelj distancira, oddaljuje od dogodka, bolj ko je oseben, bolj sme pripovedovati pogovorno. Raba pogovornega jezika je namreč vezana na besedilno vrsto: na TV dnevniku in v časopisnem strokovnem članku o davčni reformi je treba biti knjižen, v Studiu City in kolumni pa ne; sploh v leposlovju pa so, pač do mere dobrega okusa, dovoljene vse socialne zvrsti in alpinistična književnost včasih že meji na leposlovje.

Še o resni samopodobi, humorju in distanci

Pred leti sem imel v rokah tipkopis nastajajoče alpinistične knjige s krasnim začetkom: dan in trenutek, ko

se mladeniču hribi, dotlej le del vsakdanje panorame, nič mikavnejše od hiš, cest in polj, odkrijejo v pravi tej lepoti, ki nas premami za vse življenje in nam da najlepše dneve življenja. "To!" sem si rekel. Potem je knjiga izšla in zdaj se začne z naporji, odreknanji, smrtjo. Prej svetloba zarje, začetka, veselja, optimizma, zdaj mrakobnost in trpljenje; nekdanji začetek je v knjigi sicer ostal, ampak drugje. Bogve, zakaj si mislimo, da je slovenska duša žalostna, ko pa ni (berite *Klinček lesnikov*); zakaj je v knjigah tako veliko o resni strani alpinizma in tako malo o šaljivi?

V naši planinski in alpinistični književnosti najbolj pogrešam humorja. Če krivimo šolsko čtivo, védimo, da se je slovenska literatura začela s humorjem Valentina Vodnika, s Knoblovimi *Štirimi pari kratkočasnih novih pesmi*, že leta 1858, ko je bil avtor prvega slovenskega romana še v osnovni šoli, se je Simon Jenko norčeval iz resne literature in napisal *Ognjeplamtiča*, najznamenitejši osebi prvega romana pa sta Krjavelj in deseti brat. Alpinizem je poln hecnih anekdot (ta je čisto resnična in škoda bi jo bilo pustiti v lokalnem ustnem izročilu: imela sta se rada in sta se poročila, v soboto, kakopak: "Dragi" (ni mu iskreno tako rekla, ampak ljubkovalno ironično), "kam greva pa jutri na poročno potovanje?" – "Zmeni se z eno za plezat, jaz sem se že z Janezom."), zafrkavanja, krohota ob drobnih tujih nesrečah in podobno, a zakaj to ne pride v knjige? Pa ne le hecne, tudi resnejše reči s časovne distance postanejo hecne, vse, kar sem pocitiral, je natanko tega tipa. Nazadnje pa ima humor tudi višji smisel, je "zdravo razpoloženje, samozavest v razmerju do življenjskih nesmislov, surovih naključij in tudi človeške zlobe".¹ ●

V naši planinski in alpinistični književnosti je premalo humorja.
Foto Dan Briški

¹ Za konec pa v fusnoto: lahko je reči, kdaj je literatura dolgočasna, težko pa, kdaj je slogovno dobra, nekaj o tem je v reviji *Primerjalna književnost* 2022, številka 1.

Mire Steinbuch,
Vladimir Habjan

Kdor piše, nekaj da, kdor bere, nekaj dobi

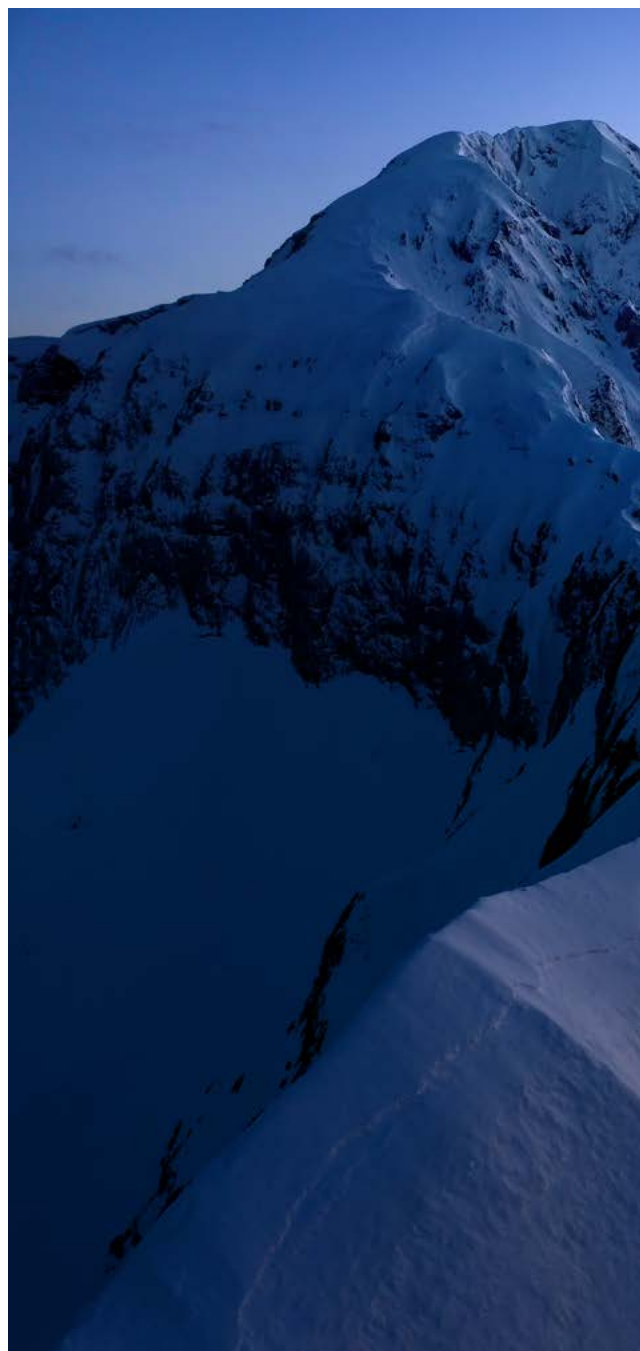
Razmisleki o gorniški literaturi

Kdo v teh časih še bere? In kdo bere gorniško literaturo? Ali bi lahko rekli, da je v Sloveniji v časih, ki so zelo hitri, plitvi in površni, branje v nemilosti, pri čemer se Slovenci tako radi razglašamo za planinski narod? Ali nas res laže premamijo gibljive slike, ker so aktivnejše kot branje knjig?

To je nekaj vprašanj, na katera so skušali povabljeni najti odgovore med pogovorom o gorniški literaturi¹ na letošnjem festivalu gorniskega filma v Cankarjevem domu, ki sta ga spretno vodili in usmerjali Mojca Volkar Trobevšek² in Irena Cerar.³ Na razgovor sta povabili Dušana Jelinciča, Andreja in Marijo Štremfelj, Bogdana Biščaka, Silva Kara in Matevža Lenarčiča, ker niso zgolj vrhunski alpinisti, ampak tudi večji pisci: vsi so napisali vsaj po eno knjigo. Vsi so bili tudi **člani** odprave Karakorum 1986 na Broad Peak, ene naših najuspešnejših himalajskih odprav na sploh, kajti 12 članov je doseglo glavni vrh Broad Peaka, 8051 m, štirje pa tudi Gašerbruma II, 8035 m.

Kakšno je pravzaprav stanje bralne kulture pri nas? Kot je povedala Volkar Trobevškova, vsakih nekaj let poteka raziskava Knjiga in bralci, zadnja je bila leta 2019. Avtorji raziskave so strnili naslednje izsledke: postajamo družba brez branja knjig, tisti, ki še berejo, vse več berejo brezplačno in vse več v angleščini – a tudi ti vse manj. Vsak dan bere le devet odstotkov Slovencev in Slovenk, 37 odstotkov slovenske populacije se s ponosom označuje za nebralce, 58 odstotkov Slovenk in Slovencev prebere zgolj eno knjigo na leto. To nas uvršča pod evropsko povprečje. Nebranje je odraz stanja v družbi in pomeni, da postajamo vedno siromašnejši, naš jezik in besedišče z nebranjem postajata vse revnejša; če je revno besedišče, so revne tudi naše misli. Zato postajajo revna tudi naša *življenja*. Skratka, takšna navada je zaskrbljujoča, pomeni, da se prostovoljno odrekamo treningu mišljenja, kajti branje je pogoj za sposobnost razmišljanja. Planinska, gorniška, hribovska literatura lahko zvenijo kot sinonimi, med katerimi slišimo tudi pridevnike alpinistična, odpravarska, potopisna, doživljajska, vse pa govorijo o gorah ter početju alpinistov in planincev v gorah.

Kaj pa pisanje? Mladi in tisti v srednjih letih ne pišejo. Pišejo le kratka sporočila na družbenih omrežjih ali pa imajo tak odpor do objavljanja in pojavljanja, da

¹ O branju in planinski knjigi smo v naši reviji pisali že večkrat, na primer v številki 2 leta 2011, str. 1–10.

² Soavtorica monografije *Z znanjem do zvezd*, avtobiografije z Radom Kočevarjem *Tista lepa leta*; urednica, slavistka, lektorica, scenaristka.

³ Avtorica *Potepuških okruškov* o raziskovanju zamejstva, *Pravljčnih poti Slovenije*, *Kamniških pravljčnih poti*, *Pravljčnih poti v zgodovino*, *Pravljčnih poti brez meja*; urednica, komparativistka.

skrbno ohranjajo svoja doživetja le zase. Morda se zadovoljijo s kakšnim predavanjem in to je vse. Kaj se je zgodilo z eno ali dvema generacijama alpinistov, da ne pišejo več? Ne čutijo potrebe ali ne pišejo, ker čas ni primeren in jih nihče ne bi bral, razmišlja Volkar Trobevškova.

Cerarjeva meni, da če ne beremo, postanemo siromašnejši, sebe manj poznamo, manj občutimo, ker imamo manj besed, najdemo manj izrazov za vse, kar se nam dogaja: "Analogija z alpinisti pokaže, da imajo razdelano terminologijo za vsako 'luknjo v jami'. Vedno me navduši, kadar se alpinisti pogovarjajo o smereh – za čisto vse imajo besede. To je noro, navadni smrtniki se po navadi utrudimo od vsega tega izrazoslovja. Podobno je z drugimi stvarmi v življenju. Če ni besed, ni vsebine. Zato je tako pomembno, da te sposobnosti ne izgubljam."

Cerarjeva opozarja na mnenje Maura Corone (v slovenščino sta prevedeni deli *Kot kamen v rečnem toku* in *Zadnje izpovedi*), furlanskega alpinista, pisatelja in

kiparja v lesu, ki veliko govori o tem, kako pomembno je, da izpovemo svojo življenjsko zgodbo. Tisti, ki piše, to potrebuje, in tisti, ki bere, nekaj dobi. Gre za spoj obeh strani, zgodi se magija. Če znaš povedati svojo življenjsko zgodbo celovito, potem razumeš sebe, svoje življenje in svojim potomcem ter tistim, ki te berejo, nekaj daš.

Dušan Jelincič: Eden največkrat prevedenih slovenskih avtorjev

Zvezdne noči Dušana Jelinciča so verjetno največkrat nagrajena slovenska knjiga. V Italiji je dobila nekaj najpomembnejših nagrad, prodali so 17.000 izvodov. Knjiga *Kam gre veter, ko ne piha*, ki jo je napisal po vzponu na Gašerbrum II leta 2003, je postala knjiga tedna v dveh najbolj prodajanih italijanskih dnevnikih, *Gazetta dello sport* in *Corriere della sera*. Kot je povedal Jelincič, je branje vplivalo na vse njegovo življenje, in to ni retorika: "Do zdaj sem prebral približno štiri tisoč knjig. To vem, ker si

Branje poživlja duha, enako kot jutro vznemirja srca.
Foto Dan Briški

Dušan Jelinčič
Foto Igor Kuster

po vsaki knjigi zapišem zaporedno številko, naslov in kdaj sem jo prebral. Od mladih let naprej sem bral vse, kar mi je prišlo pod roke. Želja po ustvarjanju je nastala na čuden način. *Zvezdne noči* so bile najprej moj podlistek v *Primorskem dnevniku*. Kot urednik športne strani sem sprva vprašal vse prijatelje in mledoval, ali bi ga hotel kdo napisati, a odzval se je le Bogdan Biščak. V septembru bi ga moral končati, ker se začnejo državna prvenstva, pa mi je direktor rekel, naj kar nadaljujem, ker ga vsi berejo. Tako so *Zvezdne noči* nastajale od junija do konca decembra. Naključje vodi svet. Vedel sem, da bom prej ali slej nekaj napisal, samo nekaj me je moralo potisniti." Jelinčič pravi, da zadnja knjiga *Šepet nevidnega morja, dvanaest tablet svinca*, ne sodi med gorniške knjige, temveč tematizira tržaškost. Posvetil jo je svojemu očetu Zorku Jelinčiču, ki je bil med pionirji slovenskega alpinizma in eden prvih soplezalcev Klementa Juga, ter ga na kratko predstavil: "Bil je ustanovitelj TIGR-a, prve tajne antifašistične organizacije v Evropi, ki se je na kulturnem nivoju borila proti fašizmu. Vendar je v tistih trdih časih moralo včasih hote ali nehote nastopiti tudi nasilje, kdo je tudi umrl. Italijani to izkoriščajo in pravijo, kakor tudi nekateri v Sloveniji, da je bila to teroristična organizacija, kar sploh ni res. Njena primarna funkcija je bila nositi knjige iz Jugoslavije v Italijo, organizirati tečaje branja, literature, gledališča, petja itd. Moj oče je bil prvi in glavni ustanovitelj TIGR-a, za kar je trdo plačal z devetimi leti ječe in tremi leti konfinacije. O TIGR-u so zgodovinarji povedali svoje, tudi tigrovci sami so raz-

grnili svoje spomine. Dognali so, da je bila to izredno pomembna organizacija, prva, ki je začela ustanavljati slovensko državo."

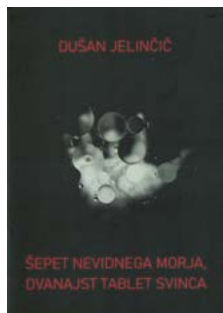
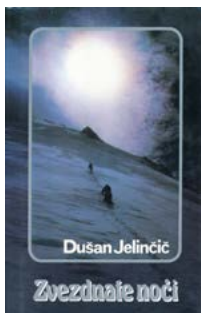
Zdaj je naloga pisateljev, da dvignejo raven, meni Jelinčič. Poznajo gole podatke, treba jih je nadgraditi s psihološko poglobljenostjo, in to je delo za pisatelje. Moral je prebrati ogromno zgodovinskih knjig, ogromno memoarov, predvsem pa mu je pomagal očetov DNK. Govoril je z veliko ljudmi, ki so ga poznali. Gre za zgodovinsko knjigo – nobena beseda ni izmišljena. Besede so resnične ali vsaj verjetne. Če je samo pomislil, da kakšno stanje, ki ga je opisal, mogoče ne bi bilo resnično, ga je zavrzel.

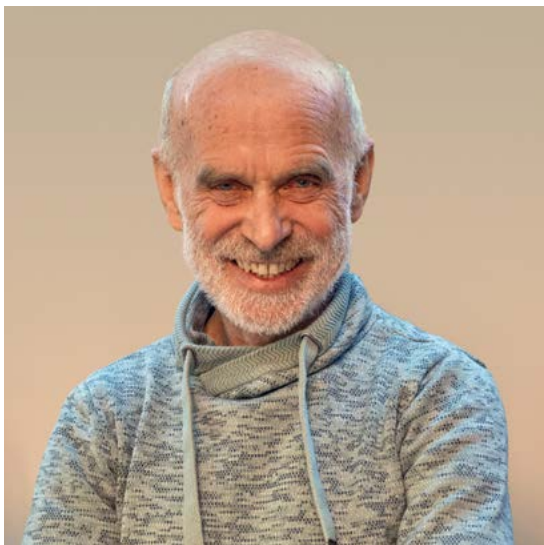
Njegov oče je bil edini tigrovski voditelj, ki je pisal spomine. Pisal je izredno dramatično, med drugim o tem, kako mu je med porodom umrla žena, znana Fanica Obid, muza Srečka Kosovela, mati Dušanovih dveh polsester. Oče je do konca razmišljal, ali naj napiše to zgodbo; rekel je, bolje, da jo napiše sin kot drugi, ki za to niso poklicani. "V tej knjigi, ki je dobila nagrado Prešernovega sklada, sem bil tako natančen, da sem iz očetovih spominov vzel dva polstavka in se s tem prvič, obvaroval manipulacije, in drugič, napisal sem prvi tigrovski roman, v katerem nisem pisal le o golih dejstvih, ampak tudi, kako so se ti 20- do 30-letni fantje, ustanovitelji TIGR-a, zabavali, občevali, delali, govorili. Kritiki pravijo, da mi je v tem uspelo, nagrada je morda to dokazala. Napisal sem tudi prvo tigrovsko dramo, ki je bila na sporedu tri sezone. Obravnava zgodbo neuspelega atentata na Mussolinija v Tolminu," razlaga Jelinčič, ki je napisal približno dvajset knjig in ima to prednost, da so vse njegove knjige prevedene v italijanščino. Z Borisom Pahorjem sta najbolj prevajana slovenska avtorja. Prevod stane, zato je v italijanščino kar sam prevedel večino svojih knjig. Najprej napiše slovensko, ker razmišlja v slovenščini. V italijanščino je prevedel tudi knjigo Neja Zaplotnika. Nihče drug je ni hotel.

Andrej in Marija Štremfelj: Kako eno knjigo napišeta dva avtorja

Andrej in Marija Štremfelj, oba razmišljujoča človeka, sta ogromno prebrala, pri čemer je zanimivo, da sta veliko brala ravno na odpravah. Tako sta zapisala v svoji knjigi *Objem na vrhu sveta* in tudi Andrej v svojih *Kristalnih sreče* piše, kako je prebral vse, kar je dobil v knjižnici in bližnji okolici, vendar šele potem, ko se je navdušil za alpinizem. Vse knjige in vse *Planinske vestnike*. Marija je o tem, kako so brali knjige na odpravi, napisala zelo zanimiv odstavek. Knjige so nosili v sodih, domov pa so prišli s še nenapisano knjigo v glavi. Nekateri so jo napisali hitro, drugi so čakali skoraj pol stoletja.

Kako je doživljal svoje "bralne" odprave, Andrej Štremfelj nima točnega odgovora: "Vem samo, da smo se na večjih odpravah dogovorili, da bo vsak prinesel dve ali tri knjige. Pri dvajsetih do tridesetih članih je to pomenilo že mini knjižnico, v kateri je bilo zastopanih veliko žanrov. Čas, ki ga prebiješ v

Andrej in Marija Štremfelj

Foto Igor Kuster

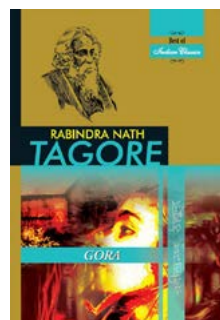
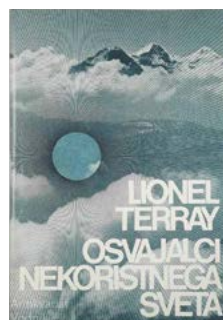
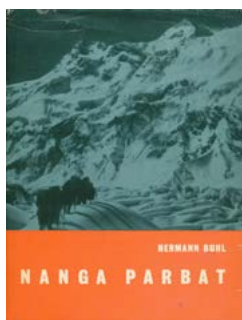
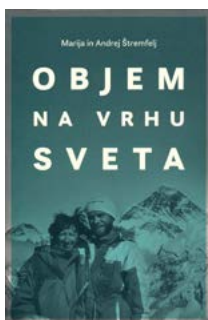
bazi, hitreje mine, če bereš; prestaviš se v drug svet, jaz celo kar živim v tistem svetu, ker se preveč vživim v knjigo. Spomnim se, da sem pod Lotsejem bral *Križarko Ullyses*, v kateri je po mojem na vsaki strani deset mrtvih, tako da mi je bilo na koncu že malce neprijetno, kajti gibali smo se po ne ravno preprostem terenu, imel sem nelagodno občutek. Po več letih sem celo na zadnji odpravi bral knjigo na papirju, ker je nisem sposoben brati v digitalni obliki."

Njegovo mladost je nedvomno najbolj zaznamovala knjiga *Nanga Parbat* Hermannu Buhla: "Mislim, da mi je bil po značaju najbližji, dosti bliže kot Lionel Terray – ti dve knjigi sta bili najprej prevedeni. Zelo zanimiva je bila Messnerjeva *Der 7. Grad* (Sedma stopnja), ki sem jo moral prebrati v nemščini, ker ni bila prevedena, kar je velika napaka (in še danes ni, op. M. S.). Če bi bila pravočasno prevedena, bi naš alpinizem hitreje dvignila na višjo raven in ne bi potreboval toliko let, da jo je dosegel. To je knjiga z revolucionarnim pogledom na sedmo stopnjo v gorah, v kateri omenja veliko smeri. Messner in tudi mi smo ugotavljali, da so nekatere smeri, ocenjene s šesto stopnjo, takrat najvišjo možno oceno, različno težke. Ugotovil je, da je treba težavnostno lestvico odpreti navzgor, in o tem je napisal knjigo. Sicer pa v mladosti nisem dosti bral, veliko berem šele zadnja leta. V nasprotju z bratom, ki je pravi knjigožer. V pripovedovanju vsebine knjige ali filma je pravi mojster. Dostop do pod smeri je z njim vedno hitro minil," pravi Štremfelj. Ko je Marija Štremfelj prebrala Tagorejevo knjigo *Gora*, je zapisala: "Tako ljuba mi je razlaga umetno-

sti, da se lepota neskončnosti, ki zazveni umetniku v duši, prelije v minljivo, v poezijo, roman, sliko ali glasbo. In ko nekdo bere, gleda ali posluša umetnine, lepota neskončnosti zavibrira tudi v njem. Tagore jo je izrazil v čudoviti knjigi, ki mi je bogatila samotne večere v baznem taboru." Marija je že od nekdaj zelo rada brala. Ko se je kot študentka vozila v Ljubljano, je imela na avtobusu – če ni bilo v izpitnem obdobju – vedno tudi knjigo, a ne študijske. Bogatila ji je življenje, brez knjige si ga ne zna predstavljati. V Davči – kjer sta z Andrejem skupaj pisala *Objem* in preživljata lepe trenutke ter se preselila v 19. stoletje – ni bilo ekranov, še za telefonski signal si moral stopiti iz hiše. S seboj je vzela pet, šest knjig, ker nikoli ni vedela, kako se bo počutila. Zanj je zelo pomembno, kakšno knjigo bere v odnosu do tistega trenutka, v katerem je. Včasih ji kakšna knjiga ne "sede". Zato lahko bere več knjig, menjava jih glede na počutje. Na Štremfeljevo so *Osvajalci nekoristnega sveta* naredili močan vtis: "Če dejansko pogledamo na naše plezanje ali hojo v hribe, tu ni nič koristnega. Greš gor in prideš dol, to je kot gledanje nogometa. Tekajo za žogo sem in tja, ko pade gol, izbruhne evforija. In v *Osvajalcih* je opisano tako. Terray mi je zelo blizu po čutenju in odnosu do gora."

Andrej in Marija Štremfelj sta dolgo čakala, preden sta začela pisati. Ko ju je težka globalna preizkušnja, korona, prisilno umirila in spravila k pisanju, sta začela s skupno knjigo, *Objem na vrhu sveta*, ki je napisana pol-pol. Vsak je povedal svojo zgodbo z iste odprave. Vsak ima svoj način pisanja, v tem se zelo razlikujeta.

"Če ne beremo, postanemo siromašnejši, sebe manj poznamo, manj občutimo, ker imamo manj besed, najdemo manj izrazov za vse, kar se nam dogaja." Irena Cerar

Kako sta se lotila dela? Marija je povedala, da bi bila Andrejeva avtobiografija napisana prva, če ne bi bilo covid. Želja napisati knjigo je bila že dolgo prisotna, o njej sta se dostikrat pogovarjala. Ko je včasih trenirala in tekla na hišno goro Jošt, se ji je že sestavljala zgodba. Če bi imela elektronsko pero, bi bila knjiga že zdavnaj napisana. Potem je leta 2020 prišla njuna 30-letnica skupnega vzpona na Everest. Laika, kakršna sta bila na tem področju, sta si marca rekla, kako bi bilo krasno, če bi 7. oktobra, na dan, ko sta stala na vrhu, knjiga izšla. Ko sta se v Davči zaprla v hišo in začela pisati, ni bilo nobenih problemov. Dejansko sta vedela, da knjiga že nekje čaka, le ven mora še priti. Dogovorila sta se, da ne bosta pisala samo o vzponu, ampak v uvodnih poglavjih tudi, kako sploh pride do tega, da greš v Himalajo.

Nato sta brala poglavja drug drugega. Andrej bere, bere. "Človek, pa si bila ti na isti odpravi kot jaz?" Nekateri stvari sta doživljala vsak drugače. V besedilu se po vrsti pisave in znakih prepozna, čigav je kateri del. Če kdo ne želi brati ženskega dela, lahko mirno preskoči na moškega.

Čitalnica v šotoru, odprava Broad Peak 1986; od leve Rado Fabjan, Bogdan Biščak, Dušan Jelinčič, Matevž Lenarčič
Arhiv Dušana Jelinčiča

Andrej je na vprašanje, zakaj sta se odločila za samozaložbo, odvrnil, da za njegov okus založbe preveč poberejo. Knjigo sta napisala, s tem je bila šele na polovici do izida. Do tega je bilo še kar nekaj dela, časa in stroškov. Če si sam, pa založiš, pokriješ stroške in prodajaš. Če prodaš 700–1000 izvodov, si stroške pokrili, ostalo je tvoje, si v plusu. Misli, da imajo založbe prevelik birokratski aparat, ki je drag. Nikoli pa se ni v to poglobljal. Ekipa, s katero sta delala, je bila tako dobra, da mu je bilo tudi to delo v poseben užitek.

Tudi druga knjiga, Andrejevi *Kristali sreče*, je izšla v samozaložbi, založnica je njuna mlajša hči. Knjigo ves čas promovirata, veliko sta med ljudmi, vabijo ju na dogodke in pogovore. Medtem sta se oba upokojila, v redni službi najbrž ne bi zmogla vse distribucije in logistike.

Andrejeva knjiga, neke vrste pol biografija, se konča na sredini njegovega alpinističnega udejstvovanja, ko bi bralec rad izvedel še kaj več. Kot pravi Andrej, je pisanje na prvi tretjini. V prvem delu opisuje otroštvo in mladost, ki sta pomembno vplivala na njegov alpinizem. Ko je prišel do leta Nejčeve smrti, je napisal že tristo strani. Nadaljevati v Kovačičeve *Prišleke*, ki imajo tisoč strani, ni želel. Izbral je drugi del. Komur se bo prva knjiga zdela dobra, bo verjetno kupil tudi drugo. V tej bodo samo odprave, zato jo bo težje napisati, ker lahko postane dolgočasna. Pisati o tem bo trši oreh, kot je bilo prvič.

O tem, kakšna pisatelja sta, ali pišeta po delčkih ali se vržeta v pisanje in počneta samo to, Andrej pravi, da ni Viki Grošelj, ki se zvečer zapodi v svojo sobo in brez prestanka piše nekaj ur. Njemu se zvečer veke same zaprejo in ne more pisati. Ker opisuje stvari, ki so se zgodile daleč v preteklosti, mora prebrati vse, kar je o tem pisalo v *Planinskih vestnikih*. O dveh, treh odpravah je pisal podlistek za *Gorenjski glas*. Z vsake odprave hrani dnevnik – vse to je treba prebrati, da se znajde tam, sredi dogajanja. Včasih mu solze kapljajo na tipkovnico, ker podoživlja stvari. Nima zavor, da ne bi pisal o svojih občutkih, mogoče je tudi zato knjiga dobra.

Marija se nima za pisateljico. Na papir je preprosto prelila to, kar živi, ali želi, da bi živela. Privlači jo razmišljanje o ozadjih. Ne le o tistem, kar se je zgodilo, ampak tudi kaj ji to pomeni, pripoveduje o sebi ali ljudeh, ki so okoli nje, in kakšne zakonitosti so zadaj. To jo zelo privlači. Zdi se ji, da branje knjig spodbuja empatijo. Spoznaš veliko različnih ljudi, različnih kultur, namišljenih ali resničnih značajev, zato jih laže sprejemaš kot sebi enakovredne. V omari ima cel kup dnevnikov, v katerih so kratki zapisi. Dostikrat ima pri sebi svinčnik in majhen notes, da pri nenadnih mislih, ki se ji porajajo, zapiše samo osnovne besede in jih potem, ko pride domov, oblikuje v besedilo. Tega gradiva je veliko. Verjetno vsi poznajo prebujanje iz sna, ko se še v polsnu odvijajo kakšne stvari ali zamisli – te mora takoj zapisati. Včasih vstane tudi ob štirih zjutraj in jih na kratko zabeleži.

Bogdan Biščak: Kako napišeš alpinistično knjigo svoji hčerki

Tudi družina Bogdana Biščaka je začela zahajati v gore zaradi ene knjige, zaradi enega pisatelja: Kugyja, ki ga je brala njegova mama. Biščak je več bral v mladosti kot v starosti, in to ogromno. V postojnski knjižnici je že težko našel knjigo za domov. Tudi zanj so pomembni *Osvajalci nekoristnega sveta*; ne le zgodba v severni steni Eigerja, ko sta Terray in Lachenal delala eno prvih ponovitev klasične smeri, ampak predvsem opis tragične zgodbe s Tonijem Kurzem in Hinterstoisserjem, o tem so posneli tudi brutalen film *Nordwand*. Ta zgodba je v veliki meri kriva, da se je začel ukvarjati z vrhunskim alpinizmom.

Za Biščaka je branje na odpravi gotovo najbolj umirjen čas med čakanjem na lepše vreme. Nikoli več se mu ni

Bogdan Biščak Foto Igor Kuster

uspelo tako umiriti, kot se je tisti teden med zelo ne-
uspešno odpravo na Anapurno – komaj da so zaradi
različnih okoliščin kaj preplezali. Teden sneženja jih
je prikoval v bazo, niso imeli početi kaj drugega kot
brati. K sreči so bili vsi navdušeni bralci in niso težili
drug drugemu s pogovori. Odšli so na zajtrk, se vrnili v
šotor in brali. Šli so na kosilo, pojedli, se petnajst minut
pogovarjali in se vrnili v šotor k branju. In tako dan za
dnem v tistem zanj navdušujočem tednu.

Nikjer ni bilo ničesar, nobene obveznosti, ki bi jih
čakala. Kolikokrat si je želel, da bi v življenju lahko le
bral, bral brez premora, ne da bi imel eno samo skrb.
Zdelo se mu je, da je svet knjig resničnejši in polnejši
od tistega, v katerem se vsak dan spoprijemajo z uni-
čujočimi banalnostmi, in v tistem tednu se mu je želja
vsaj delno uresničila. Pri tem so res imeli srečo drug
z drugim, saj je bil vsak od njih sposoben preživeti
teden dni sam s seboj in tistim, kar je našel v knjigah.
Vsi so prebrali *Sto let samote*, kajti knjige so si izme-
njavali. Najhujša preizkušnja pa je bila *Hiša Marije
Pomočnice*. Te na odpravi ne bi več ponovil.

Pri Biščaku sta bila pri nastajanju knjige *Igra in biseri*
(Kako sem hčerki z alpinizmom razložil življenje.
Sidarta, 2018) pomembna dva elementa. Odkar se
mu je rodila hčerka Anja, je vedel, da bo to zgodbo
povedal njej. Knjiga je dvodimenzionalna. V drugem
delu so njuni na pol filozofski pogovori, pogovarjala
sta se o pomembnih življenjskih stvareh. Od njenega
šestega do trinajstega leta sta se pogovarjala o – kakor
sta jih imenovala, *facts of life*. Ko sta s tem končala,
se mu je zdelo, da je ostalo še veliko tistega, kar bi ji
moral povedati, preden gresta vsak po svoje. Razmi-
šljal je, da ji bo moral nekoč napisati zelo dolgo pismo,
ker vsega po njenem trinajstem letu ne moreš več go-
voriti. Ko se je na podlagi starih zapiskov, objavljenih
v *Primorskem dnevniku*, lotil knjige, je pomislil, da bi
lahko bilo to tisto pismo, in je napisal še ustreznih del
zgodbe.

Kar zadeva alpinistični del pripovedi – preden se
je Anja rodila, je čutil zavezo, da to stori zaradi pri-

jatelj, s katerimi so to zgodbo najprej sanjali in jo
nato skupaj uresničevali. Zdelo se mu je, da se jim
edino na ta način lahko oddolži za tisto, česar se
lahko danes spominja kot najvrednejše izkušnje v
svojem življenju. Rado Fabjan, Matevž Lenarčič in
oba Igorja (Mezgec in Škamperle) so tisti, ki jim je
pripoved posvečena. Tudi če jo bi prebrali samo oni,
je dobro, da se je z njo potrudil. To prijateljstvo je
bilo po njegovem plezanju, po razmišljanjih, ki jih
je imel še kot šestnajstletnik o tem, kaj je v življenju
smiselno, prvi element, najpomembnejša vez in
poziv k plezanju na tako zelo resen način, kot so se
ga lotili, pravi Biščak.

Razkril je, da je imel pri pisanju kar nekaj težav in
je težko pisal. Za alpinistični del je zapiske precej
nadgradil, pogovorni del z Anjo pa je bil težak in
ga je pisal zelo počasi. "Naj odgovorim na osnovno
vprašanje o pisanju – jaz ne pišem v enem zamahu.
Mislim, da sem to pisal šest mesecev po nekaj ur na
dan, marsikateri dan nič, ker sem plezal. Zelo sem se
moral potruditi, veliko sem spreminjal, se vračal nazaj
in dodeloval, preden je knjiga dobila tako obliko, ko se
mi je zdelo, da lahko izide. Odločil sem se, da bom to
pismo hčerki napisal v obliki pogovorov."

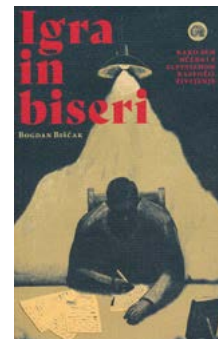
Silvo Karo: Knjigo je napisal na prigovarjanje

Silvo Karo ni svetovni prvak v branju, a misli, da
ima še lepo prihodnost. Od tujih piscev ga je najbolj
prevzel Bonatti, od naših mu je zelo všeč *Sneg na zlati
veji* Igorja Škamperleta. V njej se je našel; prepoznal je
vse, ki jih je avtor opisoval pod psevdonimi.

Je človek akcije, ki ne dolgovezi, po drugi strani pa
je tudi esteta. Rad ima ravne čiste linije in ravno tak
alpinizem. Čist, na alpski način, prvinski. Za cilj si
je vedno izbral gore in stene, ki so mu bile všeč na
pogled. Pravi, da je Cerro Torre v Patagoniji najlepša
gora na svetu. Patagonske gore opisuje poetično in
z ljubeznijo v očeh, čeprav pravi, da mu romantično
opisovanje alpinizma ni blizu. Njegova knjiga je uni-
katna. Ne da se primerjati s kakšno knjigo iz prete-
klosti. Mogoče tudi zato, ker ni prebral vrste knjig in
bi v tisto smer razmišljal in pisal. Ne zdi se mu dobro
preveč brati o določenih dramah v gorah, ker te lahko
postane strah in k steni sploh ne greš. Pričakuješ, da
boš srečal tiste zgodbe, da za vsakim vogalom visi
kakšen Toni Kurz. A to ga v alpinizmu ni nikoli obre-
menjevalo, šel je svojo pot.

Karo se je res dolgo pustil prositi, da je napisal knjigo.
Ogromno ljudem, ki so ga nenehno priganjali, je od-
govarjal, da so itak že drugi vse napisali in čem naj
piše. Nato pa je napisal tristo strani dolgo avtobiogra-
fijo, v kateri ne manjka tudi sončnih zahodov. Veliko
anekdot kroži o Silvu kot močnem alpinističnem
silaku, a s to knjigo je dokazal, da je čustven človek.
Knjiga se bere z užitkom. Njena posebnost je, da je
napisana v napol pogovornem jeziku. Uspelo mu je
napisati zanimivo in zelo berljivo delo.

Njegov prvi članek je bil esej, napisan za *National Ge-
ographic* in The Banff Center for Mountain Culture,

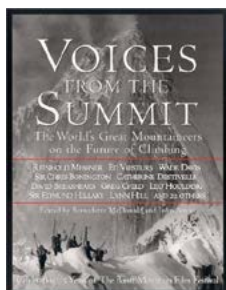

Silvo Karo
Foto Igor Kuster

pravi Karo. Direktorica festivala gorniskega filma v Banffu Bernadette McDonald, poleg številnih drugih knjig tudi avtorica knjige o slovenskem alpinizmu (*Alpski bojevniki*), je leta 2000, ko so v letu gora v Banffu pripravljali veliko prireditev, povabila 24 alpinistov z vsega sveta, naj prispevajo esej s področja, na katerem so aktivni. Ravno takrat je v Patagoniji plezal z Rolandom Garibottijem, ki mu je rekel, naj sede, nekaj napiše in bo takoj bolje. In je res bilo. Karo pravi, da je bila Bernadette kriva, da je začel pisati. Ko je napolnil polovico strani, je videl, da laže teče naprej. Tako je bil njegov prvi sestavek napisan za knjigo *Voices from the Summit* (Patagonia: Terra Mystica, op. M. S.).

Ljudje so ga še kar spraševali, kdaj bo spisal svoje zgodbe. Nenazadnje je štirideset let posvetil alpinizmu. Začel je pisati, nato nehal in se spraševal, kdo bo to sploh bral. Ni si znal predstavljati, kaj mora pisati v knjigi, da bo berljiva. Ko je Tomu Virku poslal uvodni del in ga vprašal, ali je to za v knjigo, mu je odgovoril, da bo on naredil red. Ocenil je, da ima dober pripovedni slog. Tako je še nekaj napisal, pustil kakšno leto stati, nato pa nadaljeval. To knjigo je *pacal* okoli pet let. Bistveno laže je opisoval obdobje v osemdesetih letih, bilo je kot hrana, ki nekaj časa odleži in je boljša, pristnejša, z boljšim vonjem. O poznejših obdobjih je pisal bolj instantno. Končno je ustvaril edinstveno knjigo s preprostim naslovom *Alpinist*. Vsi, ki so jo prebrali, so jo primerjali s podobnimi od prej in večina so mu rekli, da take še niso brali. Kako je z *Alpinistom* v tujini? Izšel je v italijanščini, angleščini, kmalu bo v španščini.

Matevž Lenarčič: Točka brez urnitve je brezkompromisna kritika sodobne družbe

Ni le branje tisto, ki naredi dobro knjigo, meni Lenarčič: "Človek bi lahko rekel, da kdor veliko bere, veliko prepisuje ali podaja mnenje nekoga drugega. Kdor ni nič prebral, pa absolutno svoje." Razkril je, da so se poleg branja, ker jim je bilo dolgčas, na odpravi tudi kregali, ker jim je bilo dolgčas – zaradi tisoč stvari, včasih celo zaradi politike. V času knjižnega sejma je na Facebooku objavil daljši sestavek o pomenu branja, izdajanja knjig in o knjigah na splošno, v katerem je zapisal: "Bralci so še vedno tisti, ki se ne pustijo manipulirati dnevni politiki, imajo svoje mnenje, stališča, vero v življenje in nobena oblast jih ne mara. Težko nasedajo politični propagandi, da je treba svojo državo – beri privatni kapital s političnimi podrepaniki, braniti s težkim orožjem in zanje celo ponuditi svoje življenje."

O vzrokih za nebranje Lenarčič meni, da Slovenci nimajo časa brati, ker morajo iti navijat v Planico in Stožice. Branje pa brez dvoma širi obzorja. Kdor ne bere, je podrejen dnevni politiki, manipulaciji. Ta hoče iz nas narediti državljane na eni strani, na drugi pa take domoljube, ki bi tudi z orožjem branili tiste, ki potrebujejo to našo državo. Če bereš stvari, ki ti širijo obzorja, vidiš, da so ti mogoče ljudje, ki živijo v Centralnoafriški republikli ali Nepal, veliko bolj sorodni kot pa sosed v vasi. Lenarčič kot letalec rad bere Saint-Exupéryja in Richarda Bacha. Kajti če tega ne prebereš, nisi pravi človek. Po drugi svetovni vojni so bili ljudje vrženi v prazen prostor, informacij ni bilo ne z leve ne z desne. Tako so se vrgli v hribe, brali Bonattija, Buhla, Mazeauda in cel kup podobnih legend. To prostorsko praznino so morali nekako napolniti. Danes je težko primerjati ali kritizirati generacije, ki ne berejo, z njimi, ki so malce več brali in bili polni nekega pričakovanja, ki ga zdaj ni, ker je vse znano. Če ne drugje, zveš na Googlu. Ni več pravih izzivov. Njega je pa najbolj prevzel Bonatti.

Lenarčič je avtor desetih fotografskih monografij in knjige o plezanju in alpinizmu *Smisel in spoznanje* iz leta 1988. To ni le še ena knjiga o odpravi, o obiskovanju Patagonije, stenah in vrhunskih vzponih, ki so jih tam opravili, pač pa opisuje tudi pokrajino, vzdušje, naravo in odnose med člani odprave. Lenarčič je slutil, da bodo kmalu nehali plezati na taki ravni. Njihova maloštevilna družba je bila pač malce drugačna. Ko je bral Andrejevo zadnjo knjigo *Kristali sreče*, se mu je zdelo, da kar je on začutil pri Nejc, so oni že takrat relativizirali in iskali bolj zenovski kot tekmovalni pristop k alpinizmu. Morda je bil to razlog za njihovo dokaj zgodnje prenehanje z alpinizmom v zahtevnejših smereh.

Lenarčiču se v zrelejšem obdobju zdi, da so bila zgodnja leta, ki so jih živeli kot mulci, z junaško percepcijo življenja, pomembna. Zdaj se v letih interneta, Googla junaški naboj izgublja. Pomembna je kritična distanca do tega, kar je prinesel Google, kar je prinesel kapitalizem, kar se je zgodilo v zgodovini

Matevž Lenarčič Foto Igor Kuster

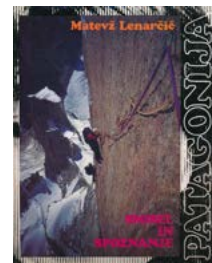
in so nam skrivali. Vidiš popolnejšo sliko tistega, kar je človek naredil narobe v preteklosti. V zadnji knjigi *Točka brez vrnitve. Okrog sveta z ultralahkim letalom*, ki je izšla lani, mu je šlo predvsem za to, da poleg rdeče niti nekoga, ki ima dovolj časa, da leti okoli sveta, na nekaterih točkah poleta opozori na stvari, ki so se v zgodovini dogajale in niso bile v ponos človeku kot Človeku.

Na vprašanje, ali je ta knjiga brezkompromisna kritika sodobne družbe, Lenarčič odgovarja: "Ze dolgo sem na svetu, nekaj sem le prebral in postavil v kontekst. Kot mulec tega nisem mogel. Takrat smo videli Walterja Bonattija, Hermanna Buhla in goro. Zakaj so šli gor, je bilo milijon razlogov; ne le da bi bili prvi tam, ali se znebili nekaj odvečnih kilogramov ali zaradi razočaranja v ljubezni ... Ti časi so minili, zdajšnji so po njegovem precej nevarnejši, treba je kritično opozorjati na to, kar se dogaja."

Podatke meritev črnega ogljika s poletov zbirajo v projektu Green Light World Flight od leta 2012, ko so z Grišo Močnikom, ki se z onesnaževanjem zraka ukvarja na znanstvenem področju, na letalo instalirali instrument za merjenje, v podjetju Aerosol pa so naredili prototip namenskega instrumenta za montažo v ultralahko letalo. Podatke obdelujejo predvsem na

Univerzi v Novi Gorici, Oddelek za atmosferske raziskave, ob sodelovanju Instituta Jožef Stefan in podjetja Haze, ki razvija nove instrumente. Obdelani podatki so predstavljeni v strokovni literaturi, ki nikogar ne zanima, razen tistih znanstvenikov, ki nabirajo točke za svojo kariero, kar je po svoje kritika znanosti. To so pač delčki, ki komu, ki je mogoče zbral neke drugačne delčke, prikažejo drugačno sliko, ki pa ni lepa.

"Ljudje s tem, ko hodimo v hribe, tudi na obiske Himalaje, sproščamo v zrak veliko črnega ogljika. Hočem reči, da je to, kar počnemo, stvar našega osebnega pohlepa. Vsi smo po svoje pohlepni, tudi Andrej, ki ni mogel prenehati z odpravami, Silvo, ki je bil stokrat v Patagoniji, jaz, ki moram leteti okoli sveta, ker mi je dolgčas. Vsi smo po svoje sokrivi in ustvarjamo nezno sliko človeka, ki se je šele zdaj začel zavedati, da ima planet svoje meje in da se bomo morali ustaviti in narediti korak nazaj. Vsi. Čeprav so glavni krivci nekje drugje, Bill Gates, Amazon ..., ampak mi jih podpiramo, se sklicujemo nanje. Vprašati se moramo, kakšna je vizija našega življenja za naprej." Na koncu knjige je zapisal, da bi družba potrebovala cepivo proti virusu pohlepa, ki je postal del civilizacije, razširjen kot rakavi sevi v vseh porah vsakdanjega življenja. Na vprašanje, ali se lahko proti pohlepu, tej vsesplošni plitkosti in beavosti, vendarle borimo tudi s pisanjem, z govorjenjem o teh rečeh, ali je bolje, da kar utihnemo, Lenarčič odgovarja, da je po njegovem seveda treba pisati, brati, čeprav je to težko; njega stalno bombardirajo s *kentrejli*, ploščato zemljo ... "Zavestno se moraš odločiti, da ne boš bral vsega, ker je toliko informacij, za katere ne veš, ali so relevantne ali ne, za njimi stojijo ljudje, o katerih ne veš, ali so res pomembni ali ne. Informacij je nezno veliko. Kar nam ostane v tem močvirju nepreverjenih podatkov, je branje prispevkov kolegov, za katere vemo, da nimajo slabih namenov, in da beremo stvari, za katere mislimo, da so prave. Te pa so pri vsakem človeku nekoliko drugačne." ●

Alpinisti, ki tudi pišejo, udeleženci pogovora o gorniški literaturi. Skrajno levo voditeljica Mojca Valkar Trobevšek, skrajno desno voditeljica Irena Cerar, med njima sedijo Silvo Karo, Marija Štremfelj, Bogdan Biščak, Andrej Štremfelj, Matevž Lenarčič, Dušan Jelinčič. Foto Igor Kuster

Štefan Šmigoc

Moške zadeve

Na Severni Zob, prepereli stolp na grebenu Mož

Včasih se nam zdi, da nekoga precej dobro poznamo, mogoče si celo domišljamo, da o njem vemo praktično vse – a se potem neredko izkaže, da je dovolj že pogled iz nam doslej neznanega zornega kota, pa se razkrije človekov drugi, morda bolj pravi obraz. Tudi v gorah je pogosto tako.

Ena najbolj prepoznavnih vedut nad Zelenico, miniaturni karavanski približek filmskih prizorov z ameriškega Divjega zahoda, najpogosteje imenovan kar Na Možeh, se nam razkrije v pravi luči šele, če imamo srečo, da si ga lahko ogledamo z vrha njegovega še bolj divjega severnega soseda. Šele ko stojiš na vrhu Severnega Zoba, ti je zares jasno, od kod Možem njihovo nenavadno, zveneče ime.

Greben Na Možeh

Greben, ponekod imenovan tudi Možje ali Zobje (na avstrijski strani meje pa Selenitzazähne), je skupina težko dostopnih skalnatih stolpov nad Zelenico, imenovanih tudi rogljev ali čukel. Ti so pravzaprav le krajši del dolgega grebena, ki v liniji Karavank na odseku Stari Ljubelj, 1370 m, Palec, 2026 m, od vzhoda proti zahodu riše sedanjo avstrijsko-slovensko mejo. Po-

sledice politične delitve slovenskega življa na obeh straneh meje so – po dobrih stotih letih od koroškega plebiscita in po petdesetih letih železne zavese – zdaj opazne tudi v zmedi poimenovanja vrhov v tem razgibanem mejnem grebenu. Še pred nekaj desetletji, v malo bolj svinčenih časih, je bilo to prav zaradi obmejnih prepovedi in omejitev precej redko obiskano območje. Zdaj ko so za hribolazce meje relativno odprte in prosto prehodne, na Zelenici pa je nastal sodoben gorniški učni center, je slika povsem drugačna. Celo tako zelo, da nekateri Zelenici nekoliko sarkastično rečejo kar hribovski BTC. Ob lepih koncih tedna se namreč v vseh letnih časih, posebej v tistih pravljico belih zimskih, v širšo okolico planinske kočice na 1536 metrih zgrne vse, kar leze in gre. Vse, kar tja sodi ali pa mogoče tudi ne, da se gorskega miru iščočim posameznikom zares lahko počuti kot sredi kakšnega ljubljanskega nakupovalnega centra. Če so bile nekoč pozimi gore nad Zelenico rezervirane za čuvaje severne jugoslovanske meje (t. i. graničarje) in redke alpiniste, tam danes srečaš vse, od planincev do turnih smučarjev, od športnih feratistov do plezal-

cev in alpinistov. Vedno pogosteje pa tudi naključne turiste, sprehajalce domačih ljubljencev in neredke lovce prizorov za objavo v najpopularnejših družabnih omrežjih.

Omenjeni greben do Palca je sicer mogoče zaradi svoje zahtevnosti malo manj obljuden od okoliških gora, kot sta Begunjščica ali Vrtača, sploh tisti del čez Može – vendar ni v zadnjih desetletjih več nobena skrivnost. Del grebenske rezi od Starega Ljubelja do sedla Čez Pod je zdaj pravzaprav planinska pot. Če je bilo gibanje nekdanj tu prepovedano, so zdaj uredili stezo in težje dele zavarovali z jeklenico, tako da je dostopna vsakemu malce bolj izkušenemu planincu. Odsek Na Možeh, ki je sicer nekje opisan kot zelo zahtevno brezpotje, ponekod pa kot lažje alpinistično dejanje z odseki plezalne stopnje II–III in spustom ali dvema po vrvi, je postal tudi priljubljena spoznavna tura za nadobudne tečajnike alpinističnih šol.

Gorniško-alpinistična tura čez Može do Palca je dandanes kar dobro opisana na spletnih portalih in v nekaj sodobnih planinskih monografijah, predvsem v Janševih *Karavankah* in Habjanovih *Brezpotjih*; ver-

Severni Zob s svojo nasršeno pojavo in kredasto belino izrazito izstopa iz okoliške panorame (gledano z vrha nekaj višjega Prvega Moža). Foto Stefan Šmigoc

*Ne, to niso orjaški kipi z Velikonočnega otoka, tako so videti Može s severa, z vrha Zgornjega Plota.
Foto Štefan Šmigoc*

jetno najbolj prisrčen odnos do tega grebena pa veje iz malo starejših zapisov Stanka Klinarja v njegovih *55 krat Karavanke*. Ta se jih v svojem opisovanju loti s posebno simpatijo in tudi kančkom pesniške žilice: "... pred nosom enega najbolj civiliziranih koticov Karavank je preživela nedotaknjena puščavica raskavih skal za samotarske sladokusce ..." No, nedotaknjen svet to danes vsekakor ni več, tisto o gornjskih sladokuscih pa zagotovo še vedno drži.

Sam sem se pred leti prvič lotil Može čisto naključno in brez omembe vrednega vedenja o njih, česar nikakor ne priporočam. Po uspelem praznovanju novega leta na Robleku se je večina razširjene družbe soglasno odločila, da druženje malo podaljšamo z nočitvijo na Zelenici, zjutraj pa naredimo v okolici še kakšno gorniško turo.

Ker smo nekateri prišli v kočjo že precej zgodaj, ostali pa so le počasi kapljali gor, sem se z veseljem odzval povabilu prijatelja, ki je na Možeh že enkrat bil, da si čakanje skrajšava s prečanjem omenjenega grebena. Plezalne opreme s seboj nisva imela, kar me je nekoliko skrbelo, a mi je zagotovil, da se da spustu po vrvi tudi izogniti in da to zame ne bo predstavljalo nobenih težav. Res sva se povzpela do sedla Čez Pod in se od vzhoda lotila grebena. Bil sem navdušen nad razgledi in prijetnim poplezavanjem, malo presenečen nad izpostavljenostjo in ostrino grebenske rezi, sicer pa nama je dobro šlo in v nekakšnem zanosu sva hitro napredovala. Vse dokler nisva prišla do Tretjega Moža, kjer je narejeno sidrišče za spust. Vrvi torej nisva imela s seboj, prijatelju, ki je bil prej tako prepričan vase, pa se naenkrat noben od možnih obvozov tega mesta ni zdel niti znan niti varno izvedljiv. Na severno in zahodno stran je tam povsem prepadno, celo malo previsno, pravega sestopa na južno stran

pa nikakor nisva našla. Prijetna tura je kar naenkrat postala resna, saj je pozimi dnevna svetloba dragocena stvar, čas za varen sestop pa je nezadržno odtekal. Po daljšem previdnem in vse bolj stresnem tipanju po grebenu sem in tja sva se zdrznila, ko je v nahrbtniku nenadoma zazvonil telefon. Dobro se spomnim, da sem takrat pomislil, da ima nekdo res slab občutek za pravi trenutek – a mnenje sem hitro spremenil, ko se je iz telefona oglasilo: "A ne, zdaj pa ne vesta, kako in kam naprej?" Spogledala sva se in najbrž z odprtimi usti buljila v zvočnik mobilnika, iz katerega je prihajal znani glas. Izkazalo se je, da naju je Andrej, eden od najinih hribovskih prijateljev, iz kočje že nekaj časa opazoval in mu je bilo zdaj že jasno, da nama nekaj ne gre ravno gladko. Ker je greben precej bolje poznal, naju je lahko z nekaj spodbudnimi stavki usmeril do pravega mesta za krajši plezalni sestop na južno stran, po katerem sva lahko obsla tretji stolp, z olajšanjem nadaljevala prečenje in varno sestopila do kočje. No, od te dogodivščine je preteklo že mnogo vode, a v letih po tem sem imel priložnost celoten greben od Starega Ljubelja do Palca dodobra spoznati v vseh letnih časih in v vseh mogočih razmerah. Seveda ni naključje, da sem največ od teh tur opravil prav v Andrejevi družbi, saj verjetno malokdo ta greben tako dobro pozna. Večkrat mu malo za šalo in malo zares pravi kar "pri meni doma".

V spominu bodo ostala iskanja novih variant, severni pristopi, vračanja po grebenu po zimskem pristopu na Palec skozi SV grapo (smer Pomladni cvet), plezanja na številne "bonus" stolpe in stolpiče v grebenu, pa tudi slikovito zimsko prečenje grebena Ljubeljščice s krpljami in nenazadnje nenačrtovan spust po vrvi s Povne peči. Z grebena je lep in širen razgled na vse strani, še posebej na številne grape in zimske smeri

Podrti vrh preperelega stolpa, vzpon nanj zaradi slabe skale ni prav lahek, zahteven pa je tudi sestop.
Foto Štefan Šmigoc

v osojni steni bližnje Begunjščice. A ne glede na to, s kom in kdaj smo se potikali tam, vedno nam je pogled nehote uhajal na drugo stran, na impozantni, grozeči in hkrati vabljivi podrti stolp na avstrijski strani Mož. Na prvi pogled navadnim smrtnikom prosto povsem nedostopen *špic* nama je z Andrejem dolgo buril šodrovsko domišljijo, vse dokler ga nisva nekega pomladnega dne končno *provare*.

Zgornji Plot (Nordlicher Zahn; Matterhorn, 1695 m) Divjega stolpa, o katerem teče beseda, pri prečenju Mož ni mogoče spregledati. S svojo gotško pojavo se brezsravno nastavlja radovednim pogledom mimoidočih – kot nekakšen kamnit padli angel, od nepredstavljenih sil izgnan na severno stran glavnega grebena. Ves nasršen in razdrapan je, poleg glavnega ima še več manjših, od strel raztreskanih stolpov – videti je, kot da se lahko že naslednji hip podre sam vase. In verjetno to po geološkem merjenju časa ni prav daleč od resnice. Tak kot je, se učinkovito otepa tako planincev kot alpinistov, prvih predvsem zaradi svoje očitne težavnosti, drugih pa, ker je precej nižji od pomembnejših bližnjih gora – in seveda zato, ker je že od daleč videti prav nespodobno krušljiv. Vendar je navkljub vsem tem dejstvom tako lep in poseben, da v gorniku z ustrezno kilometrino in nekaj plezalnega znanja ob pogledu nanj vedno vzdrami tisti notranji glas, dobro znan raziskovalcem nekoristnega sveta in drugim posebnežem vseh vrst. Glas, ki ga pravzaprav ne zanima zakaj, temveč hoče vedeti predvsem kako. Kako se povzpeti temu z maju za vrat in kakšen bo razgled od tam?

Spust po vrvi nazaj na trdnejša tla Arhiv Štefana Šmigoca

Stanko Klinar piše, da Zgornji Plot nekateri prišteva-
jo k Možem ali Zobem, ker pa stoji severneje zunaj
verige Mož, naj bi se imenoval tudi Severni Zob. Pravi
tudi, da gre za izredno slikovit stolp, z avstrijske strani
mejnega prehoda Ljubelj viden kot orjaški zob, od
tod tudi eno njegovih imen. Dostop nanj naj bi bil po
njegovem "izredno težaven", zelo krušljiva plezarija
stopnje IV+ ali V, ni pa opisal nobenega pristopa oz.
plezalne smeri. Kolikor mi je uspelo dognati, opisi
možnih pristopov izvirajo iz knjige v nemškem jeziku
Karawanken: ein Führer für Täler, Hütten und Berge.
Avtor je Hans Tuschar, avstrijsko-koroški pisatelj in
gorski vodnik, omenjena knjiga pa je, čeprav že malo
starejšega datuma (1990), verjetno še danes najna-
tančnejši vodnik po Karavankah, saj poleg običajnih
planinskih pristopov opisuje tudi mnoge alpinistične.
Tam sta omenjeni dve, sicer zelo kratki, a težavni
možnosti vzpona na vrh te rogate enigme; prva po
kaminu z južne strani (V), druga pa po nekakšni počki
z zahoda (IV+). V slovenski (meni dostopni) gorniški
literaturi pa konkretnih opisov možnega vzpona ali
celo poročil o vzponu še nisem zasledil.

Kakor koli že, plezanje izjemno krušljive dobre četrte
ali cele pete stopnje, pa čeprav jo je pod vrhom ver-
tikalno za en sam raztežaj, ni zvenelo ravno vablji-
vo, tako da je bilo že videti, da bo ta vzpon za vedno
ostal na tisti dolgi listi, imenovani "enkrat, ko bomo
veliki ..." Potem pa je Andrej nekega dne mimogre-
de omenil, da je v koči na Zelenici govoril z nekom,
očitno kar suverenim plezalcem, ki je trdil, da je na
Zgornjem Plotu že bil, in to ne v navezi, temveč kar
sam. Dodal naj bi še, da podatki o veliki krušljivosti

držijo in da je imel, ker ni imel s sabo vrvi, pri sestopu
kar hude težave. To nama je dalo vedeti, da mora
obstajati še tretja pot na vrh, saj je precej neverjetno,
da bi se spustil brez vrvi nazaj po zelo krušljivi smeri
V. stopnje, pa naj bo še tako dober plezalec. Takrat se
je tisti tihi notranji glas spet začel oglašati, zato sva se
le opogumila za vzpon in se nekega majskega jutra
2021 odpravila v akcijo.

Na vrh

Alpinistom, vajenim dolgih, težkih smeri v solidni
skali, se bo najbrž tolikšen uvod za vzpon na komaj
1700 metrov visoko koto vzpetega sveta zdel verjetno
precej prenapihnjeno, če ne celo nekoliko smešno. A
hkrati vsakdo, ki je kdaj kam splezal, ve, da višinski
metri še zdaleč niso edini dejavnik kompleksnosti
ture.

Ker je bilo v omenjeni zimi v gorah spomladi še kar
precej snega, sva upala, da bi nama lahko uspel celo
snežni vzpon, zato sva s sabo poleg osnovne plezal-
ne opreme tovorila tudi popolno zimsko, vključno s
kompletom plezalnih cepinov. Nekaj od tega nama
je potem res prišlo prav, čeprav ne ravno tako, kot
sva se nadejala. Izkazalo se je namreč, da je v sedlu
med glavnim grebenom Mož in Severnim Zobom še
precej snega, na vršnem, plezalnem delu pa prav nič.
Južno ostenje je pomladno sonce že čisto otopilo, na
severni strani pa se sneg zaradi prepadnosti tako ali
tako sploh ne obdrži.

S sedla Čez Pod sva se spustila na avstrijsko stran,
obhodila vznožje Mož in si po še s snegom zalitem
ruševju previdno utrla gaz navzgor do še enega

*Severni Zob - po
višinskih metrih mala,
a od blizu veličastna
bela impresija sredi
zelenega hribovja
na severni strani
Karavank.
Foto Štefan Šmigoc*

sedelca, ki na severni strani povezuje Može s Severnim Zobom. Tam nama je dokončno postalo jasno, da z zimskim vzponom ne bo nič. Nekaj prinesene opreme sva zato odložila na primernem mestu in se začela počasi prebijati pod steno. Ta od blizu ni videti prav nič manj strašljiva. Izpostavljenost in krušljivost sta vredni vsega spoštovanja.

Kot že dostikrat prej na takem terenu je šel v izvidnico Andrej. Po strmem skrotju se mu je uspelo povzpeti prvih nekaj metrov navzgor, v manjšo škrbino, kjer je lahko dokaj udobno stal, in tudi sam sem bil kmalu pri njem. Nadaljevanje naravnost navzgor ni kaj prida obetalo, zajeda, ki bi bila za naju še v dobri skali verjetno pretežka, pa je bila više gori celo nekoliko previnsna. Krušljiva pa tako, da jo je bilo kar groza pogledati, kaj šele, da bi te mikalo po njej lesti navzgor. Če po njej poteka tista v Tuscharjevem vodniku opisana IV+, je bila zagotovo (pre)plezana v bolj herojskih časih – ob zdajšnjih trendih si je kar težko predstavljati, da bi bili plezalci pripravljeni toliko tvegati za višinsko tako skromen cilj.

Tako sta nama ostali le dve možnosti, vrniti se s spodvitima repoma na Zelenico in tam popiti tolažilno pivo ali pa poiskati prehod naprej in se poskusiti povzpeti na vrh z druge strani. Sprva je bilo precej obupno, a že po nekaj nadaljnjih metrih vzpona sva ugotovila, da se možnost prehoda kaže po poševni gredini, ki se nadaljuje vse do severovzhodnega raza. Ker okolje tamkaj deluje, kot da je že davno pozabljeno tako od boga kot od ljudi, naju je nemalo presenetilo, ko sva prav na začetku izpostavljene rampe našla povsem nov, še bleščeč sidriščni svedrovec z obroč-

kom. Čemu bi ga nekdo tja namestil, nama sprva ni bilo najbolj jasno, saj navzgor od tam ni bilo videti niti možnosti niti sledov vzpona. Kmalu pa sva ugotovila, da je najbrž namenjen in povsem uporaben za postavitev varovališča, če se poskusis pretihotapiti čez omenjeno gredino na drugo stran.

Pretihotapiti je kar ustrezna beseda, saj gredina visi navzdol, poleg tega je po celotni dolžini res temeljito *poškodrana*. Gibanje po njej je bolj kot plezanju podobno hoji po prstih med frnikolami, razsutimi po okenski polici. To, da je pod nogami kar nekaj zraka, k sproščenemu počutju med prečenjem prav nič ne pripomore. Tudi začetno varovališče je res samo to – začetno. Omembe vredno vmesno varovanje na polici namreč skoraj ni mogoče in nihaj ob morebitnem padcu bi bil strahovit. Malo sva se oddahnila šele, ko je Andreju uspelo priti na drugo stran gredine in je našel mesto, kjer je lahko zabil dober klin. In še enega kmalu nad njim. Ne vem, ali je kriva koronska neuhojenost in neuplezanost, a meni so se na tem delu še kot drugemu na vrvi nekajkrat zatesle noge, saj tudi jaz nisem imel vmesnega varovanja. Ob dobri skali in varovanju bi bil to skoraj plezalni sprehod.

Ko sva se zamenjala pri varovanju, je Andrej začel iskati možnost nadaljevanja; pokazala se je ob plezanju okoli vogala, približno dobre II. stopnje. Tam se nama je med razom in osrednjim delom stolpa odprla navzgor strma, a precej odprta grapa, vzpon sva nadaljevala deloma po razu, deloma po njej. Tehnična težavnost se proti vrhu ni kaj prida povečevala, kljub temu je bilo napredovanje vse prej kot preprosto. Teren je namreč popolnoma razsut, težko bi mu

*Navzdol nagnjena gredina je ključ šodrovskega pristopa na vrh.
Foto Štefan Šmigoc*

sploh rekel skala, in pri marsikaterem gibu, ki bi si pri prostem plezanju komaj zaslužil kakšno oceno, sva se kar pošteno namučila. Nobenemu stopu niti oprjemu ne moreš popolnoma zaupati in potrebnega je kar nekaj božanja skale in potiskanja oprimkov navznoter, da se premakneš za nekaj metrov navzgor. Ker pravijo, da je potreba mati ustvarjalnosti, je više zgoraj prvi v navezi v trenutnem improvizacijskem navdihu za zasilno varovanje v večjo špranjo zabil kar cel plezalni cepin; nič drugega namreč ni držalo.

*Trofeja z vzpona, prastari klin iz nekih drugih časov, ki bo verjetno svojo zgodbo za vedno ohranil zase.
Foto Štefan Šmigoc*

Lepota plezarije tu res ni bila nekaj, s čimer bi se lahko človek hvalil naokrog. Bolj plazenje kot plezanje, vseeno pa sva se nekako le pomikala naprej in navzgor. In nato sva ga končno zagledala. Naloženi, prhki, podirajoči se vrh Severnega Zoba. Čeprav je bilo plezanje kratko, tako časovno kot višinsko, se je vmes včasih zdelo, da plezava na neprimerno višji vrh. V škrbini pod vrhom je Andrej napeljal vrv okoli skalnega roglja in mi tako varovanemu prepustil čast, da se prvi povzpnem še nekaj metrov navzgor do najvišje točke in tam postavim možica.

Sledi predhodnikov na vrhu ni bilo več, in ker je bilo gradbenega materiala v izobilju, sem lahko postavil pravo malo suhozidno piramido. Ker je stolp malce odmaknjen od glavnega grebena Karavank, je razgled na vse strani čudovit. Še posebej pa pogled pritegnejo Možje, saj so od tod videti resnično kot velikanske človeške figure in precej spominjajo na kolosalne kipe *moai* z Velikonočnega otoka (Rapa Nui).

Zagotovo bi še kar nekaj časa uživala na vrhu, če ne bi bil pred nama še en izziv: kako zdaj s te podrtije varno priti nazaj dol? Po smeri prihoda nama ni prav nič dišalo, zato sva iskala možnost, da bi se do sedla spustila po vrvi. Andrej, ki se rad pohvali, da je praktičen človek, je s seboj prinesel celo dve krajši železni palici, ki bi ju lahko uporabila za zasilno varovanje, če bi se izkazalo, da na vrhu ni mogoče najti dovolj trdne kamenine, v katero bi lahko zabila kline za sidrišče. Na srečo nama njune uporabnosti na koncu ni bilo treba preizkusiti. Preden se vršni del prepadno odlomi proti Zelenici, se je namreč možno ob vrvi spustiti do manjše škrbine. Tam sva našla mesto za sidrišče, čeprav se je moral kladivo vihteči precej potruditi, da je našel dovolj trdne skale za dva pojoča klina. Z njuno pomočjo sva se potem po vrvi spustila navzdol. Spust je bil slikovit in adrenalinski, kot se za spuste po vrvi spodobi – na vrhu celo rahlo zabingljaš čez previs.

Bolj kot sam spust pa sta bili zanimivi še dve presečenji, s katerima nama je na koncu postregel. Prvo je bilo, da sva že na začetku zajede našla v prhki steni dolge in na videz prastare kline kroparje, ki so od bovgvedkaj obtičali tam. Enega se je Andrej samo rahlo dotaknil, pa mu je že ves ostal v roki. Za temi klini mora tičati zanimiva zgodba in še zanimivejši ljudje iz nekih drugih časov. Verjetno iz obdobja, ko se je še plezalo za prvenstvo in čast, če že ne za nacionalno, pa vsaj za lokalno. Kaj bolj določnega o njih mi še do zdaj ni uspelo izvedeti, čeprav sem precej poizvedoval pri ljudeh, ki o Karavankah iz prve roke res veliko vedo. Ljudeh, ki so, če še enkrat uporabim filmsko govornico, verjetno pozabili več, kot bova midva o njih kadar koli vedela. Druga zanimivost spusta pa je bila, da se je nenačrtovano iztekel natančno na začetku gredine, na kateri sva tokratno zgodbo začela. Tako sva si že tam lahko prikimala za uspešen vzpon, saj naju je čakala le še previdna vrnitev do sedla in obvezna analiza doživetega v zavetju prijazne zeleniške kočice.

Post festum

Najhujša radovednost je bila z dolgo odlašanim vzponom za prvo silo potešena, a tudi če povsem zanemarimo nenavadno gorotvorno in imenoslovno zgodovino tega zanimivega stolpa, se mi kljub temu porajajo številna nova vprašanja, na katera še nisem dobil uporabnega odgovora. Seveda se pri tem prav dobro zavedam, da morebiti zvenim kot kakšen čudaški zbiralec starih znamk ali kovancev, ki mu njegov prosti čas in misli zapolnjujejo stvari, ki so lahko za ves preostali svet popolnoma nezanimive in nepomembne. Čigavi in od kdaj so ti arhaični klini v severni steni? Če kdo, bi najbrž o tem vedela kaj več povedati že omenjena Stanko Klinar in Hans Tuschar – ali pa mogoče starejši rodovi z domačije Pamž, s katere se na Zob s severa ponuja tako zanimiv pogled. Precej sem spraševal o tem ljudi, ki bi morebiti vedeli kaj več, tudi odlične tržiške alpiniste in pisce plezalnih in planinskih vodnikov; pri tem sem izvedel precej zanimivih zgodb, a do konkretnjših podatkov mi še ni uspelo priti. In če je Severni Zob res tako od boga in plezalcev pozabljen in malo obiskan, komu se je pred kratkim zdelo vredno namestiti svedrovec na začetek tiste gredine? Pa tudi, kakšen bi bil zimski vzpon nanj v dobrih razmerah, če na tej nadmorski višini sploh še bodo kdaj?

Zakaj najin pristop, ki je kot *normalka* edini logičen, ni opisan prav nikjer? Predvsem pa, zakaj nas nekatere sploh tako vleče na takšne obskurne vzpetine, ko je na svetu toliko višjih, plezalno lepših in uglednejših gorniških ciljev?

O tem bi se dalo še na dolgo in na široko razpredati, a mogoče na to vsaj delno odgovori parafrazirana izjava znanega gornika, ki sem jo pred kratkim slišal na nacionalnem radiu: "Že od nekdaj sem malo drugače gledal na stvari. Bolj ko je bil neki vrh v literaturi označen kot plezalno nezanimiv ali planinsko drugotnega pomena, bolj me je imelo, da bi zlezal nanj!" ●

Ali naše telo zna iti v gore

Zadnje čase v meni narašča plima dveh spoznanj, ki se kot dve reki zlivata v eno razmišljanje. Morda sem nekoliko srednjeletno naveličan svojega poklica, ki je neposredno povezan s prenašanjem znanja, a hkrati popolnoma podvržen logiki instant *šnelkurzov*, ki ne koristijo ničemur razen kljukicam v načrtih kadrovskih služb.

Bolj kot si privržen tej logiki, več *cvenka* se nateče na TRR in obratno. Naveličan zato, ker tega skoraj nihče noče opaziti in vsi skupaj v nekem čudnem molku igramo igro, ki nikomur bistveno ne koristi. Prinašanje koristi je nagrajeno zgolj z zadovoljstvom udeležencev, ne pa z materialnim in nematerialnim priznanjem. Zato, povsem predvidljivo, razmišljam o prenašanju znanja.

Morda sem reševalsko srednjeletno naveličan svojega "hobi poklica", ki se sooča s cunamijem turistov in novodobnih planincev, ki se očitno ne znajo primerno lotiti obiskovanja gora. Nimajo pravega znanja, ker jim ga skoraj nihče ne prenaša. Tisti, ki prenašajo znanje, pa so vse bolj podvrženi logiki instant *šnelkurzov*, ki ne koristijo ničemur, razen kljukicam v glavah nadobudnih osvajalcev nizkih gora.

Ko razmišljam o znanju, se mi porajajo spoznanja, ki so nekako v sporu s sodobnimi prepričanji in predsodki o znanju. Iz teh prepričanj in predsodkov tudi izhaja logika sodobnih intenzivnih tečajev. Prepogosto ne vemo, kaj je znanje in kaj je zgolj zavedanje, da obstaja znanje o neki temi. Vendarle živimo v času iluzije, da znanje lahko dobimo na kratkem tečaju po Zoomu, na YouTubu ali celo v dolžini TikTok videa. V pridobivanje znanja ne utegnemo vložiti toliko časa, da bi doumeli razliko med pravim znanjem in površnimi informacijami. Kratak video ali kratek tečaj mi prineseta zgolj zavedanje o nekem znanju, ne pa pravega znanja.

Takšno spoznanje bi moralo biti jasno večini staršev. Mislim, da smo skoraj vsi v tej vlogi doživeli razkorak med tem, koliko otrok misli, da zna, in oceno, ki jo dobi na šolskem testu. Mnogokrat krivimo učiteljice, težke teste, šolski sistem in sebe, ker otroka nismo vzgajali s tršo roko. Težava je popolnoma drugje. Otrok se je naučil do ravni zavedanja. Vedel je, da neko znanje obstaja, toda ni ga popolnoma usvojil in zato mu ga ni uspelo prenesti na papir ali v besede in stavke. Prav enak razkorak se pokaže na izpitih za alpiniste, kjer marsikoga "po krivici vržejo". Tudi ta v sebi sicer nosi neko informacijo, neko sled vednosti, ki pa je ne zmore na zunaj praktično prikazati. Sledijo popravni izpiti, pritožbe, menjave izpitnih komisij, splošno nezadovoljstvo, tudi nesreče, poškodbe in smrti.

Zatorej je na mestu vprašanje: kaj je pravo znanje? Pravo znanje mora vedno imeti praktičen učinek. Ni dovolj, da vem, kako se ustaviti s cepinom. To znam šele takrat, ko sem se resnično sposoben ustaviti s cepinom. Ni dovolj, da vem, kako se izračuna ploščina kroga. Moram biti dejansko sposoben izračunati ploščino. Znanje ne obstaja. Obstaja le dokaz zanj. Znanje, ki je "v glavi", je težko imeti za pravo znanje, saj njegovega obstoja ne moremo dokazati. Ko ga želimo dokazati, se znanje lahko izrazi le preko telesa. Celó do mere, ko lahko rečemo, da je resnično znanje telesno. Ni v glavi, ampak je v telesu. Kar znamo, moramo biti sposobni povedati, napisati, narisati ali pokazati na strmem pobočju s cepinom v rokah.

Ko še nisem vedel, da me čaka strm vzpon ...

Arhiv Klemna Belharja

Šele ko se tega zavedamo, lahko začnemo razmišljati o pridobivanju znanja planinskih, gorniških in alpinističnih veščin. Pri tem se najprej obračam navznoter in preiščujem o svoji osebni zgodovini. Najlažje govorim svojo zgodbo. V planinski svet sem začel zahajati v času, kamor moj spomin ne seže. Morda me je že takrat zeblo, morda sem bil kdaj lačen in žejen. Gotovo sem tudi sam hodil in verjetno postal utrujen. Prvi spomini so dokaj neprijetni. Neskončna hoja navkreber, dolgčas, iskanje krav, strašna žeja, ko mi je prababica ponudila nekaj listov divjih jagod in mi rekla, naj jih žvečim, da bom manj žejen. Snežna nevihta sredi poletja, preživeta na podstrešju planšarije, objemajoč brata, da nama je bilo topleje, ko so mimo naju švigale premražene miši in podgane. Še iskanje krav. Izjemen šprint v bežanju pred kravo.

Telo se je že marsičesa naučilo (Zlatorogove steze).
Foto Aljaž Anderle

Nato pridejo lepši spomini. Prvi prostovoljni izleti v gore. Plezanje. Prvi vzponi. Navitost. Bežanje pred nevihto. Tuja gorstva in spoznanje, da je skala lahko tudi dobra. Lepe dolge smeri v Paklenici, pivo na plaži, kopanje v mrzli vodi. Turno smučanje, ki je bilo vedno dobro. Še slabi spomini. Prestrašenost, ko skleneš, da ne boš več plezal. Premraženost in nohtanje v slapovih. Prestrašenost na snežiščih, kjer moliš, da vse skupaj ne bo zgrmelo v dolino. Nesreča, poškodbe, samoreševanje, pomoč pri reševanju (Hvala!). Lepi spomini. Kilometri šodra, prehojeni kilometri, preplezani kilometri, pretečeni kilometri, prekolesarjeni tisoči kilometrov, presmučane stotine kilometrov. Mešani spomini. Prva reševanja. Alkohol. Poškodovanci. Prvi mrtvak. Ljudje, ki smo jim rešili življenje. Mrtvi prijatelji. Še reševanj in še reševanj.

To je pot nekega povprečnega alpinista. Kakšna je šele pot velikih alpinistov? In potem se nekdo pri petdesetih odloči, da bo doživljal njihove zgodbe v zapakirani instant različici. V iskanju instant varnosti se bo, kljub vsemu, vpisal na *vikend šnelkurz*. Zdaj se vračam k telesu in pridobivanju znanja. Telo potrebuje čas, da se nečesa nauči. Z zgoščenim opisom svoje osebne zgodovine sem želel prikazati, da se je moje telo skoraj od rojstva učilo motorike, ki je potrebna za gibanje v gorah. Vmes sem treniral atletiko in rokomet ter ogromno presmučal tudi med občasnimi udeležbami na treningih lokalnega kluba. Nato sem spet prešel v plezanje in alpinizem. Tako je telo dobilo čas, da se je naučilo instinktivno postaviti nogo, uporabiti

oprimek, stopiti z derezo, zavohati plaz. Naučilo se je biti zadihano, trpeti, biti žejno in lačno. Celo izklopiti lakoto in žejo, biti kar malo kamela.

Ko govorimo o lotevanju obiskovanja gora, pogosto govorimo o postopnosti in postopnost pomeni učenje telesa. Razum potrebuje informacije, potrebuje zavedanje, nato telo potrebuje vajo in potem potrebuje obilico ponovitev in izkušenj. Šele takrat se zares nauči. Takrat se začne razvijati izkušnost, ki ji lahko rečemo nezavedno znanje. Hčer sem skušal naučiti smučati, a mi nikakor ni uspevalo. Meni je smučati popolnoma naravno in lahko. Sploh ne vem, kako mi to uspeva. Skozi leta sem se prilagodil sodobnim smučem, toda tehnike ne znam opisati in ne vem, kako teh veččin nekoga naučiti. To je nezavedno znanje, to so izkušnje, ki jih nima razum, ima pa jih telo. Tega se ne pridobi na *šnelkurzu*.

Usposabljanja ljudi, ki se v odraslosti lotijo resnejšega obiskovanja gora, imajo pogosto šibko točko prav v obljudi, da se je tega možno naučiti hitro, čeprav gre za dolgotrajen proces, ki mora znanje zapisati v vlakna mišic in živčevja. Ob tem je organiziranost usposabljanj takšna, da pogosto zgreši večino tistih, ki potrebujejo učenje in izkušnje. Planinski krožki, ki potekajo v sodelovanju osnovnih šol in planinskih društev, so odlična in koristna oblika učenja, a se jih ne udeleži množica otrok. Še manj jih s tem nadaljuje v mladih letih. Izjeme so pogosto tisti, ki se vpišejo v alpinistične šole.

Alpinistične šole so trenutno pod pritiskom in stojijo pred pomembno odločitvijo. Na alpinistične šole številnih odsekov se zadnja leta vpisuje preveč ljudi. Toliko, da jih je nemogoče sprejeti in z njimi dobro delati. Večino prijavljenih se torej zavrne in prepuščeni so logiki intenzivnih tečajev ter lastni iznajdljivosti. Ker niso bili vključeni v alpinistično šolo, se njihove ambicije niti malo niso spremenile. In ambicije vseh teh ljudi niso alpinistične ambicije, temveč so nekakšna zmes, ki ji s pomočjo angleščine rečemo *outdoor aktivnosti*. Ljudje bi malo hodili, malo bi leteli z jadralnim padalom, malo bi kolesarili, malo bi šli na ferate, nekaj malega bi veslali s kajakom, malo bi turno smučali in malo bi plezali. Letos bi morda poskusili še alpinizem.

Na ta način se telo ne nauči ne leteti, ne veslati, ne kolesariti, ne plezati in še manj se ne nauči vseh znanj, spretnosti in veščin, ki so potrebne za alpinizem. Nekdo, ki se v alpinistično šolo vpiše pri petdesetih, niti ni več sposoben, da bi pridobil vse potrebne motorične spretnosti in izuril svoje telo v potrebnih znanjih. Ne, če bi mislil resno. Do takrat, ko se bo prenehal ukvarjati z alpinizmom, ne bo zares postal alpinist. Pogosto se takšni ljudje zavrnejo, a ostanejo mlajši s podobnimi ambicijami vsega mogočega. Mnogi veteranski alpinisti malo smučamo, malo plezamo, malo kolesarimo, malo veslamo, malo letimo s padali, malo obiramo brezpotja in malo plezamo v lažjih smereh ter opremljenih *večraztežaj-kah*. V glavnem zato, ker čutimo, da naša telesa niso

več sposobna resnega plezanja, in ne zato, ker bi se ukvarjali s svojim *outdoor imidžem*.

Ko sem se vpisal v alpinistično šolo, sem bil v tisti generaciji sam na takrat vrhunskem odseku. Vsem tistim vrhunskim alpinistom na višku moči se ni preveč ljubilo ukvarjati z mano, zato sem kakšno leto čakal, da sem dobil še nekaj kompanjonov in da se je eden od alpinistov odločil, da se bo posvetil poučevanju alpinističnih veščin, ki so se takrat prenašale bolj kot kakšna mračna umetnost in manj kot zbrano in urejeno znanje.

Toda kaj ostane ljudem, ki bi malo plezali, malo leteli, malo veslali in malo kolesarili? Kaj ostane množstvu tistih, ki vsako leto pridejo na prve sestanke alpinističnih odsekov in povedo, da v resnici ne bi veliko plezali in ne bi se šli zares alpinizma, ampak bi malo ... karkoli že? Kaj ostane tistim, ki si nadevajo ime gorniki in jih zanima obiskovanje ferat poleti in Begunjščice, Vrtače ter Male Mojstrovke pozimi? Vse, kar jim ostane, je intenzivni tečaj, ki jih olajša za kakega stotaka in jim zagotovi zavedanje o znanju, ki bi ga morali imeti. Ne zagotovi jim pravega, postopno pridobljenega, utelešenega znanja.

Ugotovimo lahko, da usposabljanja PZS zgrešijo večino ljudi, ki usposabljanja potrebujejo. *Šnelkurzi* pa ne zagotovijo pravega znanja. Posledica so pogosta prevelika tveganja in številne gorske nesreče. Da ne bi ostali zgolj pri ugotovitvah, skušajmo poiskati predlog

in dobro prakso. Na našem planinskem društvu vse te, ki bi malo, iz alpinistične šole preusmerijo v gorniško šolo, ki že nekaj let deluje na komercialni osnovi. Za ne preveliko ceno dobijo znanje, ki ga pridobivajo postopoma nekaj let. Pri tem so že deležni tur, ki si jih želijo, skozi spoznavajo svet gora in pridobivajo znanje, ki ga potrebujejo. Postopnost in dolgotrajnost zagotovita, da se znanje in izkušnje iz zavedanja spremenijo v pravo telesno znanje.

Planinski zvezi zato predlagam, da na področju izobraževanj in usposabljanj stori to, kar je potrebno in bistveno. Začne naj naslavlja najštevilnejši del sodobnih obiskovalcev gora. To lahko stori le s ponudbo izobraževalnih programov, ki po obsegu in trajanju presegajo intenzivni tečaj. S tem lahko pridobi znatno število novih članov in bistveno izboljša varnostno situacijo v slovenskih gorah. Morda se mora takšno izobraževanje imenovati prav gorniška šola?

Slavna biologinja Anne Fausto-Sterling je zapisala, da se védenje utelesi. Sam pravim, da se utelesi tudi znanje. Pogoj zato je, da telesa damo čas, saj se telesna sprememba ne zgodi čez noč. To velja tudi za vsa telesa, ki se kar naenkrat začnejo gibati po gorah. Poiščimo način, da jim pri tem pomagamo, možnosti in dobre prakse že obstajajo. S takšno dobrodošlo spremembo bi na pot pomlajevanja svojega telesa stopila tudi PZS. Tudi to telo se mora postopoma naučiti marsičesa novega. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

POHOD

Ažbe Polšak ☺

Vid Legradić

Skalnate muze

Alpe po svetu

Alpe so gorstvo, ki je svetovno znano po svoji mogočnosti, biotski raznovrstnosti, kulturi, zgodovini in lepoti. Alpe so poseben simbol Evrope. Stoletja so umetniki, pisatelji, politiki in običajni ljudje iz motivov alpske pokrajine črpali navdih. Lahko smo srečni, da je to gorstvo tudi del naše države. Imeti lepoto tako rekoč pred lastnim pragom je privilegij, ki bi si ga marsikdo želel, zato preimenovanje drugih gorstev v "Alpe" sega daleč stran od alpskih meja.

Izvor pojma Alpe je nekoliko zabrisan. Najbolj splošna razlaga je povezana z latinščino. Beseda Alpe izhaja iz latinske besede *Alpes*, ki naj bi izhajala iz pridevnika *albus*, kar pomeni bel. Poimenovanje bi lahko bilo povezano tudi z grško boginjo Alphito, katere ime je neposredno povezano z izrazom za "bel prah", *alphito*, in končno s prastaro protoindoevropsko besedo *albhós*, ki je izraz za "belo praznino".¹ Neuradnih poimenovanj gorstev kot Alpe je veliko. Tako poimenovanje včasih nosijo Dinaridi oziroma Dinarsko gorstvo, ki se jih velikokrat drži naziv Dinarske Alpe. Čeprav to niso Alpe in je tako ime za marsikaterega tujega turista nejasno, pa nekatere skupne značilnosti z Alpami, na primer apnenec, alpidiska orogeneza, specifične Durmitorja in Prokletije, upravičujejo ime (zato je tudi v rabi). Ob sledenju enake mantre lahko v severni Indiji najdemo himalajske Alpe, na Kitajskem tibetansko alpsko stepto, kav-

kaške Alpe, ruske Alpe (Altaj), podmorske Alpe na Antarktiki, ki so bile odkrite leta 2009 ... Nedvomno so evropske Alpe, ki si jih Slovenija deli še s šestimi državami, ena najlepših pokrajin na Zemlji. Morda so prav zato raziskovalci in kolonizatorji novega sveta poimenovali na novo osvojena oziroma na novo odkrita gorstva po prvih, izvirnih Alpah. Ta imena so se, v primerjavi z omenjenimi, obdržala kot uradna imena, zato lahko izraz Alpe najdemo na skorajda vseh kontinentih.

Pa so vse Alpe enako lepe kot "prave" Alpe?

Alpe imajo tudi Japonci. Na Japonskem otoku Honšu se je izraz dodobra udomačil, celo tako, da izbrano gorstvo domačini v japonščini poimenujejo *arupusu* (oziroma Alpe). Kako je lahko to evropsko poimenovanje sploh zašlo v to daljno in drugačno deželo? Ime japonske Alpe je skoval angleški arheolog William Gowland, pozneje pa ga je populariziral angleški misijonar Walter Weston v začetku 20. stoletja. Na evropske Alpe so ga spominjali pogledi in podnebje,

¹ Protoindoevropski jezik je skupni prednik vseh indoevropskih jezikov. Obstajal je pred 4500 pr. n. št.

ki ima tako kot pri nas tudi na Japonskem vroča nevihtna poletja in mrzle, s snegom bogate zime.

Tudi severnoameriški kontinent ima Alpe. V zvezni državi Washington se iz gozdnatih dolin nacionalnega parka Severne kaskade (North Cascades) dvigujejo ameriške Alpe. Celotna gorska veriga kaskad poteka od severne Kalifornije proti severu skozi Oregon in Washington in je sestavljena iz dveh različnih tipov gora: znamenitih vulkanskih stožcev (Mount Hood, Sveta Helena, Mount Rainier in Mount Baker) in granitnega dela. To so ameriške Alpe, ki jih najdemo ob kanadski meji nad vulkanskimi stožci. Ime kaskade (Cascades) je pokrajina dobila zaradi istoimenskega poimenovanja velikega števila slapov, ki v zvezni državi Oregon posamezno padajo proti Pacifiku. Prav zaradi lepote teh krajev se pokrajina rada pohvali z imenom Alpe.

Evropejci so se odločili, da bodo imeli Alpe tudi na južnem koncu zemeljske krogle. Zato na novozelandskem Južnem otoku stoji Južne Alpe, gorato območje z izredno bogato floro in favno. Glavni greben Južnih Alp je dolg šeststo kilometrov. Zaradi vetrov in vlage so pogosto pokrite z oblaki, zato so Maori, staroselci tega področja, Novo Zelandijo imenovali Aotearoa, kar v prevodu pomeni "dolga bela oblaka". Da bi bilo evropsko poimenovanje še bolj upravičeno, so prvi raziskovalci v Južnih Alpah odkrili še novozelandski Matterhorn ali Mount Aspiring, v maorskem jeziku poimenovan Tititea. Njegov 3033 metrov visok vrh je neverjetno podoben evropskemu Matterhornu in je priljubljen cilj plezalcev z vsega sveta.

Potem so tu še avstralske Alpe, mnogo nižje od evropskih in novozelandskih Alp. Te gore dosežejo svojo najvišjo točko z vrhom Kosciuszko, ki je visok 2228 metrov. Domačini svoje Alpe velikokrat imenujejo tudi Snežne Alpe, saj zaradi relativne bližine morja tam pozimi sneži tudi po več tednov skupaj.

Gorstvo je izredno zanimivo z geološkega vidika, ker ni bilo formirano na klasičen način (kot večina visokih gora na svetu) s trkom dveh tektonskih plošč. Te Alpe so nastale kot široka hribovita planota, ki jo je kvišku dvignilo gibanje magme pod zemeljskim površjem.

Naravnost nenavadno bi bilo, če bi v igri poimenovanj izpustili Afriko. In res, tudi v Afriki najdemo Alpe, in sicer v Južnoafriški republiki. Najvišji vrh južnoafriških Alp je Drakensberg, visok 3482 metrov, ki je najvišji afriški vrh južno od Ekvatorja. Južnoafriške Alpe so del gorskega območja, ki zajema tudi malo državico Lesoto in je znan (kot vse Alpe) po naravnih lepota in dobro označenih pohodniških poteh, ki se prepletajo s kulturnimi znamenitostmi (na primer starodavnimi slikarjimi avtohtonega ljudstva San) in rudniki.

Afrika skriva še eno zanimivost: evropske Alpe. Ni splošno znano, da se prav te naše, prvotne evropske Alpe, ki jih toliko območij na svetu želi kopirati, pod mediteranskim morjem dobesedno pretihotapijo v Afriko. Geologi so med preučevanjem kamnin na Matterhornu ugotovili, da je spodnji del gore, debel približno tri tisoč metrov, sestavljen iz sedimentnih kamnin, ki prihajajo iz evropske oziroma evrazijske tektonske plošče. Te sedimentne kamnine zastopajo (tako kot tudi večinoma v naših Alpah) okamnine bitij iz prazgodovinskih morij. Toda tri tisoč metrov ni celotna višina Matterhorna! Ugotovljeno je bilo, da je zgornjih tisoč petsto metrov, vključno z vrhom gore, sestavljenih iz trše in starejše metamorfne kamnine. To je gnajs iz afriške tektonske plošče, ki je bil potisnjen čez "evropske kamenine". Zato je spodnji del Matterhorna evropska gora, zgornji pa je strogo gledano afriški. Z drugimi besedami: dvanajsta najvišja gora v Afriki je v Alpah. Pa za tako "naše" jih imamo! ●

Sama belina
Foto Aljaž Anderle

Čari južnega dela Karnijcev

Karnijske Predalpe

Za devetimi gorami in devetimi vodami so ... Karnijske Alpe! O tem čudovitem gorstvu smo v *Planinskem vestniku* v zadnjem desetletju že večkrat pisali, a se nikakor ne naveličamo. Kako to, se boste vprašali. Preprosto, kajti vedno znova se nam odpirajo nova in nova območja, novi vrhovi, doline, kraji, ki jih "moramo" spoznati!

Nekega julijskega jutra leta 2009 sem stal na vrhu Cime dei Preti, 2706 m, prvaku ene najbolj zahodnih gorskih skupin Karnijcev, sredi gora, ki jih imenujejo tudi Furlanski Dolomiti ali Karnijske Predalpe/Prealpi Carniche. Imen torej cela vrsta, dejstvo pa je, da je v tem okolišu ta gora najvišja, kar pomeni – da se daleč vidi. Še danes, po več kot desetih letih imam ta pogled pred očmi, tudi če ga ne podkrepim s številnimi fotografijami, ki sem jih takrat posnel. Na zahodu so se med meglicami dvigali mogočni Dolomiti, kjer sem večino najvišjih vrhov poznal, na vzhodu pa je bilo eno samo nepoznavanje, kjer se je množica vrhov, tudi ostrih *špicakov*, zelo podobnih Dolomitom, vrstila drug za drugim. Nekaj pojasnil je

dal kolega Andrej (Stritar), a tudi imena mi niso povedala kaj dosti.

Danes je povsem drugače. Skoraj bi lahko rekel, da Karnijske Alpe poznam bolje kot naše hribe, kajti zadnje desetletje sem bistveno več obiskoval te gore kot pa naše Julijce, Grintovce in Karavanke. Saj veste, če nečesa nekaj časa ne obiskuješ in ne neguješ, ti slej ali prej uide iz spomina. Še dobro, da smo bili tistega dne zgodaj na vrhu, že pred deveto, kajti kmalu so nas tiste meglice zagrnile in se ni videlo veliko. Do doline nas je že namočilo.

Duranno, Cima dei Frati in Cima dei Preti iz Cimolaisa
Foto Irena Mušič Habjan

Narodni park Furlanski Dolomiti

Velik južni del Karnijskih Alp velja za zaščiteno območje Narodnega parka Furlanski Dolomiti (Parco Naturale Dolomiti Friulane). Ustanovljen je bil leta 1996 in meri skoraj 37 hektarov, obsega pa vrsto dolin, med drugimi Meduno, Tilmington in Cellino. Pri hoji v tem območju mora planinec upoštevati varnostne standarde hoje, varovati okolje in ohranjati zgodovinsko pomembnost pokrajine. V turističnem mestecu Claut je muzejska hiša Clautana, v vasici Andreis Etnografski muzej umetnosti in podeželskega življenja, v vasici Erto pa Eko muzej Vajont. Dva muzeja sta tudi v kraju Forni di Sopra.

Uisoko nad Furlansko nižino

V čem je tak čar Karnijcev? Ko stopiš na en vrh, se ti odpre paleta drugih, ki te preprosto vabijo. In teh gora ne zmanjka in ne zmanjka. Vedno se pojavi nekaj novega, kak nov vabljev vrh, nove doline, nove poti ... Drugi čar je neizmerna divjina gorstva, nekateri predeli so popolnoma od rok in tam se počutiš kot pred stoletji, sam z naravo.

V tokratnem prispevku se bomo osredotočili na jugozahod gorstva, kjer je takšnih samotnih predelov res veliko. Tako obsežno gorovje seveda ne more imeti povsod enakih lastnosti. Če je severna veriga, nemško imenovana Karnischer Hauptkamm, še precej podobna našim goram (še najbolj Karavankam), pa južni del deluje bolj primorsko – že malo za mejo bomo na južnih obronkih gora nad Železno dolino opazili več borovja. Bolj zahodno je tega še več. Skupina na zahodu, imenovana Dolomiti onstran Piave, že po imenu nakazuje podobnost z Dolomiti,

*S poti proti vrhu
Pramaggiore, v
ozadju skupina Spalti
di Toro, na desni
Cima Brica
Foto Vladimir Habjan*

*Torre Vacalizza, Monte Vacalizza in Cima dei Vieres
nad krajem Claut Foto Irena Mušič Habjan*

za katere so značilni ostri stolpi, globoke škrbine in prepadne stene. Naj povzamem: nad gostim borovjem se dvigajo strmi skalni stolpi. Česa bi si zvesta gorniška duša želela še več?

Naj navedemo nekaj podatkov za jugozahodni predel. Na jugu se Karnijske Alpe stapljajo s Furlansko nižino, na zahodu mejijo na Dolomite: meja gre od kraja Innichen/San Candido južno po dolini Comelico do kraja San Stefano di Cadore in se nadaljuje po dolini Cadore, kjer teče reka Piava, do Belluna. O Furlanskih Dolomitih smo pisali že leta 2017 (*Planinski vestnik*,

Ferata Gola del Vajont

Eden od spominov na tragedijo 9. oktobra 1963. leta, ko se je s severnega pobočja gore Toc utrgal zemeljski plaz in zgrmel v umetno jezero soteske Vajont, pri čemer je voda pljusknila čez jez, poplavni val in udarni zračni val pa sta popolnoma porušila mesto Longarone (umrlo je dva tisoč prebivalcev), je nova drzna ferata, zgrajena leta 2015. Ta premaga strmo steno v bližini jeza in se konča na zgornjem platoju. To je Gola del Vajont ali Via Ferrata della Memoria. Turo začnemo na enem od zavojev ceste iz kraja Longarone. Po drzno speljanih izpostavljenih policah visoko nad sotesko dolgo časa prečimo do vstopa, ki je zasoljen (težavnost D, 200 m). V zgornjem delu si lahko ogledamo spominsko obeležje. Vrnemo se po cesti skozi predore ob pogledih na betonski jez. Nujni sta čelada in oprema za samovarovanje, po možnosti še rokavice. Vso turo opravimo v dveh do treh urah.

V ferati Gola del Vajont Foto Vladimir Habjan

10, 34–42), kjer smo se vzpeli na Monte Duranno, Cimo Spe, Montanel in Monfalcon di Forni, tokrat pa si bomo ogledali še nekaj novih gor. Gorskih skupin v tem območju je več. Južno od prelaza Mauria leži skupina Monte Cridole z vrsto zahtevnih gor. Ob skupino se stiska skupina Monfalconi, kjer so skalne ostrice kar nanizane druga ob drugo, in so "zraščene" s skupino Spalti di Toro. Ta predel daje videz resnosti, tu se veliko pleza, poti vodijo le čez škrbine. Otok

pozabe je trojica vrhov med dolinama Cimoliana in Settimana: Vacalizza, Cima dei Vieres in Turlon (tudi že opisani v *Planinskem vestniku*), ki sodijo v skupino Pramaggiore. Ta predel je tako odmaknjen in redko obiskan, da je težko najti kakšen podatek o vzponu. Skrajno zahodno sta prvaka Cima dei Preti in Monte Duranno, skrajno vzhodno je skupina Caserine-Cornaget, severno nad Barcisom pa leži skupina Raut-Ressetum.

Razgled z vrha Pramaggiore (z desne): skupina Monfalconi, Spalti di Toro in Cima dei Preti-Duranno, v ozadju Dolomiti
Foto Vladimir Habjan

Pogled na stolp
Campanile di Val
Montanaia s strani
Foto Irena
Mušič Habjan

Stolp Campanile di Val Montanaia

Kaj nas vleče v te oddaljene kraje, do kamor se vozimo tudi do štiri ure? Poleg že omenjene gorske divjine predvsem obilica možnosti za obiskovalce: tu se lahko sprehajamo, se vzpenjamo na lažje dostopne vrhove, hodimo po markiranih poteh, plezamo v stenah, ki jih je kar precej, *frikamo* v več plezališčih (npr. Erto, Casso, Ponte Compol, Ponte Gote, Palestra del Rif.

Pordenone idr.), plezamo v športnoplezalnih feratah (npr. Gola del Vajont ali Via Ferrata della Memoria), tudi kolesarimo. Zaradi vsega naštetega so ti konci kar dobro obiskani. Planinskih koč je kar nekaj, a planinci se večinoma vzpenjo le na lažje vrhove, še raje pa le prečijo iz ene doline v drugo. V tem delu gorstva je namreč cela vrsta težko dostopnih gora in so bolj prepuščene alpinistom.

Najbolj je v tem območju obiskan stolp Campanile di Val Montanaia, ki mu ni para daleč naokoli, praktično v vseh Alpah ne, privablja pa obiskovalce z vseh koncev sveta. Podoba zelene doline, ki jo obkroža venec ostrih gora in se v zgornjem delu zapre v polkrog, v sredini pa kar iz trav zraste pokončni stolp, je res nekaj posebnega in si težko predstavljamo, kako je sploh nastal. Pod stolpom na severni strani stoji rdeči bivak Giuliano Perugini, 2060 m, kjer se obiskovalci doline ustavijo in občudujejo to znamenitost. Do izhodišča vzpona na parkirišču pod kočo Pordenone na koncu doline Cimoliana je kar precej voznje po ozki gorski cesti, večinoma asfaltirani, če je ne poškodujejo kamniti podori ali plazovi, ki v teh krajih niso redki (eden zadnjih takšnih je bil leta 2018, zaradi česar je zadnji del ceste postavljen popolnoma na novo).

Mogočna gorska skupina Vieres nad Cimolaisem; v ospredju Cima Vacalizza in Torre Vacalizza Foto Irena Mušič Habjan

Krožna tura med kočami

Precej obiskana je zanimiva krožna pot med štirimi kočami v skupinah Monfalconi, Spalti di Toro in

Cridole, imenovana Anello delle Dolomiti Friulane. V tem primeru je cilj sama pot, ne pa vrhovi, saj iz ene doline čez škrbino pridemo v drugo in tako naprej, s čimer naredimo velik krog. Običajno takšna tura poteka v smeri urnega kazalca: od kočice Pordenone čez škrbino Montanaia do kočice Padova, od tam čez škrbino Scodavacca do kočice Giaf, s kočice Giaf čez celo vrsto škrbin do precej oddaljene kočice Flaiban-Pacherini, od tam pa nazaj čez Passo del Muc nazaj do kočice Pordenone. Krožna pot traja štiri dni, če bi se vmes vzpeli še na kakšen vrh, pa še kaj več. Vendar tudi če poti ne podaljšamo, je tura odlična za spoznavanje tega lepega območja. Poti večinoma niso zahtevne, nekateri deli so naporni za hojo, nekaj mest pa terja tudi previdnost zaradi krušljivega terena in izpostavljenih mest. Predstavljamo potek poti.

Kočica Pordenone–Kočica Padova

Izhodišče je parkirišče pod kočico Pordenone v dolini Cimoliana, 1163 m. Po dolini Montanaia se po poti št. 353 vzpnemo pod zvonik Campanile in do bivaka Perugini. Naprej je večinoma gruščnat teren. Tristo metrov nad bivačkom je ostra škrbina Montanaia, 2334 m, tik pod Monfalconom di Montanaia, najvišjim v Monfalconih, in Cime Both, najvišjega vrha skupine Spalti di Toro. Za škrbino po grušču stopimo v dolinico d'Arade in levo navzdol po poti št. 342 in 346 skozi gozd do kočice Padova, 1287 m. Vzpona je okoli 1200 metrov, hoje 5 ur.

Informativna tabla o dinosavrih pri planini Casavento
Foto Vladimir Habjan

Odtisi nog dinosavra na balvanu
Foto Vladimir Habjan

Leta 1994 so na balvanih blizu planine Casavento (blizu izhodišča za vzpon na Dosaip) odkrili prisotnost dinosavra. Odtise stopal dinosavrov so na ključno odkrili otroci na šolskem izletu in na to opozorili učitelje. Pot do tja je označena in opremljena z informativnimi tablam.

Monte Borga z vrha Corneta; lepo se vidita vasica Erto v vznožju gore in jezero Vajont. Foto Vladimir Habjan

Smernne table v dolini
Val Meluzzo
Foto Vladimir Habjan

Koča Padova–Koča Giaf

Ta etapa je najlažja. Od kočje Padova, 1287 m, se po poti št. 346 po dolini Pra de Toro vzpnemo do škrbine Scodavacca, 2155 m, pod Cridolo, najvišjo v skupini Cridole, na drugi strani pa po zeleni dolini Coston di Giaf sestopimo do istoimenske kočje na višini 1400 metrov. Vzpona je okoli 900 metrov, hoje 3–4 ure. Zahtevnejša in daljša različica vodi po poti št. 342 čez več škrbin pod Monfalconom di Forni in mimo bivaka Marchi Granzotto. Višinska razlika je v tem primeru okoli 1100 metrov, čas hoje 6 ur.

Koča Giaf–Koča Flaiban–Pacherini

Ta etapa je kar dolga, saj prečkamo več prevalov in škrbin. Najprej se po poti št. 361 vzpnemo na škrbino Urtisiel, 1985 m, med vzhodnim in zahodnim vrhom Urtisiel. Na drugi strani sestopimo v dolinico Binon (ki je nadaljevanje doline Cimoliana), kjer je planina Valbinon, 1778 m. Nadaljujemo po poti št. 369 na preval Val di Brica, 2076 m, pod Crodonom di Brica,

Informacije

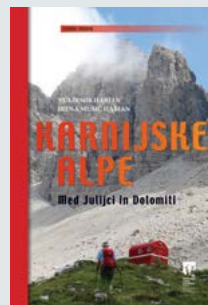
Med dolino Piave in Furlansko nižino vodi skozi južni del gorovja povezovalna cesta iz kraja Longarone čez prelaz Passo di San Osvaldo, 828 m, po dolini Val Cellina skozi kraja Cimolais in Barcis do Maniaga. Iz Cimolaisa oziroma Clauta se v gorovje vrvata dve dolgi dolini, Val Cimoliana oziroma Val Settimana, ki sta odlični izhodišči.

Dostop: Do Cimolaisa pridemo po cestni povezavi Nova Gorica–Pordenone–Monteale Valcellina–Barcis–Cimolais. Za dolino Cimoliana zapeljemo iz Cimolaisa desno v dolgo dolino potoka Cimoliana do konca ceste na parkirišče (mitnina pri Ponte Compol). Za dolino Settimana za Barcisom zavijemo desno proti kraju Claut. Že pred Clautom zavijemo levo na makadamsko cesto v dolino potoka Torrente Settimana (na začetku doline je mitnina). Za gore nad Clautom se peljemo skozi Claut do zaselka Lesis, kjer parkiramo (parkomat za parkirišča v dolini).

Literatura: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006. Vladimir Habjan, Irena Mušič Habjan: *Karnijske Alpe*. Planinska založba, 2023.

Zemljevida: *Dolomiti Friulane e d'Oltre Piave*, Tabacco 021, 1: 25.000; *Dolomiti del Centro Cadore*, Tabacco 016, 1: 25.000

Letošnjega junija je izšel izbirni vodnik *Karnijske Alpe, med Julijskimi Alpami in Dolomiti*, od Ojstrnika tja do Piancavalla, med drugim je cela vrsta opisov v omenjenem južnem predelu. V knjigi je v sto poglavjih različnih težavnosti, od lahkih do zelo zahtevnih, opisanih 111 vrhov, dve soteski, 60 markiranih poti, 30 zavarovanih poti, 6 plezalnih poti, 47 brezpotij ali neoznačenih poti in 5 alpinističnih vzponov. V preglednem uvodnem delu je mnogo koristnih informacij. Opisana je tudi Karnijska vezna pot (8 etap) ter krožna tura med kočami nad dolino Cimoliana (4 etape). Opisi vzponov, od najlažjih do tur z gorskim vodnikom, so natančni. Vodnik *Karnijske Alpe* je prvi vodnik pri Planinski založbi, ki vsebuje kode QR in je povezan s sistemom maPZS. Knjiga je nepogrešljivi del gorniške literature za vsakega gornika.

2243 m. Kratko sestopimo v dolinico Brica in se spet vzpnemo na škrbino dell'Inferno, 2170 m, in bližnje Fantuline Alte, 2112 m. Do kočje Flaiban-Pacherini imamo dve možnosti sestopa, najbližje je po poti št. 369a ali pa malo naokoli čez škrbino Passo del Mus, 2063 m. Koča je na višini 1587 metrov. Vzpona je okoli 1000 metrov, hoje 6 ur.

Koča Flaiban–Pacherini–Koča Pordenone

Zadnja etapa ima že na začetku krajšo in daljšo različico. Od kočje se lahko vzpnemo po poti št. 362 do prevala Mus, 2063 m, na drugi strani pa mimo planine Inferno, 1791 m, in skozi dolino Postegae do kočje Pordenone. Druga opcija je malce naokrog, in sicer po poti št. 363 čez škrbino Suola, 1994 m, na škrbino Pramaggiore, 2295 m. V dolino sestopimo po poti št. 366. Krajša različica ima 700 metrov vzpona, hoje 4 ure, daljša pa okoli 800 metrov vzpona in hoje 5–6 ur.

Kočje in bivak: Koča Padova, 1287 m, telefon +39 043 57 24 88; Koča Giaf, 1400 m, telefon +39 3387 85 63 38; Koča Flaiban-Pacherini, 1587 m, telefon +39 0433 885 55; Koča Pordenone, 1249 m, telefon +39 042 78 73 00; Bivak Giuliano Perugini, 2060 m

Sezona: Od junija do oktobra

Tako, navedli smo celo vrsto vabljivih ciljev, ki vas bodo gotovo pritegnili, v nadaljevanju pa vas vabimo še na štiri gorske ture različnih težavnosti, od lažjih pa do malce zahtevnejših.

Še to: kje lahko prenočujemo? Poleg planinskih koč je v Cimolaisu kamp Bresin, v Clautu pa je več hotelov oziroma gostišč, na primer Albergo Vittoria (<http://www.albergovittoriaclaut.it/index.html>) ali Albergo Dolomiti (<https://www.albergodolomiticlaut.it/hotel/>) prav nasproti muzejske hiše Clautana. ○

Dolina Montanaia, 2060 m (bivak Perugini)

skupina
Spalti di Toro

Izlet do bivaka oziroma pod stolp Campanile di Val Montanaia nam bo vzel približno dve uri, vzpon pa vodi po dolini Montanaia. Čeprav pot ni posebno zahtevna, le tu in tam moramo malce visoko stopiti z nogami ali prijeti kako skalo za boljše ravnotežje, le hodimo po trdem

kamenju in ponekod grobem grušču. S travnatega hrbta v smeri proti stolpu lahko levo zavijemo po dobro vidni stezi na strmo travnato vzpetino, ki jo od stolpa loči globoka škrbina, in si stolp ogledamo od blizu. Če nas zanima, kje poteka vzpon na stolp, se moramo usta-

viti na vzhodnem delu stolpa ali pa že na meliščih, kajti smer se začne na vzhodu, a se takoj obrne na južno stran, vršni del pa gre po zahodnem delu. Za obiskovalce je seveda najzanimivejše spuščanje po vrvi, ki gre deloma povsem v previsih. Vendar ne preblizu stolpa – zaradi padajočega kamenja!

Tik pod stolpom Campanile di Montanaia Foto Vladimir Habjan

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Višinska razlika: 900 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu doline Cimoliana, 1174 m. Do sem pridemo po cestni povezavi Nova Gorica–Pordenone–Montereale Valcellina–Barcis–Cimolais. Tu zapeljemo desno v dolgo dolino potoka Cimoliana do konca ceste na parkirišče (mitnina pri Ponte Compol).

WGS84: N 46,378463°, E 12,489897°

Koča in bivak: Koča Pordenone, 1249 m, telefon +39 042 78 73 00; Bivak Giuliano Perugini, 2060 m

Časi: Izhodišče–bivak Perugini 2–2.30 h
Sestop 1.30–2 h
Skupaj 3.30–4.30 h

Sezona: Od junija do oktobra

Monte Pramaggiore, 2478 m

skupina
Pramaggiore

Pramaggiore je mogočna grebenska gora z obliko nekakšne podkve med dvema škrbinama s podobnima imenoma: Forcella Pramaggiore, 2295 m, na severovzhodu in Passo Pramaggiore, 2137 m, na jugozahodu. Skalni masiv se s škrbine Pramaggiore vije jugozahodno in se čez več nižjih grebenskih vršičev obrne na zahod, pri čemer

kar dolgo ohranja spodobno višino. Strmejši strani gore sta južna in severna, zahodni del severne strani je položnejši. Na jugovzhodu pod goro na prostranih travnikih leži planina Pramaggiore z bivakom, 1812 m. Kot piše Viktor Vovk, so vrh Pramaggiore nekdaj šteli za najvišjega v tem delu gorstva, kot prvopristopnika omenja Valentina Staniča.

Na goro ni poti, le brezpotje oziroma neoznačena pot, so pa rdeče pike in možici. Naša pot na vrh bo vodila s severne strani. Svet, po katerem hodimo, je izredno slikovit, tako da štejeemo turo za eno lepših v tem okolišju, pa še visoko smo in zelo daleč vidimo.

Zahtevnost: Zahtevno brezpotje.

V vršnem delu ves čas iščemo prehode, skala je večinoma dobra (težavnost I), teren pa precej gruščnat in mestoma nevaren za zdrs. Priporočamo čelado.

Višinska razlika: 1300 m

Izhodišče: Parkirišče na koncu doline Cimoliana, 1174 m. Do sem pridemo po cestah Nova Gorica–Pordenone–Montereale Valcellina–Barcis–Cimolais. Tu zapeljemo desno v dolgo dolino potoka Cimoliana do konca ceste na parkirišče (mitnina pri Ponte Compol).

WGS84: N 46,378463°, E 12,489897°

Koča: Koča Pordenone, 1249 m, telefon +39 042 78 73 00

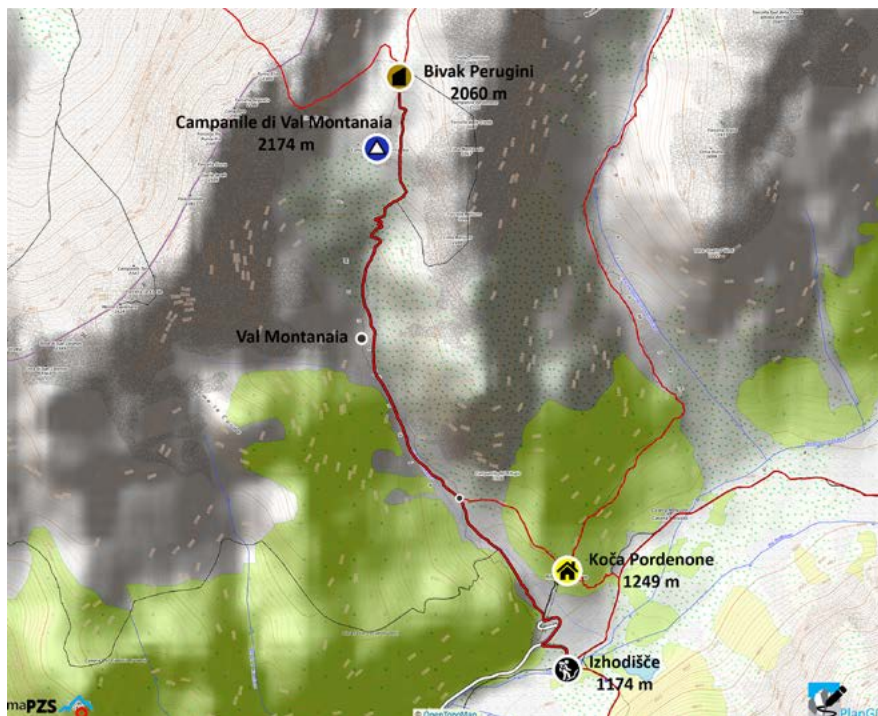
Časi: Izhodišče–planina Inferno 2–2.15 h
Planina Inferno–škrbina Pramaggiore 1.30 h

Pramaggiore z vrha Cime Brica, na levi Croda del Sion Foto Vladimir Habjan

Dolina Montanaia, 2060 m (bivak Perugini)

skupina Spalti di Toro

Vodnik: Vladimir Habjan in Irena Mušič Habjan: *Karnijske Alpe. Planinska založba, 2023.*

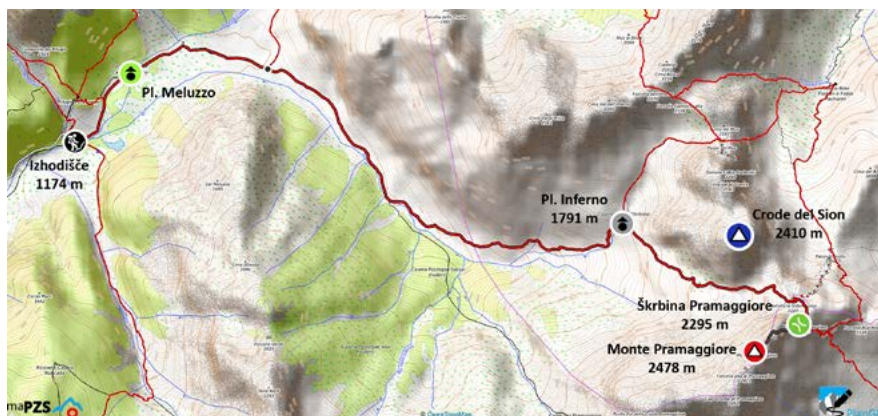
Zemljevida: *Dolomiti del Centro Cadore, Tabacco 016, 1: 25.000; Dolomiti d'Oltre Piave, Tabacco 021, 1: 25.000*

Vzpon: S parkirišča sledimo oznakam za razgledišče Belvedere di Campanile di Montanaia in poti št. 352 in 353. V okljukih se dvigamo pod stenami plezališča levo od velikega prodišča. Pri prvem razpotju zavijemo desno proti dolini Val Montanaia (oznaka, levo navzgor dve razgledišči na stolp Montanaia). Čez prodišče sledimo številnim možicem in oznakam poti št. 353, ki nas usmerijo po grapi zložno navzgor (nekoliko naporno). Z desne se priključi pot od kočice Pordenone. Grapa se višje zoži, pot vodi med skalami čez razčlenjeno pobočje. Kmalu se odkrije vitki stolp, ki bdi nam nami zadnji del poti po grapi. Videti je blizu, vendar ni. V okljukih se vzpenjamo po travah in med redkimi macesni, stopimo v območje ruševja in nad njim po melišču na desno stran stolpa. Nadaljujemo mimo stolpa na travnat hrbet, kjer stoji bivak Perugini.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.
Vladimir Habjan

Monte Pramaggiore, 2478 m

skupina Pramaggiore

Škrbina Pramaggiore–Pramaggiore
30 min
Sestop 2.30–3 h
Skupaj 7–8 h

Sezona: Od junija do oktobra

Vodnik: Vladimir Habjan in Irena Mušič Habjan: *Karnijske Alpe. Planinska založba, 2023.*

Zemljevida: *Forni di Sopra - Ampezzo, Sauris - Alta Val Tagliamento, Tabacco 02, 1: 25.000; Dolomiti di sinistra Piave, Tabacco 021, 1: 25.000*

Vzpon: S parkirišča nas markacije poti št. 361 povedejo severovzhodno v dolino Meluzzo. Po slabi cesti in kolovozu mimo planine Meluzzo pridemo do razpotja, kjer se desno odcepi pot v dolino Val Postegae. Tu zavijemo na kolovoz z oznakami 362, ki vodi po dokaj odprtem svetu po levi strani struge in nad njo. Nekaj naprej, ko pot spet pride v strugo, levo stopimo v gozd. Vzpenjamo se v okljukih in nadaljujemo prečno desno vzhodno nad potokom in dolino

Inferno skozi prijeten gozd in višje levo do idilčne ravnice nekdanje planine Inferno, 1791 m, (razpotje). Smo v zatrepu doline, stisnjene med same visoke gore, na severu je Cima Brica, 2362 m.

Tu krenemo desno jugozahodno prečno pod stenami Crode del Sion, 2410 m, in Il Castela, 2359 m, v prijetno travnato kotanjo. Pot pripelje na greben in škrbino Sidon, 2264 m, s katere vodi krajša zavarovana pot Vittorio Barini po krušljivi grapi na severno stran. Nadaljujemo kratko desno do bližnje škrbine Pramaggiore, 2295 m, kjer se odkrije južna stran grebena. Pred nami je zaključni vzpon. Ponekod po ostrem grebenu se vzpenjamo v pobočje gore, ki je dokaj razčlenjena. Markacij ni več, so pa na gosto posejane rdeče pike in možici. Po prehodih, kjer tu in tam tudi plezamo, se vzpenjamo do grebena (ta del je precej krušljiv) in nato po njem vse do vrha. V tem delu je prav tako nekaj krajših plezalnih detajlov (I).

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.
Vladimir Habjan

Monte Rassetum, 2067 m

skupina
Raut-Rassetum

Južno od kraja Claut leži razpotegnjen gorski hrbet, ki le na nekaj mestih preseže višino 2000 metrov. Na južno stran prepa-da v strmih stenah in travnatih strmali-h, medtem ko je na severno stran položnejši in večinoma poraščen z gozdovi in rušev-jem. V tem masivu izstopa najvišji Resse-

tum, imenovan tudi Monte Forcia Bassa. Severna stran Rassetuma je preprejena z gozdnimi cestami, ena pripelje do plani-ne in planinske kočice Pradut, 1450 m. Na vzhodnem robu so serpentine speljane 1432 metrov visoko. Planincev v teh pre-delih ni prav veliko, saj so poti precej dol-

gočasne, zaradi poraščenosti tudi slabo razgledne. Bolj pa to območje oživi pozimi, saj tu precej smučajo zaradi manjše ne-varnosti plazov. Markirana pot pripelje na majhno sedelce severno od vrha, na vrh pa pridemo po dveh neoznačenih poteh z vzhoda, ki nista pretirano zahtevni. Če se pripeljemo vse do kočice Pradut, bo vzpon potem le kratek izlet. Pravilo oskrbnika kočice je tako, da dovoli dostop z avtomobi-lom le pod pogojem, če si v koči privoščite kosilo, kar pa verjetno ne bo težko. Z Res-setuma poteka dolg in ne pretežaven gre-ben na zahod, kjer je Monte Frate, 1983 m. Vzpon nanj je lahko tudi samostojen cilj, kratek in nezahteven.

Skalni zid grebena Rassetuma z vrha Castella, levo zadaj Col Nudo Foto Vladimir Habjan

Zahtevnost: Zahtevno brezpotje
Višinska razlika: 1500 m (iz doline),
700 m (od kočice)

Izhodišče: Zaselek Lesis v dolini Cellina, 650 m. Do sem pridemo po cestni po-vezavi Nova Gorica-Pordenone-Mon-terea Valcellina-Barcis-Claut-zase-lek Lesis, kjer parkiramo. V Lesisu stoji parkomat za parkirišča v dolini.
WGS84: N 46,272362°, E 12,552611°

Monte Cornet, 1792 m

skupina
Col Nudo-Cavallo

Cimolais je stisnjen med same gore. Na jugozahodu Cimolaisa oziroma na južni strani prelaza San Osvaldo se dviga do-kaj nizka gora, ki pa je še vedno celih ti-soč metrov nad Cimolaisom, zato je vide-ti kar visoka. Na vrh vodi markirana pot, ki hrib preči od zahoda iz doline Vajont na vzhodno stran, v dolino Cellino. Tik pod vr-hom je istoimenska planina Cornet, ki je lahko tudi zasilno zavetišče. Najlažja tura

vodi na vrh od zahoda s severovzhodnega roba jezera Vajont in po isti poti nazaj. Vrh pa lahko tudi prečimo, pri čemer je sestop daljši kot vzpon, pa še v drugo dolino pri-demo, od koder je do izhodišča kar daleč. Če na to mislimo že prej, težav ne bo, dru-gače pa se moramo malce znajti (avto-bus, avtoštop).

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Skrajni severovzhodni del jezera Vajont, asfaltirani odcep s ceste Erto-Cimolais, 733 m. Do sem pride-mo po cestni povezavi Nova Gori-ca-Pordenone-Belluno-Longarone-Codissago. Za predorom je mestece Erto, za njim vasica San Martino, nekaj naprej je odcep desno navzdol. Parki-ramo ob cesti. Do sem bi lahko prišli tudi iz smeri Barcisa (manj kilometrov, a več lokalnih cest).

WGS84: N 46,278090°, E 12,393380°

Bivak: Bivak Flavio Zanette, 1629 m

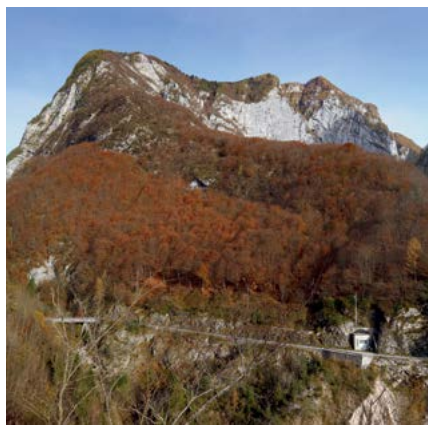
Časi: Izhodišče-Cornet 3 h
Cornet-planina Feron 2.30 h

Planina Feron-dolina Cellina 1.30 h
Skupaj 7 h

Sezona: Od maja do oktobra

Zemljevid: Dolomiti di sinistra Piave,
Tabacco 021, 1 : 25.000

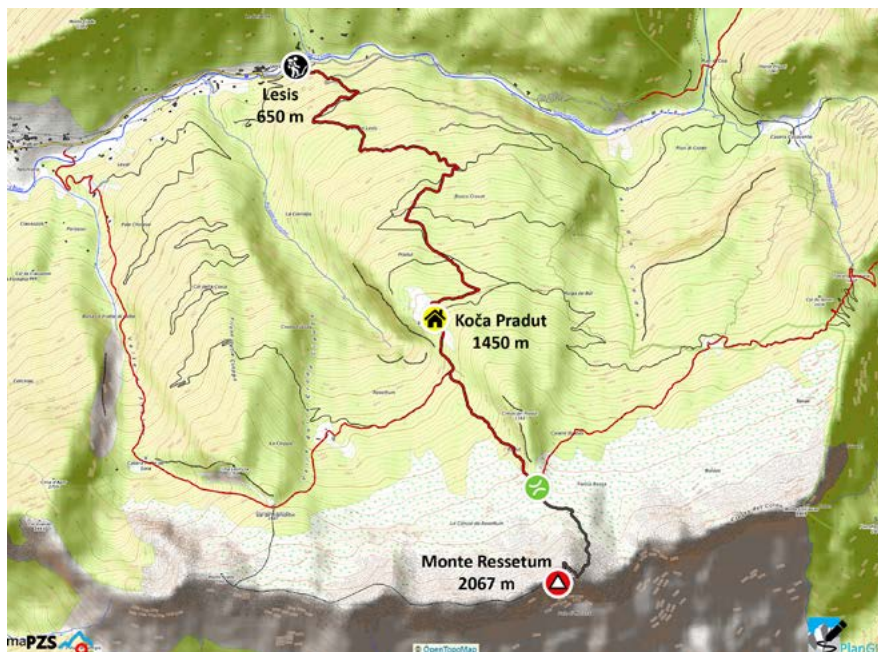
Vzpon: Na izhodišču poiščemo znak (Casera), kjer je začetek poti št. 903. V breg nas vodijo betonske stopnice, nato gremo po poti čez strmo po-bočje prečno do kapelice in razpotja (pot št. 901 je zaradi podorov zapr-ta). Na nasprotni strani je vasica Erto nad jezerom Vajont. Levo v okljukih se vzpenjamo po gozdnem reb-ro, ki se višje razširi. Pot vodi nad globoko dolino Vajont na desni. Čez pobočje, imenovano Ruderer (tabla, ostanki hiš), nadaljujemo čez kaskade, označene s kamni, do razgledišča Belvedere, od koder imamo lep pogled na Mon-te Borgo. Vzpenjamo se po širšem grebenu strmo navzgor na sever-no stran hrbta (desno odsekano) do klopce. V vse gostejšem gozdu gremo strmo navzgor v okljukih do škrbinice (oznaka za planino in bivak F. Zanette),

Monte Cornet kot ga vidimo z lokalne ceste Erto-Cimolais. Foto Irena Mušič Habjan

Monte Ressetum, 2067 m

skupina
Raut-Ressetum

Koča: Koča Pradut, 1450 m, telefon +39 345 828 93 07

Časi: Izhodišče–koča Pradut 1.45 h
Koča Pradut–Ressetum 1.30–2 h
Ressetum–izhodišče 2.30 h
Skupaj 6 h

Sezona: Od junija do oktobra

Vodnik: Vladimir Habjan in Irena Mušič
Habjan: *Karnijske Alpe*. Planinska založba, 2023.

Zemljevid: *Dolomiti di sinistra Piave*,
Tabacco 021, 1: 25.000

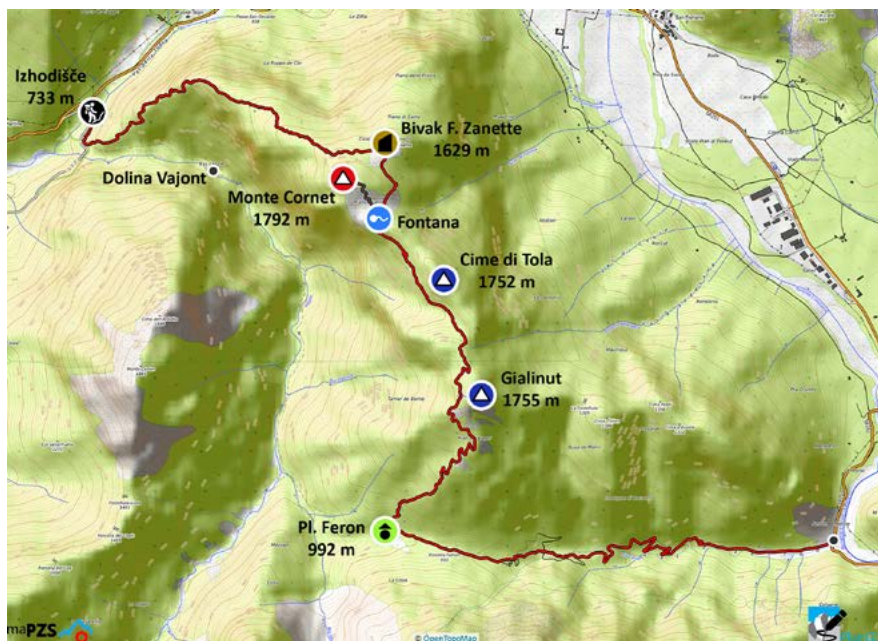
Vzpon: Do kočice Pradut, 1450 m, se lahko pripeljemo ali se vzpnemo po markirani poti št. 960a. Dobro uhojena pot do tja vodi večinoma skozi gozd in večkrat prečka makadamsko cesto. Od kočice gremo južno po cesti, z nje pa levo in sledimo oznakam poti št. 961. Hodimo pod skalnim Cimonom del Pradut na levi proti severnemu ostenju Ressetuma po prijetnem kraškem terenu v redkem gozdu, poraščenem z ruševjem. Pri velikem možicu (oznaka Forcia Bassa, 1749 m) markirana pot zavije levo, mi pa nadaljujemo po neoznačeni poti (rdeče pike). Za sedelcem se svet odpre. Na večji skali z rdečo piko je razpotje dveh neoznačenih poti. Leva vodi do razbitega skalnega grebena, po njem in čez krajšo stenico (I) ter po zagruščenem žlebu in po travah na vrh. Desna vodi prečno na severna pobočja in je spretno speljana pod previsno stopnjo po strmem travnatem žlebu na vršno pobočje in vrh.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Vladimir Habjan

Monte Cornet, 1792 m

skupina
Col Nudo-Cavallo

kjer prečimo po severni strani čez več robov vse do planine Cornet, 1629 m (križ, zavetišče). Od zajetja vode (fontana) s travnikov zavijemo v gozd v južni smeri prečno do prostranih

travnikov Pian Grant na širokem sedlu (fontana z vodo). Na vrh na desni ni poti (rdeče pike), vzpon, ki vodi pa po travah v redkem gozdu, pa ni zahteven (kovinski križ).

Sestop: Do sedla sestopimo po poti vzpona in v južni smeri pridemo na rob strmega pobočja (kovinski kol v visokih travah, pogled na Col Nudo). Pot vodi prečno levo po drzno speljanih policah skozi lep svet redkih macesnov po zahodnem pobočju Cime di Tola, 1752 m, vse do dolinice. Pod skoki na levi gremo prečno naprej v redki gozd in navzgor na sedelce, 1640 m, naprej po slemenu v desno ter čez skalno škrbino pridemo na naslednje sedlo. Tam nadaljujemo v desno v okljukih navzdol ter dolgo prečno levo po strmem pobočju vrha Gialinut, 1755 m. Za škrbinico sestopimo po strmem pobočju skozi bukovje v jugozahodni smeri vse do planine Feron, 992 m. Tu se obrnemo vzhodno in sledimo poti oziroma koložozu, nižje pa cesti (bližnjice) po dolini Feron vse do glavne ceste. Smo v dolini, ne pa tudi na izhodišču. Do tja se moramo znajti (dodatni avto, avtoštop).

Vladimir Habjan

Zmaga, ne poraz

Uranja peč in rak

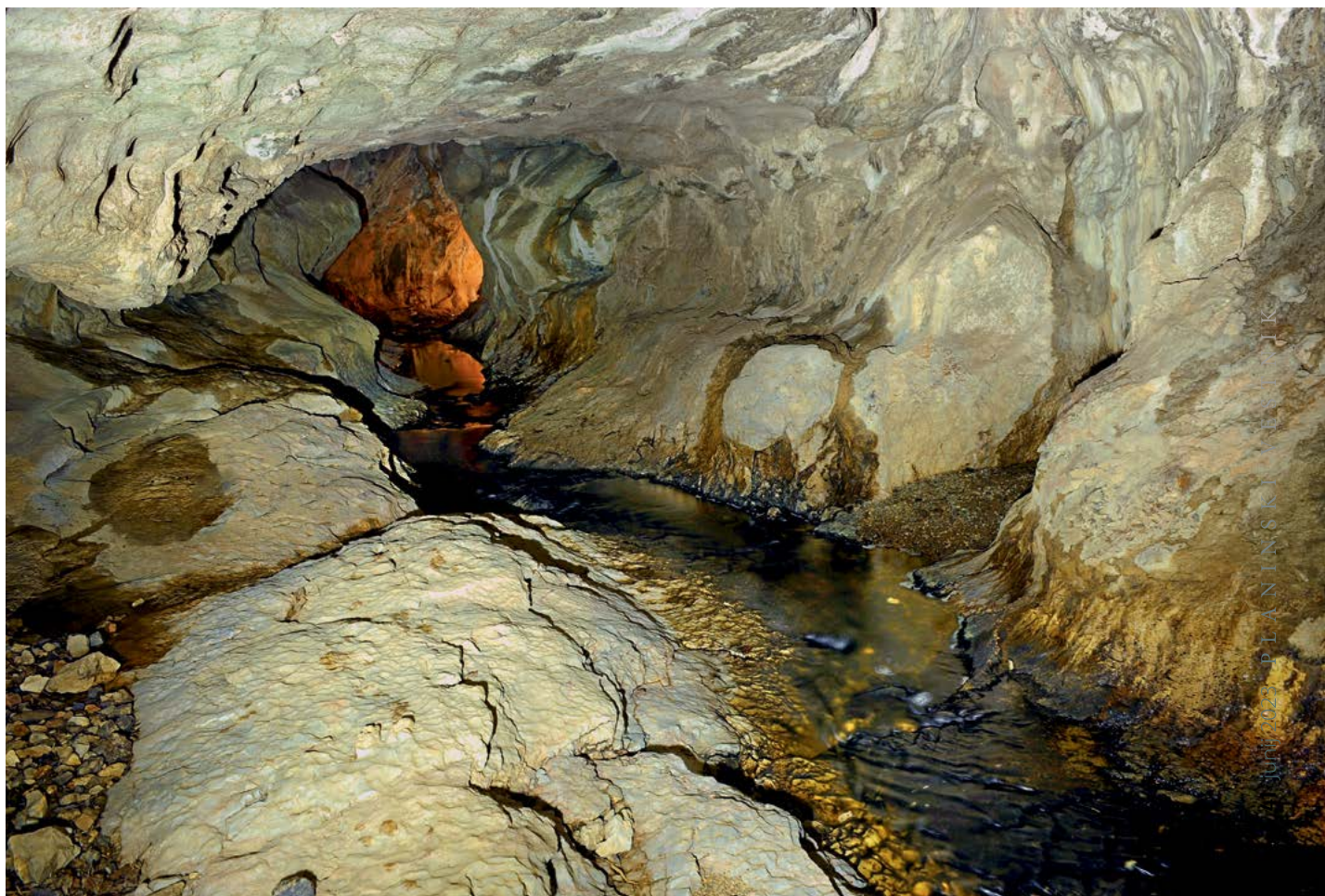
Ime je res zanimivo, pričakoval bi, da bomo imeli opravka z vranami oziroma raki, toda zgodba je malce drugačna. Za Vranjo peč me je navdušila jamarka Alenka Roinig, ki mi jo je toplo priporočala. Ker gre tudi za vodno jamo, voda pa je moj element (rojen sem na dan voda), nisem veliko okleval, da jo obiščem. Odločil sem se za Šaleško planinsko pot, ki vodi tam mimo.

Res je, da to ni Križna jama, ki se ponaša s prekrasnimi kapniki in številnimi jezeri, ima pa lahek dostop in prehod ter lepo okolico z nenavadnim imenom. Nekateri menijo, da so jo poimenovali po številnih vranah, ki so v njej nekoč bivale, drugi prisegajo, da je ime povezano z bližnjo kmetijo Vranek. Moj prvi obisk je bil v letu 2021. Takrat sem prehodno jamo prečil, ker je bil vodostaj nizek, in njena dolžina ne presega 60 metrov. Na drugi strani, kjer je mogočen vhod, je stena visoka 14 metrov. V previsni steni so plezalci uredili plezališče s številnimi smermi. Malce nad omenjenim vhodom v jamo je vitek skalni samotar, kjer so prav tako zanimive plezalne smeri. Po ogledu sem se povzpel na vrh hriba Vranja peč, 373 m, od koder je zanimiv pogled na zapuščen rudnik boksita. Boksit je kamnina, ki je lepo rdečasto obarvana.

Zaradi prekrasne okolice in plezalnih smeri sem nato še večkrat obiskal to oazo miru in lepote. Spoznal sem tudi avtorja plezalnih smeri, ki vzorno skrbi za plezališče in okolico. Malce kasneje sem obiskoval Vranjo peč zgolj zaradi "nebeškega" miru, kjer sem si napolnil baterije pri težavah s pljuči, ki so se nato počasi omilile.

Je že tako, ko te zapusti ena nadloga, pride druga, še hujša, da ti ni dolgčas. V novembru 2022 sem pod desnim rebrnim lokom kar dvakrat imel hude bolečine. Osebna zdravnica me je napotila na ultrazvok, nato na CT in magnetno resonanco trebušnega predela. Pri slednji preiskavi se je pokazala zožitev žolčevoda. Napoten sem bil na gastro oddelek Bolnišnice Celje, kjer so mi endoskopsko vzeli celice iz žolčevoda, ki pa so bile rakaste. Priznam, podrl se mi je svet. Vse moje iluzije so ležale pred mano, kajti

*V jami Vranja peč
Foto Franci Horvat*

Zaraščeni vrh
Vranje peči
Foto Franci Horvat

toliko stvari imam še za opraviti. Čeprav ne pijem in ne kadim ter poskušam zdravo živeti z obilico hribovskih sprehodov, me je obiskal rak. Žival, ki rada ščipa, mi seveda ni po godu, še posebej, če gre zame, pa tudi drugemu ne privoščim tega.

Skalni osamelec pri Vranji peči
Foto Franci Horvat

Nato je stekla prava "kampanja" mojih prijateljev in znancev, kako mi pomagati, kajti rakasti zasevki naj bi bili še na dokaj omejeni lokaciji. Zdravniku v Celju sem omenil, da bi šel na operacijo v Ljubljano, česar ni odklonil. Ko sva se poslavljala, je dejal, da sem ga veliko spraševal. Ob teh besedah sem

Jama Vranja peč
Foto Franci Horvat

bil res presenečen, kajti če si sam ne pomagaš, kdo ti pa bo. Zahvaliti se moram dr. Damijanu Mešku in dr. Štoru, Magdi Šalamon in mnogim drugim prijateljem, ki so mi pomagali na različne načine,

od Jožeta, Jureta, Urše, Matevža, Žive, Matica in Dušana. Zelo pomembna je tudi družina, da ti stoji ob strani in je pozitivna.

Dober teden pred operacijo mi je osebna zdravnica, ki mi že ves čas stoji ob strani, dejala, da se moram fizično in psihično okrepiti ter pridobiti kakšen kilogram. Začel sem vsak dan hoditi po bližnjih hribočkah, kot da se pripravljam na alpinistično odpravo. Med drugim sem se povzpel na Hom, Veliki Slomnik, Brnico ter Šmohor in Malič. Gre za skromne višine in nezahtevne kratke poti, toda ravno dovolj razgibane, da ostaneš pri močeh. Poleg dodatnega obroka, ki sem ga vnesel v svoj jedilnik, sem pridno telovadil in se poizkušal izogibati stresu. Kljub vsej pozitivnosti je težko vplivati na svojo podzavest. Dvakrat sem se oglasil pri kolegu Matjažu, ki se ukvarja z alternativno medicino. S svojo aparaturo mi je na točno določena mesta v želodcu, žolču in žolčevodu pošiljal "spodbude", kot se temu tako reče.

Pred operacijo sem uredil še popravke za ponatis svoje knjige *Po poteh XIV. divizije* ter napravil izbor fotografij za vodnik *Posočje*.

Zadnji sprehod pred dnevom D sem namenil obisku Vranje peči, ki je do zdaj vedno dobro delovala name. Po kosilu sem še obrezal nekaj sadnega drevja, nato sem se odpeljal proti Velenju oziroma do kamnoloma pri Andražu. Parkiral sem na manjšem parkirišču pri partizanskem spomeniku, kjer so tudi table za Šaleško in Andraško planinsko pot. Dan je bil lep, topel in brez vetra. Najprej je bilo treba napraviti nekaj korakov po asfaltu – do prvega odcepa na desno (tam so kažipot za zgoraj omenjeni planinski poti). Makadamska cesta se hitro konča pod domačijo Vranek. Najprej sem mislil prečiti jamo, toda potok Amaščica je imel preveč vode, zato sem prečkal betonski most in sledil markacijam. Ko označena pot zavije ostro desno, sem zavil levo in se spustil pod zašiljenega sklanega samotarja. Levo od njega pelje nemarkira-

na stezica na vrh Vranje peči. Z lahkimi koraki sem bil hitro na njegovem vrhu.

Ker drevesa še niso imela listov, se je lepo videl ostanek dnevnega kopa boksita. Ker je ta predel močno zaraščen, sem ga težko fotografiral. Ko sem se vračal po isti poti, sem naletel na dekle, katere starši so lastniki tega območja. Malce sem jo pobaral, če kaj pozna ta rudnik. Dejala je, da bi moral do svojega starega očeta. Ker sem bil časovno omejen, sem se ji lepo zahvalil in sva šla vsak svojo pot. Najprej sem se spustil do osamelca oziroma v njegovi bližini je kratka stena s plezalnimi smermi. Ker so me zarsbeli prsti, sem moral malce poplezati, nato sem obiskal še veličasten vhod v jamo. Tam sem nekoliko meditiral, si zaželel ozdravitve, nakar sem zapustil svoje "svetišče". Počutil sem se lepo, prerajeno. Zavedal sem se, da se odpravljam v boj z rakom, kjer "moram" zmagati. ●

Oznaka za Vranjo peč
Foto Franci Horvat

Informacije

Zahtevnost: Lahka označena pot. Na sam vrh Vranje peči vodi neoznačena pot.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 43 m

Izhodišče: Partizanski spomenik ob glavni cesti Polzela–Velenje, 330, (parkirišče, v bližini kamnolom Andraž).

WGS84: N 46,33177, E 15, 00958

Časi: Izhodišče–Vranja peč 30 min

Sezona: Vsi letni čas

Vodnik: Danica Ževart: *Šaleška planinska pot*. PD Velenje, 1975.

Zemljevida: *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1 : 50.000; *Spodnja Savinjska dolina*, Geodetski zavod Slovenije, 1 : 30 000.

Vzpon: Od partizanskega spomenika gremo

najprej po glavni asfaltirani cesti proti Ložnici do prvega makadamskega odcepa desno. V pomoč sta nam kažipota za Šaleško in Andraško planinsko pot. Po dobrih sto metrih prečimo most na potoku Ložnica, čez čas pa še drugega, pod katerim teče potok Amaščica. V neposredni bližini je domačija Vranek. Markirana pot nas vodi strmo navzgor do razpotja. Tam zapustimo označeno pot, ki gre desno navzgor, mi pa se spustimo (levo) do vznožja skalnega osamelca. Levo od njega pelje pot na vrh Vranje peči, 373 m, ki pa je zaraščen.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Zanimivosti ob poti: Rudnika boksita, prehodna vodna jama

Usmerjanje obiskovalcev

Z obiskom preobremenjene naravne vrednote – izkušnja upravljavca

Upravljavec narodnega parka je v letu 2022 izvedel vrsto posegov v okolici Mangartskega sedla, ki so imeli za cilj ureditev okolice, pa tudi učinkovito usmerjanje obiska. Ukrepe za slednje so izvedli tudi na območju slapa Peričnik in v Pokljuški soteski.

Mangartsko sedlo, znano po botaničnem bogastvu, geološki pestrosti, krajinski slikovitosti in ugodnih življenjskih pogojih za posamezne redke živalske vrste (npr. belko), je poznano kot eno izmed najbolj obiskanih območij Triglavskega narodnega parka. Osrednji motiv obiskovalcev Mangartskega sedla je, poleg vzpona na Mangart, obisk vrhnjega dela panoramske mangartske ceste in razglednega sedla. Zadnji odsek ceste (od podora pod Rdečo skalo na približno 1950 metrov) je zaradi skalnega podora za ves promet uradno zaprt že več let, zato

je bil obisk obstoječih označenih in neoznačenih poti od parkirišč mimo planinske kočice na sedlo bistveno povečan. V okviru sistematičnega spremljanja obiska na območju TNP je avtomatski števec pohodnikov na števnem mestu v neposredni bližini kočice na Mangartskem sedlu v obdobju julij–september 2020 zapisal več kot 19.000 prehodov. Za primerjavo – podobne številke imajo Pokljuška soteska, dolina Vrata ali planina Kuhinja.

Z geomorfološkega vidika so sedla oziroma prelazi (običajno) posledica stika bolj in manj odporne kamnine.

Kot posledica kombinacije naravnih razmer (debelplast erozijsko slabo odporne zemljine na blagem naklonu), močno povečanega obiska, odsotnosti vzdrževanja poti in neučinkovitega usmerjanja obiskovalcev je na območju Mangartskega sedla nastala razvejana mreža poti, od katerih so se nekatere ob nalivih poglobile v erozijska žarišča. Eroziija je povzročila nastajanje vedno novih in novih poti. Cilji upravljavca narodnega parka v letu 2022 so bili sanacija erozijskih žarišč, vzpostavitev nove učne poti za potrebe učinkovitega usmerjanja obiska ter urejen dostop proti razglednemu grebenu in pomolu nad Mangartskimi jezeri.

Načrt sanacije je bil pripravljen in dela izvedena v sodelovanju z Zavodom za varstvo narave OE Nova Gorica ter strokovnjaki s področja urejanja planinskih poti. Izvedba sanacije erozijskih žarišč predstavlja naravovarstveni ukrep oz. ukrep, namenjen preprečevanju nadaljnje erozije tal in učinkovitemu usmerjanju obiskovalcev zunaj naravovarstveno občutljivih območij.

Mangartsko sedlo je dom mnogim rastlinskim in posamičnim živalskim vrstam ter lep pohodniški cilj, ki pa je prizadet zaradi močno povečanega obiska v zadnjih letih. Arhiv TNP

Tri območja sanacije

Visoka nadmorska višina, odmaknjenost od doline in relativno nepredvidljive vremenske situacije so botrovale delovnemu procesu, ki je potekal od junija do septembra 2022. Glavni izziv delovišča, prednostno na saniranih lokacijah, je bil preprečiti dostop obiskovalcem, pohodnikom in kolesarjem. Še posebej problematično je bilo preprečevanje dostopa v neposredni bližini planinske kočice in na vrhnem delu sedla. Delovišče je bilo razdeljeno na tri območja. Na prvem območju je bila obstoječa, erozijsko zelo problematična planinska pot prestavljena na traso obstoječe mulatjere in delno razširjena (do približno 100 centimetrov). Obstoječi problematičen del planinske poti je bil ukinjen – zaprt in saniran s travno rušo. Za preprečitev dostopa do območja sanacije je bila postavljena ograja. Učno in hkrati planinsko pot se je uredilo na način, da je prehod za enosledna in dvosledna vozila onemogočen.

Drugo območje predstavlja del planinske poti med državno cesto in koto pod Travnikom. Tam smo sanirali erozijsko žarišče in ukinili del planinske poti

Prikaz vseh treh saniranih območij na Mangartskem sedlu Vir TNP

Sanirani globoki jarki in usmerjevalna pot z začasno varovalno ograjo

Foto Igor Mlakar

(bližnjice). Da bi preprečili dostop na problematičen del planinske poti, smo uredili krušljivo obcestno brežino, namestili smo tudi začasne ograje za preprečevanje prehodov.

Tretje območje predstavlja vrhnji del Mangartskega sedla, kjer smo celostno sanirali in uredili učno pot. Vrhnji del sedla je bil erozijsko najbolj poškodovan oziroma ogrožen. Vzpostavila se je urejena, vzdrževana in erozijsko odporna učna pot proti razglednemu pomolu. Hkrati se je saniralo do enega metra globoke erozijske järke. Začasno se je namestila ograja za preprečevanje prostega dostopa do saniranih površin.

Erozijska žarišča smo sanirali z zapolnitvijo erozijskih jarkov in zatravitevijo. Erozijske järke smo zapolnili z avtohtonim nasipnim materialom in plastjo avtohtone travne ruše na vrhu. Material za zapolnitev je bil

Na Mangrskem sedlu živi in gnezdi redka vrsta ptice – belka. Pomembno je, da hodimo le po označenih poteh in ostali prostor pustimo pri miru za stalne gorske prebivalce.

Foto Jurij Mikuletič

Učna pot Mangrt

Najvišja točka: Mangartsko sedlo, 2070 m

Zahtevnost: Lahka pot

Višinska razlika: 300 m

Dolžina poti: 4 km

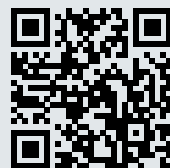
Izhodišče: Parkirišče pred zadnjim predorom na mangartski cesti, 1770 m

Koča: Koča na Mangartskem sedlu, 1906 m

Čas hoje: 2.30 h

Opis: Pot je krožna, najvišja točka poti je vrhnji del Mangartskega sedla. Učna pot poteka mimo Koče na Mangartskem sedlu.

QR: maPZS/učna pot Mangart

pridobljen na mestu sanacije, z mesta prilagoditve naklona terena ob vstopu s ceste na planinsko pot.

Učna pot Mangart

Za potrebe učinkovitega usmerjanja obiska in da bi se izognili nadaljnemu nastajanju novih poti, je bila vzporedno s sanacijo vzpostavljena nova učna pot. Učna pot Mangart ima dve izhodiščni točki, in sicer parkirišče pred zadnjim predorom in parkirišče pred zaporo. Obiskovalce usmerja proti sedlu po označeni planinski poti mimo planinske koče, v zgornjem delu pa po nekdanji precej prometni cesti (pentlji), danes zaprti za promet. Sodobna interpretacija vključuje fenomene s področja geologije, geomorfologije, meteorologije, botanike, živalstva, pašništva, gornišva, posebnosti povojnega obdobja itd. Učna pot opozarja obiskovalca na občutljivost življenja v visokogorju in na pozorno gibanje v neposredni bližini mirnih območij za belko. Obiskovalcem Mangartskega sedla je z novo učno potjo na voljo interpretacija izjemnega visokogorskega okolja, relativno lahkega dostopnega in hkrati edinstvenega z vidika opazovanja narave na visoki nadmorski višini.

Učna pot bo uradno odprta 7. julija 2023, vrednost sanacijskih del in vzpostavitve učne poti pa je bila približno 40.000 evrov. Zahvalo si zaslužijo vsi, ki so sodelovali pri projektu, še posebej pa Občina Bovec in KS Log pod Mangartom, TD Log pod Mangartom, MANGRT, Razvojnica zadruga z. o. o., podjetje Igor Mlakar, s. p., ter oskrbnika planinske kočice na Mangartskem sedlu Vanda in Erik Cuder. Oskrbnika si zaslužita tudi čestitke ob jubileju letošnjega leta – 40-letnici njenega delovanja v koči!

Usmerjanje pohodnikov – slap Peričnik in Poključka soteska

Med bolj obiskane naravne znamenitosti gorenjskega dela Triglavskega narodnega parka sodita slap Peričnik in Poključka soteska. Zgornji in spodnji slap Peričnik sta geomorfološki in hidrološki naravni vrednoti državnega pomena, Poključka soteska pa je največja fosilna soteska v Sloveniji in prav tako geomorfološka naravna vrednota. Obe znamenitosti sta zavarovani kot ožje zavarovani območji naravnega spomenika znotraj narodnega parka.

Poti za obisk obeh obih znamenitosti neposredno upravlja Javni zavod Triglavski narodni park. V letu 2020 smo v sodelovanju z lastniki zemljišč, Zavodom za varstvo narave OE Kranj ter Zavodom za gozdove OE Bled na obeh lokacijah izvedli optimizacijo pohodniških poti. Osrednja cilja sta bila ureditev poškodovanih delov poti ter ukinitve bližnjic in nevarnih odsekov. Obe naravni vrednoti sta varni za obiskovanje le izven zimske sezone, obisk pa se iz leta v leto povečuje. Avtomatski števec pohodnikov pri slapu Peričnik je v obdobju junij–september 2022 zapisal več kot 100.000 prehodov, števec v Poključki soteski pa v obdobju junij–september 2021 več kot 15.000 prehodov.

Slap Peričnik

Ključna sprememba (pre)usmerjanja obiska pri slapu Peričnik je bila ukinitve brvi čez strugo potoka Peričnik zaradi nestabilnosti konglomeratnih blokov v neposredni okolici. Odločitev je bila sprejeta po izvedenih geomehanskih raziskavah ter posledičnih

pogovorih z deležniki iz lokalne skupnosti. Nova premostitev zaradi izredno močne globinske in bočne erozije ne bi bila mogoča brez večjih posegov za zagotovitev stabilnosti (temeljenje, sidranje), pri čemer tudi tovrstni posegi ne zagotavljajo obstojnosti brvi ob ekstremnih vremenskih pojavih (visoke vode). Na območju naravnega spomenika državnega pomena smo tudi z vidika varstva narave in vodotokov morebitni gradbeni posegi znotraj struge vodotoka nesprejemljivi.

Preverjali smo tudi možnost vpetja brvi v stabilno hribino zunaj struge, kar pa bi tako zaradi višinske razlike obeh bregov struge, kot tudi zaradi velikega razpona (več kot 40 metrov), zahtevalo obsežne posege v prostor. Tovrsten poseg bi pomenil tudi bistveni vpliv na veduto spodnjega slapu iz neposredne okolice državne ceste v dolini Vrata, kjer je že urejeno razgledišče z informacijsko tablo, hkrati pa bi šlo za gradnjo povsem novega objekta (in ne za nadomestitev nekdanjih brvi). Na območju naravnega spomenika slap Peričnik je gradnja novih objektov zakonsko prepovedana.

Kot nadomestna pot je bila urejena krožna pot za slapom, z namenom varnega dostopa pa je bila na-

Pri Peričniku nas bo pričakala nova krožna pot, leseno razgledišče in informacijska infrastruktura.
Arhiv TNP

Slap Peričnik

Najvišja točka: 850 m

Višinska razlika: 120 m
(od državne ceste pri potoku Peričnik mimo slapa Peričnik)

Dolžina poti: 1 km (od državne ceste pri potoku Peričnik mimo slapa Peričnik)

Izhodišče: Parkirišče pri Slovenskem planinskem muzeju (SPM) v Mojstrani, 659 m

Čas hoje: 1 h (od SPM), možnost dostopa z javnim prevozom do slapa Peričnik

QR: maPZS/učna pot Peričnik

Učna pot Pokljuška soteska

Zahtevnost: Lahka pot.

V slabem vremenu obisk soteske odsvetujemo.

Zaradi prepadnih sten in gozdnatega terena velja previdnost zaradi padajočega kamenja.

Višinska razlika: 220 m

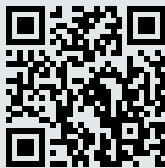
Dolžina poti: 3 km

Izhodišče: Parkirišče v Jeli (Krnica, Zgornje Gorje), 646 m

Čas hoje: 1.10 h

Opis: Krožna pot skozi suho, fosilno sotesko je speljana po suhi strugi nekdanje ledeniške reke, na zaključku soteske pa čez viseče lesene galerije, skozi le dober meter široko ožino. Obisk je mogoč z zgornje strani, iz Zatrnika, oziroma s spodnje strani, z območja Krnice, z izhodiščem v Jeli.

QR: maPZS/učna pot Pokljuška soteska

Pokljuška soteska

Pokljuška soteska ima v zadnjem obdobju povečan obisk, značilen profil obiskovalca je izletnik/pohodnik, ki potrebuje jasno označitev in predvsem logično vzpostavljeno krožno pot, očiščeno bližnjic in izpostavljenih nezavarovanih delov. Po pogovoru in skupni odločitvi z domačini in drugimi deležniki je bil starodavni prehod Preraz ohranjen in obnovljen le za potrebe domačinov, hkrati pa izločen iz krožne poti in posledično neoznačen za dnevne obiskovalce. Zaradi številnih geomorfoloških in botaničnih posebnosti je bila vzpostavljena tudi nova, sodobna informacijska infrastruktura ter v sodelovanju s PD Bled ustrezna označitev "sobivanja" parkovne poti in označene planinske poti.

Stemenova špica v poletni sezoni 2023

Javni zavod Triglavski narodni park v letu 2023 v sklopu projekta LIFE FOR SEEDS¹ načrtuje sanacijo erozijskih žarišč na širšem območju Slemenove špice. Na območju prevladujejo vrstno bogata travišča z navadnim volkom (*Nardus stricta*), ki so kvalifikacijski habitatni tip za NATURO 2000 in jih je treba ohranjati v ugodnem stanju. Dela bodo obsegala utrditev poti, sanacijo bližnjic, opustitev dela poti, ki je erozijsko najbolj prizadet, ter zatravitev saniranih območij z avtohtonimi semenskimi mešanici. Dela bodo potekala celotno poletno sezono. Obiskovalce prosimo za razumevanje in upoštevanje navodil in usmeritev na delovišču. 📍

¹ Projekt ohranjanja prioritarnih travniških habitatnih tipov v Sloveniji z vzpostavitvijo semenske banke in obnovo *in situ*.

delana nova pot na levem bregu potoka Peričnik. Na območju zaključka poti ob levem bregu struge Peričnika (tam, kjer je bila nekdanja brv vpeta na levi breg) je bilo narejen leseno razgledišče. Obiskovalcem slapa Peričnik je tako na voljo urejen dostop z levega in desnega brega potoka Peričnik. Ogled lahko nadaljujejo po (sicer izpostavljeni) krožni poti. Z varovali opremljena je tudi pot do Zgornjega Peričnika. Vzporedno z obnovo je bila vzpostavljena nova, sodobna informacijska infrastruktura.

Pokljuška soteska v zadnjih letih beleži povečan obisk, kar je zahtevalo ureditev in boljšo označitev poti.
Arhiv TNP

Huda ura v kraljestvu velikana Ledenca

Najstniške preizkušnje v gorah

Hudo uro bi lahko zaslutila že doma. Spontane odločitve za dogodivščine v zadnjem trenutku Nastjici niso najbolj pogodu; še toliko manj, če dogodivščina vključuje hojo v breg. Zato me ubijalski pogled, trmasto stanje na mestu in vztrajen molk slabe pol ure hoje od parkirišča pravzaprav ne bi smeli presenetiti, sem razmišljala, medtem ko sem v opustošeni zakladnici zvičajnih prijemov za ravnanje v takih trenutkih iskala situaciji primerne. Nazadnje sem si morala priznati, da je še tistih nekaj, kar jih je ostalo, bob ob steno.

"Kaj če bi jutri izkoristili tisti darilni bon za adrenalinsko doživetje?" sem neke pomladne sobote podrezala dragega. "Pred tem pa zavijemo še kam v hribe."

Ob misli na dve uri vožnje iz najlepše vasi na svetu do pod vršacev se mu je rahlo nagubalo čelo. "A se ti ne zdi, da bi bilo pametno iti za dva dni?"

"Pa ja, *pejmo* prespat na kakšen bivak!" sem bila takoj v ognju.

"Ni mi do tega, da bi se po vročini *cijazil v gužvi*," je začel gasiti mojo vnemo. Kazalo je, da bo od ognja ostal le pepel. Če nekaj trenutkov pozneje v navalu razposajenosti družinskih članov ne bi doživela hladne prhe s cevjo za zalivanje vrta, te zgodbe ne bi bilo. Še vedno muzajočim se zalivalcem sem nemudoma vrnila milo za drago. Po kratkem telefonskem pogovoru s skrbnico bivaka sem odločno oznanila: "Ob štirih gremo!"

"Kam?" se je osuplo oglasila Nastjica.

"Na izlet v neznano. Spakirajte za v hribe in vzemite tudi spalne vreče!"

Izbruh

Moja impulzivnost seveda ni ostala brez posledic, kajti neznano-hribi-spalna vreča je bila potencialno eksplozivna mešanica. Mlajši je naznanilo ob dejstvu, da bo izlet vključeval postanek v eni od izpostav verige s hitro prehrano, sprejel skorajda navdušeno. Dragi je le vdano v usodo zavzdihnil. Pri Nastjici pa je očitno začela tleti zažigalna vrstica. Priprave na odhod so sicer minile v mirnem vzdušju, a pretanjen um bi lahko zaznal zatišje pred viharjem.

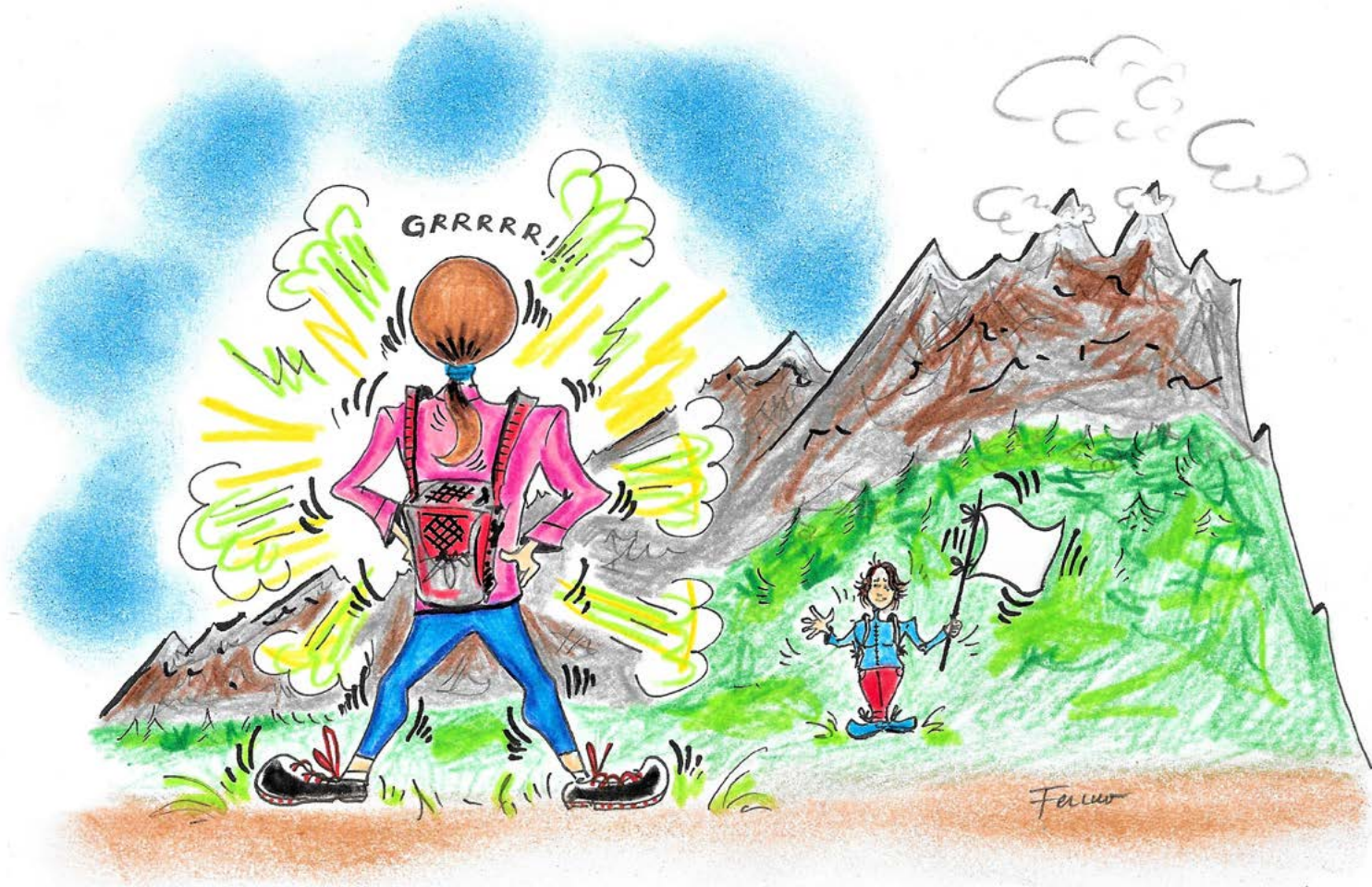
Več ur pozneje smo v soparici, ki jo je za seboj pustila popoldanska nevihta, stali pod vencem gora, otovorjeni vsak s svojim nahrbtnikom. Fronto je odprl mlajši, ki ga je neustavljivo privlačil strm kolovoz in le stežka se je pustil prepričati, da bo pot po soteski prijetnejša in zanimivejša. Rečica, stezica, mostiči in skale so počasi stopili slabo voljo mlajšega, da je po-

spešil in se z dragim spojil v hitrejši tandem. Ko se je že zdelo, da bo pot vendarle gladko stekla, je udarila strela z jasnega.

Nastjica, ki je še pred nekaj trenutki občudovala mogočen slap, je na spolzkih skalah malce nerodno stopila in v hipu izbruhnila kot vulkan: "Kdo je sploh rekel, da hočem sem?! Jaz nisem za v hribe!! Zakaj moram iti? Ne grem naprej!!!" Ko Nastjica vzkipi, lahko samo še izvlečeš belo zastavico in pomahaš z njo. Na terenu je to videti tako, da mama zelo tiho zavzdihne in počasi nadaljuje pot, medtem ko se Nastjica kuja in čaka, da mama izgine iz vidnega polja. Nato se prav počasi odpravi za njo, ves čas zadržujoč varnostno razdaljo.

*Le koliko najstniškim hudim uram je že bila priča Ledenčeva gora?
Foto Oton Naglost*

Ko Nastjica vzkipi, lahko samo še izvlečeš belo zastavico in pomahaš z njo.
Risba Lorella Fermo

Mama koraka, se ozira nazaj, da preveri, če ji upornica še sledi, in potrpežljivo čaka, da se nevihta poleže. Kdor čaka, dočaka – po dežju prej ali kasneje posije sonce. Le da takrat sonca ni in ni hotelo biti; nasprotno, vedno bolj se je temnilo – tako in drugače. Prerekanje nam je vzelo nekaj časa in svetloba v gozdu je počasi ugašala, Nastjica pa je še vedno kuhala mulo. Kdo ve, kaj jo je spodbodlo, da je začela zmanjševati razdaljo in me končno dohitela, še vedno mrkega obraza in prav nič dovtetna za hece.

Polglasnikovanje

Fanta sta jo medtem popihala naprej in tako sem ostala sama z Nastjico, ki se je odločila, da iz protesta črk ne bo sestavljala v besede in teh v stavke, ampak da bo do nadaljnjega komunicirala le z zaprtimi usti in s ponavljanjem polglasnika. Ob tovorjenju težkega nahrbtnika, v katerem sem – kot se je izkazalo pozneje – prenašala nekaj popolnoma nepotrebnih potrebščin, bližajočem se mraku in rahli poparjenosti zaradi selektivnega spomina, ki je preprosto izbrisal strmi del poti do bivaka, nisem bila posebej razpoložena za komunikacijske uganke, ki mi jih je vztrajno servirala Nastjica, a sem se trudila, da je pot minevala v nekakšni tihi slogi.

Ko je Nastjica vztrajnemu polglasnikovanju dodala risanje črk po tleh, da sem doumela, da vsak polglasnik pomeni "Koliko še?", je postala komunikacija malce lažja – še zlasti, ker sem se modro zadržala, da bi na vprašanje odgovorila s standardnim "še šest ur in deset minut". Tako sva počasi lezli navkreber, se ob izviru

malce osvežili in se v zadnjih izdihljajih dneva izvili iz objema gozda. Bili sva že blizu bivaka, ko sem sklenila v praksi preizkusiti novo pridobljeno znanje o vzdrževanju harmonije v odnosih z nasprotnim spolom in sem skovala strategijo za božanje moškega ega.

"Boš videla, ko prideva na cilj, naju bosta zagotovo vprašala, kje sva hodili toliko časa. Namesto da bi se jezili, ju bova na vse pretege hvalili, kako močna sta in da midve nikoli ne bi mogli s tako težkima nahrbtnikoma tako hitro v breg." Nastjica me je zaprepadeno pogledala in tako odločno odkimala, da mi je bilo v trenutku jasno, da tudi če bi vklopila govor, česa takega niti pod razno ne bi bila pripravljena izustiti. "No, prav, če ju že ne boš hvalila, potem se vsaj ne jezi," sem rekla, tik preden sva se znašli pred vrati kočice.

Strategija je delovala. Mali se je našopiril kot pav, ko sem omenila moč njegovih mišic, in vztrajno sledil dragemu, da sta poskrbela za moška opravila, torej odkrila drva in zakurila v gašperčku. Odkar sem bila zadnjič tu gori, je kočica doživela nekaj izboljšav, zaradi česar sem zaman tovorila plinsko svetilko. Pa tudi vodo za kuhanje, spalno vrečo in še kaj bi se našlo. Časi, ko bi si rekla "Nič hudega, sem vsaj malo trenirala", so že davno mimo in tako sem samo poklapano skomignila z rameni, ko je dragi ob pogledu name pokroviteljsko izustil: "Nekam *sfehtana*¹ si videti!" V tistem trenutku zares nisem vedela, kaj me je bolj upehalo – vzdrževanje mirne krvi v družbi Nastjice ali zoprni klanec

¹ izmučena.

pod bivačkom. Danes bi stavila, da tisto prvo ... A ko smo zvečer siti legli k počitku na pograda in se zavili v spalne vreče, je bilo vse prav – no, vsaj za nekaj minut. Potem se je spet začela zabava ... Fanta sta gašperčka tako pridno pitala z drvmi, da je bilo v zgornji spalni etaži tik pod stropom, ki sva si jo z nezadovoljno planinko izbrali za nočni počitek, pošteno vroče. To je še vedno našpčeno Nastjico seveda hudo ujezilo in ker je bila gluha za vse dobronamerne nasvete, kako si narediti počitek v pretopli izbi prijeten, se je raje neutrudno premetavala v spalni vreči. Če bi bila pri tem vsaj tiho ... tako pa nas je dolgo v noč z jeznim pobravanjem in polglasnikovanjem učinkovito metala iz sna. Šele proti jutru, ko je pojenjala toplota v koči, se je v njej naselil mir.

Konec dober, vse dobro

Po tako razgibani noči je bilo nekoliko naivno pričakovati harmoničen dan, ki bi se že zjutraj kazal s prešernimi nasmeški na zadovoljnih obrazih mladih planincev, ki sta jima starša omogočila nepozabno izkušnjo v osrčju mogočnih gora. Iz oči neprespane Nastjice je tu in tam še pobilisnila kakšna strela in tudi dar govora se ji še ni povrnili, a zdelo se je, da jo je svež gorski zrak vendarle rahlo zmehčal. Namesto da bi se skozi okno zazrli v mogočno ostenje Ledenceve gore, smo s pridihom razočaranja strmeli v vlažno meglo. Pozobali smo zajtrk, pospravili kočico in v mokri sivini usmerili korak v dolino. Malo sem bila na trnih, kako bomo ob tem, da se jezica še ni razkadila, brez večjih pretresov zvozili pot navzdol, saj Nastjica prav zares ne mara strmih skalnatih poti; še toliko manj, če so prekrte z mokrim listjem.

A tik preden se iztek krnice prelomi v strm svet proti dolini, je dragemu z enim samim stavkom uspelo narediti pomemben preboj: Nastjica je končno odprla usta in vehementno zanikala trditvev, s katero jo je podražil dragi. Ta je mojster v razelektrivah napetega ozračja, česar se običajno loteva s svojevrstnim humorjem. Spodleti mu le, če si izbere trenutek, ko čas še ni zrel ... kdaj čas dozori, pa je pri Nastjici zadnje čase zelo težko ugotoviti. Zdi se celo, da je čas večino časa nezrel in moraš imeti strašansko veliko srečo, da ujameš okno sončnega vremena, če se izrazim s prisposodobom. Takrat je torej zadel pravi trenutek in medtem ko smo se dričali navzdol po spolzki poti, je Nastjica klepetala, kakor da je od nekdaj vse v najlepšem redu.

Tista hoja do planinske okrepčevalnice na pol poti do doline bo ostala za vse večne čase vtisnjena v spomin kot primer idilične družinske sloge na planinskem izletu. Da pa ne bi postalo vse skupaj preveč *pocukrano*, se je po kosilu znova vnela vojna, ko sva z dragim predlagala še sprehod do naravne znamenitosti, kamor je bilo treba spet eno uro navkreber ... a to je že druga zgodba. Podrobnosti pustimo ob strani, zaupam vam le, da sva odrasla dobila vojno brez žrtev in nekaj ur pozneje, ob adrenalinskem spustu po jeklenici, so bile vse hribovske muke pozabljene. Če bi Nastjica vedela, da sem za spomin zapisala naše doživetje in ga za nameček delila z bralci *Planinskega vestnika*, bi me zagotovo brez pomisleka kaznovala z novim, zelo verjetno še dolgotrajnejšim napadom polglasnikovanja. Morda bo nekoč, ko bodo najstniške muhe preteklost, naletela na ta zapis, se nasmejala svojemu vedenju in se z veseljem spominjala družinskih trenutkov v gorah. ◉

*Hoditi z otroki v gore je lepo, toda včasih tudi težko ... Idilični trenutki pa so nepozabni.
Foto Oton Naglost*

Miro Štebe

Neznane gore v skrivnostni deželi

Mongolija po planinsko

Po dokaj strmem pobočju se vzpenjam skozi svetel macesnov gozd. Večina članov skupine počasi zaostaja, saj jim strmina jemlje sapo, le vodička s še nekaj mlajšimi zavzeto hiti v hrib, jaz pa jo uberem naravnost navzgor na greben, kjer se strmina položi in se odpro vse lepši razgledi. Steze, razen stečin, ki jih je za sabo pustila živina, na vrh ni.

Mongolija me je presenetila. Pričakoval sem, da bo bolj ravninska, le rahlo valovita in tudi bolj puščavska. Zdaj pa vidim, da je precej bolj hribovita. Ne gre sicer za ne vem kako visoke vrhove, tudi na Altaju, ki je njeno najvišje gorovje, najvišji vrh Hujten doseže "le" 4374 metrov. Vseeno je njena pokrajina zelo razgibana in res slikovita. Spominja me na Veliko planino, saj gre za visoko planoto z nadmorsko višino od 1000 do 1500 metrov nad morjem. Ne morem posploševati, saj smo prepotovali le majhen del te prostrane dežele, ki je po velikosti na 18. mestu med državami sveta. Vozili smo se tudi po povsem ravnih prostranstvih, kjer si res ujet med daljno črto horizonta in globino neba, tudi puščava Gobi je res puščavska, a je Mongolija bolj razgibana in tudi bolj zelena, kot sem pričakoval.

*Orlova skala nad jezerom Khovzgol je bila prvi resnejši hrib našega potovanja.
Foto Miro Štebe*

Orlova skala nad velikim jezerom

Vzpenjamo se na Orlovo skalo, granitni kucelj nad jezerom Khovzgol. Presenečen sem bil nad jezerom, saj niti vedel nisem zanj, pa je drugo največje jezero v Mongoliji in po količini vode 14. največji vir sladke vode na svetu. Dolgo je kar kakih 140 kilometrov in globoko do 260 metrov. Imenujejo ga tudi modri biser Mongolije, je pa manjši brat mnogo bolj znanega Bajkalskega jezera v Rusiji. Oba sodita med najstarejša jezera na Zemlji, družijo pa ju še cela vrsta podobnih zanimivosti. Celo ljudstvo, ki živi ob obeh jezerih, si je v sorodu. Pogled na smaragdno jezero se vse bolj razkriva, v daljavi pa že slutim obrise Rusije, ki se začenja kmalu za severno obalo jezera.

Vrh Orlove skale tvorijo zaobljeni granitni bloki, ki bi bili pravi izziv za plezalce, če bi bili vsaj malo višji.

Z vrha je pogled na jezero in gorovje, ki ga obdaja, res vreden vsakega truda, pod nami pa se je razkrivala tudi prostrana stepska dolinica, ki so jo tu pa tam krasili samotni geri, šotori nomadskih pastirjev, ki jih bolj poznamo po ruskem imenu jurte. Po ravninici so bile posejane črede jakov, ovac in konj, goveje živine pa je bilo, z izjemo jakov, zelo malo. Prijatelji so počasi prihajali na vrh, se razgledovali, slikali za sebk in počivali, mene pa je zamikal še sosednji, nekoliko višji vršiček na grebenu iste gore, ki ji pripada tudi Orlova skala. Pot po grebenu ni zahtevna, na sedelcu pa sem zagazil v poljano planik. Toliko planik na kupu še nisem videl, noga pa je le s težavo iskala prostorčke, kjer nisem tical po teh gorskih, pravzaprav stepskih rožicah. Že prejšnje dni smo jih po stepi videvali kar dosti, zdaj pa se kar nisem mogel načuditi preprogi pod nogami. Spomnil sem se, da sem se nekoč učil, da so planike v Alpah pravzaprav ostanek nekdanje ledene dobe in da gre res predvsem za stepsko cvetje.

Na konjih po prekrasni pokrajini in vzpon na neimenovani vrh

Razgled z vrha je bil le nekoliko širši kot z Orlovih skal. Hitro sem se vrnil k skupini, saj nas je čakalo prvo resno jahanje po stepi. Prvi dan smo jahali le nekaj ur, ježo pa nam je zabelilo kar hudo neurje, celo s sodro, a se nas večina ni dala. Čeprav bi se lahko preselili v terenska vozila, smo vztrajali, konjem se pa ni dalo čakati v dežju in so kar sami pospešili, tako da smo med nalivom dirjali v hrib skozi gozd. To je bil spet redkejši macesnov gozd, a se je bilo treba ob drevesih kar pridno izmikati vejam, za katere se konji niso menili, saj so bili nižji, veje pa so bile ravno dovolj debele, da bi jahače lahko sklatile s sedel.

Naslednji dan smo večinoma jahali, vendar tokrat po ravnem ob jezeru in v sončnem vremenu. Res pravi užitek! Za zaključek dneva smo imeli možnost povzpeti se na še en razgledni vrh nad jezerom. Čeprav so napovedovali možnost ponovnih neviht, smo se nekateri vseeno odločili, da tvegamo. Obljubljali so, da je z vrha, za katerega nam niso povedali imena, zelo lep razgled, vrh pa naj bi bil visok nekaj čez 2000 metrov. Da bo razgled dober, sem sklepal tudi sam, spet pa me je navdušil macesnov gozd, skozi katerega smo morali ob začetku vzpona. Kako lepo mora biti tu šele jeseni, ko v zlatih barvah zažarijo ti širni gozdovi!? Dokaj strm vzpon so nam začele lepšati še vijolične blazinice ciperja ali ciproša. Višje smo se vzpenjali, več je bilo preprog ciperja, obdanih z rumenimi cvetovi drugega cvetja, ki ga nisem prepoznal, vse bolj pa je podoba lepšala tudi neverjetna modrina jezera pod nami. Res čudovita pokrajina!

Po moji zaslugi smo uredili več bližnjic, saj nisem želel nočne hoje, vrh pa se je spet igral skrivalnice. Ko sem mislil, da smo že tik pod njim, se je za njim pokazal drugi, višji, za njim pa spet nov, višji vrh. K sreči so bile večje strmine že za nami, imam pa že tudi nekaj izkušenj s takimi vrhovi, zato sem se vdal v usodo. Ko pa sem zagledal stolpe z antenami,

Skalni možici ovooji na hribu za katerega nismo izvedeli imena. Gre pravzaprav za nekakšne miniaturne budistične templje. Foto Miro Štebe

sem vedel, da je skrivalnic le konec. Res smo dosegli vrh, vendar smo se morali za lepši razgled nekoliko spustiti po pobočju do cele vrste nekakšnih skalnih možicev. Šlo je za svete skalne piramide ovooje. To so nekakšni templji za tamkajšnje budiste. Kamenje zložijo v kupe kot pri nas za možice. Ti kupčki ne prestando rastejo, saj verniki, a tudi drugi obiskovalci, dodajajo nove in nove kamne. Včasih jih ovijejo tudi z modrimi, rumenimi ali belimi trakovi, treba pa jih je po trikrat obkrožiti v smeri urinega kazalca – po levi strani. Ob tem verniki žebrajo molitvice in izrekajo svoje želje. V mongolskem budizmu je še zelo veliko sledov nekdanjega animizma, zato je zanje v naravi izjemno veliko svetih stvari, od dreves, skal, vode, prelazov in tudi gora. Verjetno je tudi naš hrib sveta gora, saj naj bi v Mongoliji veljalo, da imena svete gore ne smeš spregovoriti tam, od koder se gora vidi. Razgled je bil res veličasten in prav vesel sem bil, da se nismo ustrašili črnogledih napovedi o večernih nevihti. Voda v jezeru je izjemno čista in k sreči so to

Samostan Tovkhon pod vrhom hriba Shireet Ulaan Uul je eden najstarejših v Mongoliji. Foto Miro Štebe

*Bayanzaga –
Plamteče pečine v
puščavi Gobi, kjer
so odkrili številne
ostanke dinozavrov.
Foto Miro Štebe*

že začeli varovati. Ker območje jezera sodi že v Sibirijo, jezero pozimi zelo globoko zamrzne. Včasih so se po njem vozili tudi s tovornjaki, vendar je to zdaj prepovedano. Na dnu jezera naj bi bilo kakih 30 potopljenih vozil. Zanimivo je, da po jezeru vozi patroljna ladja mongolske mornarice. Z eno ladjo naj bi bila to najmanjša mornarica na svetu. Kot nor sem pritiskal na sprožilec fotoaparata, a treba je bilo sestopiti. Noč nas je ujela ravno, ko smo prišli do obale jezera in do prijateljev, ki so nameravali na vrh naslednji dan.

Peščene sipine Khongorin Els naj bi bile najlepši del puščave Gobi. Vzpon na peščene sipine terja kar nekaj vztrajnosti. Foto Miro Štebe

Sipine v puščavi Gobi in budizem v Mongoliji

V Mongoliji smo imeli še več lahkotnih planinskih pohodov. Zelo zanimiv je bil vzpon na ugasli vulkan Khorgo, ki ima izrazito obliko prisekanega vulkanskega stožca. Skoraj po planinsko smo se spuščali po slikovitem kanjonu jastrebov Yolim Am, kjer se sredi puščave Gobi tudi poleti še dolgo zadržuje sneg, za pravi planinski podvig pa lahko štejemo tudi vzpon na eno najvišjih sipin v puščavi Gobi. Sipine se ves čas spreminjajo, tako da je težko določiti, katera je najvišja, vzpon po strmem peščenem pobočju pa je zahtevnejši kot gaženje v strmem novozapadlem snegu. Zelo zanimiv je bil tudi vzpon na hrib Shireet Ulaan Uul, na katerem je eden najstarejših budističnih samostanov v Mongoliji – Tovkhon. Samostan je dal postaviti eden od začetnikov budizma v Mongoliji Zanabazar. Zanabazar naj bi bil inkarnacija enega od učencev Bude, poleg tega, da je bil dober organizator in verski vodja, je bil tudi zelo dober slikar, kipar, glasbenik. Prostor za ta samostan si je izbral, ker vrh spominja na prestol, je pa tudi dovolj odmaknjen, da je primeren za meditacije in predajanje molitvi. V samostanu, kamor je hodil meditirat, je ustvaril precej umetniških del. Pot do samostana ni naporna, spet pa vodi skozi macesnov gozd. Zanimive so usmerjevalne table, ki namesto markacij vsakih sto metrov napovedujejo, koliko metrov je še do samostana. Okrog samostana je cela vrsta za budiste svetih stvari: drevesa, votline, vodnjaki, ob tem pa še manjši templji, molilni mlini in podobno, svet pa je tudi sam vrh in nanj ženske ne smejo.

Čprav v Mongoliji kakšnih posebnih hribovskih podvigov nismo opravili, je bilo potepanje po tej daljni, premalo poznani, a zelo zanimivi deželi kar precej tudi planinsko obarvano. ◉

Nahrbtniki za
VSE LETNE ČASE IN VSE POTI

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan

Andreja Erdlen

S svetovnim rekorderjem skozi Poliško grapo

Pogovor z Antonom Črvom – Tonetom

Antona Črva - Toneta sem spoznala preko foruma na Hribi.net, saj me vedno bolj zanimajo manj poznane poti. Tone je pravi poznavalec poti na območju Cerkljanskega in Šentviške planote. To sem ugotovila že med dopisovanjem, še bolj pa me je navdušil, ko sva se srečala.

Anton Črv - Tone
Foto Tadeja Črv

"Z veseljem vaju peljem skozi Poliško grapo," mi je napisal, "samo javi, kdaj bosta z Mihom prišla." Dogovorili smo se za zadnjo nedeljo v letošnjem januarju. Še prej mi je povedal, da pot ni problematična, zlasti če sva že kdaj hodila po klinih, in da je tam hodil z njim tudi otrok, ki obiskuje še otroški vrtec. Kljub temu sem se na pot odpravila z mešanimi občutki, slike so namreč govorile, da le ni tako preprosto, mene pa po šestih izpahih desne roke zahtevne poti vedno bolj skrbijo. A sem mu zaupala – in prav sem imela! Hodili smo počasi, spodbujal me je, naj kar fotografiram, da ima čas ... Vedno je pri vsakem slapu kaj zanimivega povedal.

Kaj lahko poveš o življenju v Bukovem, pod nekoliko osamljeno Kojco, 1303 m? V čem se je ali pa se še razlikuje od življenja v dolini, v krajih, kjer je vsa potrebna infrastruktura dostopna kar peš?

Kot otrok sem na Bukovem obiskoval vseh osem razredov osnovne šole. To je bila ista šola, ki jo je

obiskoval France Bevk. Pisatelj nas je vsako leto vsaj enkrat obiskal in nam vedno prinesel mnogo novih knjig. Vse učence je učila le ena učiteljica, vsi smo bili v enem razredu; ko je enim razlagala, je druge zaposlila drugače. To je danes nepredstavljivo. Žal se nismo učili nobenega tujega jezika, zato sem šolanje lahko nadaljeval le na poklicni šoli.

Po zaključku šolanja na Tehniškem šolskem centru v Novi Gorici sem se vrnil v rodno vas. Čeprav je življenje tu drugačno kot v dolini in povsem drugačno kot v mestu, imam svojo vas zelo rad in tukaj vztrajam že 67 let! Zdaj je lažje, kakor je bilo nekoč. V pol ure si lahko z avtom v Cerknem ali Tolminu. Vozita tudi delavski in šolski avtobus, saj tu šole ni več. Tisti, ki so brez lastnega prevoza, so pač odvisni od pomoči in dobre volje drugih. Pa nam ni težko, vaščani vedno držimo skupaj. Imamo svež zrak, mir in lep pogled na Bohinjsko-Tolminske gore, ki imajo pri nas drugačno ime. Vsi jih poznajo pod imenom Peči, za novo poimenovanje vemo le redki. Povsod je narava, rože, ptice, prekrasni razgledi in polno divjih živali. Te že skoraj niso več divje, srne pridejo na skedenj jest seno, lisica pa si z mačko deli posodo. Očitno tudi njej teknejo briketi. Snega in z njim povezanih težav je vsako leto manj.

Kako pa tvoja planinska pot – kdaj si vzljubil hribe in kakšni so bili začetki?

Po končani poklicni šoli sem se zaposlil v tovarni ETA Cerkno. Tam sem spoznal dekle, ki je zahajalo v hribe. Kmalu sva postala sopotnika na planinskih in tudi življenjskih poteh. Predvsem so naju zanimala bolj adrenalinske zavarovane poti. Tudi Slovensko planinsko pot sva zelo hitro prehodila.

Kdaj si začel plezati?

Ko se je vrnil Milan, moj edini sošolec iz istega letnika osnovne šole, s služenja vojaškega roka, smo začeli plezati. Njega je med vojaščino z alpinizmom okužil Dorči Kofler. Bili smo člani AO Idrija, saj AO Cerkno takrat še ni obstajal. Največ sem plezal v naših gorah. V tujini sem bil samo nekajkrat. Vedno sem bil razpet med družino, službo, kmetijo, gasilci, pa še kaj bi se našlo. A za vse kmalu zmanjka časa. Kadar je bilo na

razpolago samo nekaj prostih ur, sem skočil v naše Peči, ko jih je bilo kaj več, pa malo dlje. Septembra leta 1980 se je v Šitah zgodila tragična nesreča. Mobilnih telefonov še ni bilo, zato je bilo včasih težko priklicati pomoč. Začel sem razmišljati, kako bi lahko alpinisti v sili komunicirali z dolino ali GRS. Opravil sem izpit za radioamaterja in nabavil UKV radijsko postajo. Ta tehnika me je premamila za naslednjih triindvajset let.

Pa povej še kaj o svoji radioamaterski dejavnosti in povezavi tega dela s hribi.

Po opravljenem izpitu me je stvar začela vedno bolj zanimati, vse več časa sem posvetil radioamaterstvu. V Bukovskem Vrhu¹ smo leta 1985 s prijatelji iz kluba zgradili radioamatersko postojanko, leta 1999 smo v šestih mesecih zgradili še tekmovalno postojanko v Gorskem Vrhu. Z naše radioamaterske lokacije smo obvladovali sceno na tekmovanjih dobrih deset let. Kaj je radioamaterstvo? Poenostavljeno rečeno je to ljubiteljsko ukvarjanje z radiom, ki pa je lahko zelo koristno za širšo družbo. Namen in cilj delovanja radioamaterjev je nudenje pomoči pri zaščiti in reševanju človeških življenj in materialnih dobrin – tako določa naš kodeks, a to nam je jasno tudi brez njega.

Julija 1994 smo z ženo, hčerko in prijateljem sestopali z Jalovca. Nekaj po dvanajsti uri sem slišal klice na pomoč. Ponesrečil se je 53-letni avstrijski državljani, ki je plezal v Hornovi smeri v severovzhodni steni Jalovca. Izpulil se mu je klin. Seveda sem imel s sabo prenosno radijsko postajo. Poiskal sem primerno mesto, kjer sem ujel signal kaninskega repetitorja, in po radioamaterski frekvenci oddal nujno sporočilo o nesreči. Takoj so sprožili reševalno akcijo.

Včasih, ko še ni bilo mobilnih telefonov, je bilo radioamaterstvo pomembnejše, a tudi danes je še vedno zanimivo, saj vemo, da imajo mobilni telefoni omejeno delovanje, čeprav so baterije vse boljše. Prepričan sem, da radioamaterstvo ne bo zamrlo. Kaj je lahko lepšega, kot da sedeš za radijsko postajo in se pogovarjaš z ljudmi po vsem svetu? V letih svoje aktivnosti sem vzpostavil stike s prav vsemi državami na svetu. Med njimi tudi s Severno Korejo in še kakšno podobno. Nekaterih držav celo ni več, Vzhodne Nemčije, Češkoslovaške ...

Na hribe torej nisi pozabil – na plezanje verjetno tudi ne?

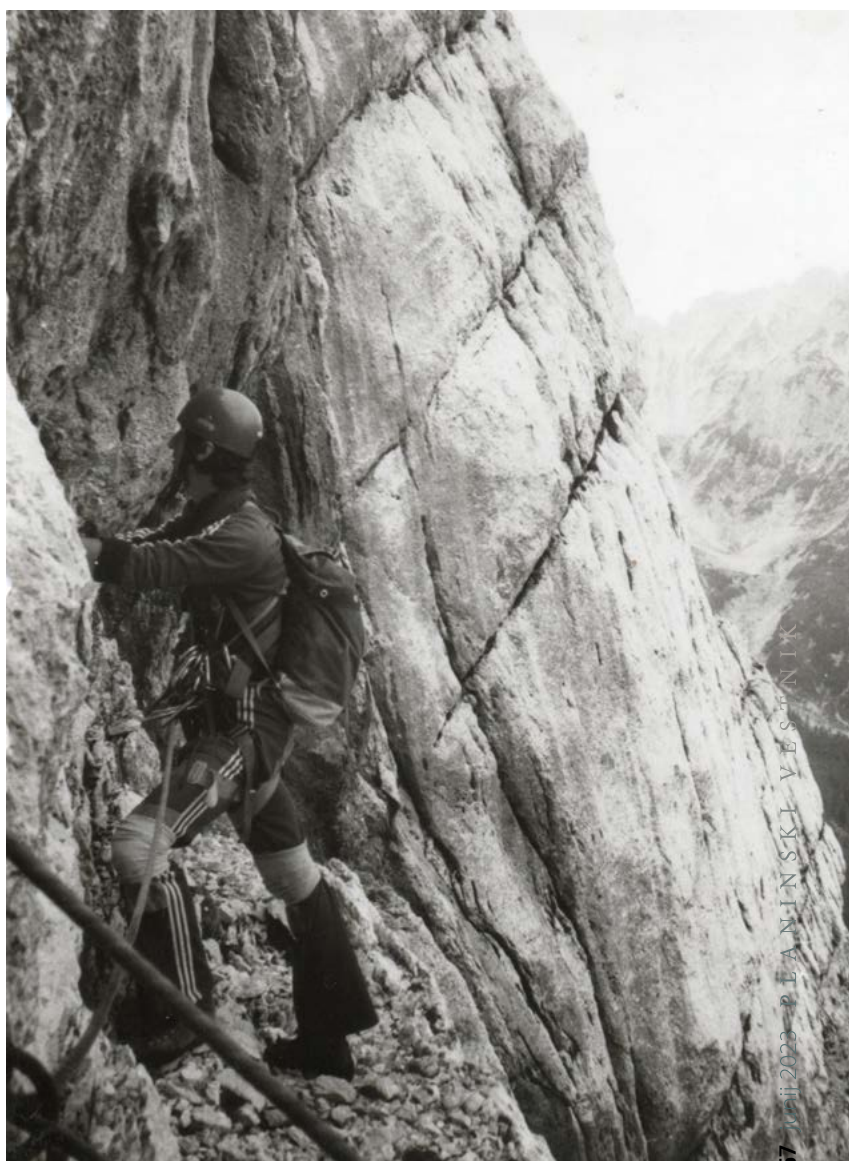
Seveda ne – še vedno velja, da prve ljubezni ne pozabiš. Ko so se otroci postavili na lastne noge, se je spet pojavil čas tudi za plezanje. S starimi prijatelji, največkrat z dolgoletnim soplezalcem Radom Lapanjem, še potegnemo kakšno novo linijo v Pečeh, pa tudi v druge stene pogledamo.

Ali pohodniki in alpinisti že dolgo hodijo po teh grapah?

Te grape so že naši predniki s pridom izkoriščali. V vseh je bil kakšen mlin, majhna hidroelektrarna ali

Anton Tone Črv v Srebrnjaku leta 1981 (prvenstvena smer Cerkljanska)
Foto M. Černilogar

¹ Bukovski Vrh in Gorski Vrh sta naselji na Šentviški planoti v občini Tolmin.

žaga. Predvsem pa so lovci in lokalna mladina pretaknili vse kotičke. Ko se je pri nas začelo plezanje zaledenih slapov, so tudi alpinisti primaknili svoj košček v ta mozaik. Poličanka je bila preplezana leta 2000. Vsi njeni slapovi skupaj nanesejo kar lepih sto višinskih metrov. Leta 2014 je naše kraje prizadel požled. Takrat so te grape postale neprehodne. Potem so k nam Kitajci poslali korono in veljaki so nam prepovedali vse družabne aktivnosti. Na domači peči mi je kmalu postalo dolgčas, pa sem vzel star nahrbtnik in motorno žago ter se lotil čiščenja Poličanke. Kar precej drv je bilo treba pospraviti, da je spet postala prehodna. Tudi razne posode, obuvala, gume ... so se našle tam doli. Vse to je romalo v nahrbtnik in na smetišče. Ko sem o tem objavil na spletu, je grapa doživela ogromno obiska.

Kaj se ti zdi poleg narave na teh poteh najbolj zanimivo?

Občudovanja vredno je delo, ki so ga v teh grapah opravili domači mojstri. V Poličanki je bila že leta 1958 zgrajena majhna hidroelektrarna za potrebe vasi Polica. Prav tako v Kozarski grapi za potrebe vasi Reka. Sledi o tem so še vedno vidne. Če pozorno pogledaš, opaziš, da so domačini takrat za gradnjo s pridom uporabljali lehnjak, ki so ga pridobivali v teh grapah. V Kozarski grapi še vidimo sledi, kjer so domačini žgali apno. Celo železovo rudo so iskali. V naravi so še lepo vidne stezice in opuščeni kolovozi, ki so jih ljudje uporabljali nekoč. V vas Police je bila narejena cesta šele leta 1977, asfaltirana pa leta 2006. *Prispeli smo do planote. Pot ni povsem preprosta, nekatera mesta zahtevajo precej previdnosti. Tone je bil zelo odgovoren – pred vsakim zahtevnim mestom me*

je počakal, mi svetoval, kam naj stopim, in mi ponudil roko, če je bilo treba. In uspelo nam je.

Res me zanima, kako je po tej poti šel otrok, ki obiskuje otroški vrtec?

No, na nekaterih mestih sem ga malo nesel. (*Hudomušen nasmeh.*)

In za konec – kaj sporočaš pohodnikom, ki name ravajo obiskati tukajšnje kraje?

V grape naj se ne podajajo, če poti ne poznajo in če niso res dobro pripravljene ter opremljene. Je pa veliko poti, po katerih lahko pohajajo povsem brezskrbno. Opozoril bi na zelo razgleden, enostavno dostopen Črvov vrh nad Baško grapo in na razgledišče pod Sv. Ivanom na poti na Šebreljsko planoto. Tudi naša Kojca in Porezen vabita. Imamo zelo lepo plezališče Lutne skale, kjer sva s prijateljem Jožetom potegnili prvo linijo (Veteranska), ko plezališča še niso bila tako znana kot zdaj. Takrat so se nama na *ferajnu* vsi smejali. Pridite, tisti, ki iščete nekoliko več miru, samote in – lepote!

Večkratni svetovni rekorder

Za konec moram še nekaj dodati. Tone, odprt in široko razgledan planinec, alpinist in radioamater, prejemnik Bevkove nagrade Občine Cerklje, je "pozabil" povedati, da se ponaša z več svetovnimi rekordi in digitalni tehniki na področju radioamaterstva. To sem odkrila na spletu. Tone je prvi in edini svetovni rekorder, ki sem ga spoznala osebno in sem imela priložnost in čast, da z njim preživim nekaj ur. Hvala, Tone, in še veliko uspehov, veselja in prijetnih srečanj na tvoji zanimivi življenjski poti. **○**

Anton Črv - Tone
pleza prvenstveno
smer Poslednji
Mohikanec v
Matajurskem vrhu.
Foto Rado Lapanja

Mateja Pate, urednica različnih vsebin

Glede na to, da si urednica gorniške revije, verjetno ni neobičajno, da te gore privlačijo ... Zakaj?

Ker so preprosto – lepe. Ker povezujejo. Ker nas s svojo mogočnostjo prizemljujejo in delajo zdravo ponižne. Ker so okolje, v katerem se najbolj sprostim in zaživim.

S čim se preživljaš?

Po poklicu sem doktorica veterinarske medicine. Na približno polovico poti do *penzije (smeh)* sem pridrsala v laboratorijski opravi veterinarske mikrobiologije v akademskem okolju. Na preostanku poti pa upam, da bom lahko poleg občasnega ukvarjanja z bakterijami v finančna sredstva za preživetje prečila tudi druga znanja, pri čemer imam v mislih predvsem licenco pedagoginje Feldenkrais, morda pa bom tej pritraknila še znanja in izkušnje z drugih področij, ki me zanimajo.

Pri *Planinskem vestniku* si od leta ...

... uf, 2003. Šele danes se zavedam, kako enkratna priložnost je biti del uredniškega odbora najstarejše slovenske revije, ki še izhaja. Ob povabilu v ekipo sem kar dolgo *cincala*, preden sem se odločila in ga sprejela. Zdelo se mi je namreč, da urednikovanje ni zame. V tistem času sem raje plezala in o tem pisala, kakor pa se ubadala z besedili drugih piscev.

Planinski vestnik soustvarjaš, ker ...

... imam neizmerno rada pisanje in gore, pa tudi uredniško delo sem sčasoma vzljubila. Celo do te mere, da je to edino delo, ki se ga lahko z veseljem lotim, čeprav me kdo zbudi opolnoči, kot radi rečemo.

Tvoj prvi spomin na revijo in delo, povezano z njo ...

... so dolgi uredniški sestanki, na katerih si v družbi takratnih sourednikov Andreja Mašere in Andreja Stritarja, dveh dominantnih eminenc, mesece nisem upala odpreti ust, tako da me je Vlado sčasoma začel zbadati, naj vendar ne bom tako glasna (*nasmešek*) ...

Na kateri svoj članek/temo meseca si najbolj ponosna in zakaj?

Mislím, da na zgodbo Eva in svizci s čarobno piščalko, ki bi jo na prvi pogled označili kot zgodbo za otroke, vendar je namenjena tudi staršem, ki iščejo načine, kako pomagati otrokom, ko jim hoja v hrib začne presedati. To je moje prvo popolnoma izmišljeno besedilo, s katerim sem ovrgla prepričanje, da nimam domišljije.

Kateri oz. kakšen je bil najbolj zanimiv odziv bralcev na tvoj članek?

Žal prav veliko odzivov bralcev na besedila ne dobimo – ne pozitivnih in ne negativnih. Še največ jih je od sodelavcev in sodelavk iz uredniškega odbora ter od prijateljev ali znancev. Spomnim se, da mi je pisala kolegica alpinistka, ko je bil pred leti objavljen članek o našem družinskem izletu na bližnji hrib. Za odrasle

Mateja
Foto Matjaž Milavec

malo daljši sprehod, za nas pa takrat, ko sta bila otroka še zelo majhna, prava mala odprava, ki sem jo opisala brez dlake na jeziku in z nekaj humorja. Mlade mame so se našle v njem, ker je bil iskren, ker izkušnje hribovskega potepanja z majhnimi otroki ni zavijal v celofan, ampak je nehote nastavljal ogledalo.

Kaj bo po tvojem mnenju z *Vestnikom* čez deset let?

Upam, da bo še vedno izhajal v tiskani obliki in da bo plod novih ustvarjalnih peres, ki si jih tako želimo, pa se vztrajno skrivajo ... Vem, da je tam zunaj polno dobrih hribovskih zgodb in, verjamem, da tudi posameznikov, ki bi jih znali na zanimiv način opisati. Ne odlašajte, stopite v stik z nami!

Kako sodeluješ z odgovornim urednikom?

Mislím, da dobro, in upam, da tudi on misli enako. Všeč mi je, da je komunikacija kratka in jedrnata, da je človek akcije, da se razumemo brez odvečnih besed. Cenim, da je odprt za različne predloge, tudi za vsebine, ki so z gorami povezane posredno in z različnih vidikov ozaveščajo planince. Kot so recimo članki področja *fekologije (smeh)*.

Če bi imela možnost povabiti na pogovor katerokoli slovensko in katerokoli svetovno gorniško osebnost, kateri dve bi to bili in kaj bi ju vprašala?

Znamenito ameriško plezalko Lynn Hill bi povprašala o občutkih po prvem prostem vzponu v smeri Nos v El Capitanu. Slovenskemu častilcu gora Tinetu Miheliču, ki je svojo ljubezen do njih izpričal v knjigi *Klic gora*, pa bi se opravičila, ker sem mu včasih – v jeznoritih mladih letih – namenila kakšno ne preveč lepo misel, pa tudi besedo, ko se stanje na terenu ni ravno skladało z opisom smeri v legendarnem plezalnem vodniku *Slovenske stene*. Očitno sva z zelo različnimi vatli merila kakovost skale in lepoto smeri ... Šele *Klic gora*, ki je bil izdan posthumno, mi je delno odstrl tančico do njegove duše plezalskega romantika. Zanimivo bi bilo preveriti, ali bi se zdaj, ko že dolga leta ne počivam več na "udobnih travnatih naslanjačih" sredi sten in ne plezam po "nebeških lestvah" na grebene, bolj strinjala z njegovimi okrasnimi pridevniki v opisih (*smeh*). ○

Veronika
Hladnik Zakotnik¹

Vsake oči imajo svojo mavrico

Atmosferski optični pojavi

Ste vedeli, da vsak opazovalec vidi svojo mavrico in da lahko v mavričnih barvah najdemo tudi nekatere druge atmosferske optične pojave? Atmosferske optične pojave lahko opazimo v vseh letnih časih tako po nižinah kot v gorah. Pri optičnih pojavih gre predvsem za lom, odboj, uklon ali sipanje na kapljicah ali ledenih kristalčkih. Mavrica, glorijska, venec, hálo in sosonca so samo nekateri pojavi, ki jih lahko, če so pogoji izpolnjeni, opazi prav vsak izmed nas.

Glorijska

Glorijsko lahko opazimo, kadar smo nad oblaki ali meglenim morjem, morda v hribih ali pa na potovanju z letalom. Sonce mora biti takrat za nami – za našim hrbtom, na oblakih ali megli pod nami pa lahko zagledamo barvne kroge z radijem nekaj kotnih stopinj (na prvi pogled spominjajo na svetniški sij), ki se pojavijo okrog naše sence; če smo na letalu, pa okrog sence letala. Glorijska nastane zaradi sipanja svetlobe na kapljicah, ki se sipa tudi nazaj proti opazovalcu. Ker se intenzivnost sipanja v različne smeri močno razlikuje ter ker je intenzivnost sipanja za različne barve različna – na primer v smer, kamor se najbolj sipa rdeča svetloba, se najmanj sipa modra svetloba – pride do pojava barvnih mavričnih kolobarjev.

Mavrica

Mavrico (pravzaprav sta mavrici lahko dve, a je ena precej šibkejša), večbarvni svetlobni lok, opazimo v smeri proti deževnim oblakom, ko je sonce za našim hrbtom in sijaje na dežne ali umetno razpršene kapljice, svetloba pa se lomi in odbija na njih. V oko opazovalca pride le tista svetloba, ki se je na kapljicah preusmerila

nazaj proti opazovalcu. Svetloba se razkloni v spekter barv. Svetloba različnih barv prehaja v naše oko od različnih kapljic: rdeča svetloba od tistih, ki so bolj stran od smeri sonce–glava opazovalca, in vijoličasta od tistih kapljic, ki so bližje smeri sonce–glava opazovalca. Notranja ali glavna mavrica je močnejše vidna, zunanja ali stranska pa je šibkejša in jo zato redkeje vidimo. Notranja, močnejše vidna mavrica z lokom polmera 42° (pri čemer je kotna velikost 1° približno širina mezinca na roki) ima rdečo barvo zunaj, sledijo ji oranžna, rumena, zelena, modra in vijolična, ki je znotraj loka. Zunanja, šibkejša mavrica z lokom polmera 50° pa ima barve razporejene v obratnem vrstnem redu, torej znotraj loka rdečo, zunaj loka pa vijolično barvo.

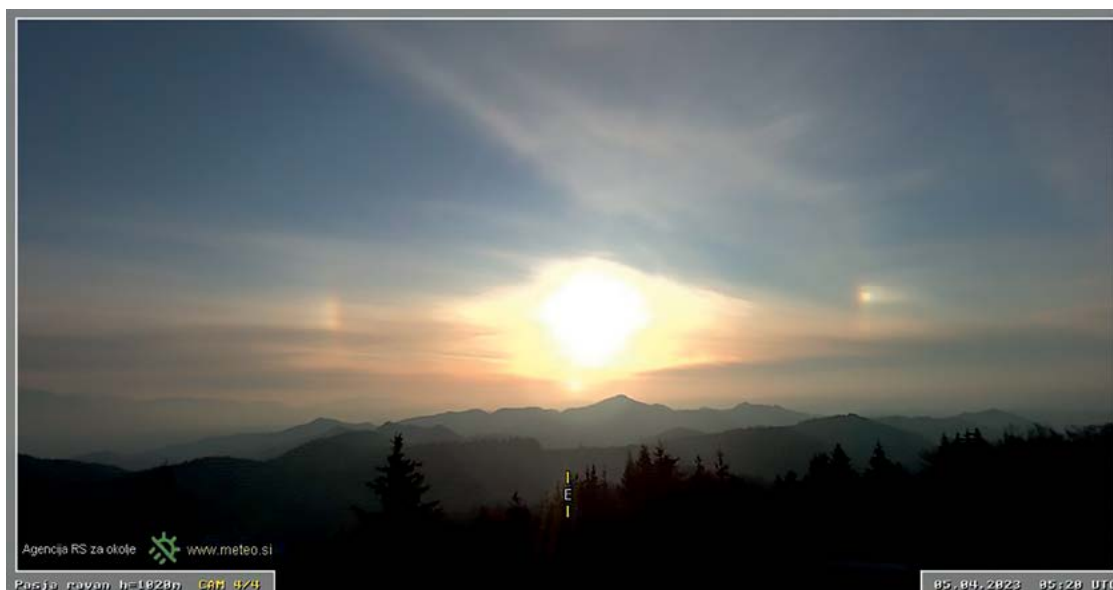
Hálo

Hálo je mavrici podoben pojav. Opazimo ga okoli sonca ali lune. To je ostro razviden svetel krog ali obroč (lahko tudi več svetlih lokov), ki nastane po lomu svetlobe na ledenih kristalčkih, ki imajo obliko šeststranih prizem, v tankih visokih cirusnih oblakih. Običajno je hálo belkaste barve, včasih pa je tudi mavričen. Podobno kot pri mavrici se tudi pri hálu lahko

*Mavrica nad
Ljubljano
Foto Veronika
Hladnik Zakotnik*

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje.

Sosonci ob sončnem vzhodu na Pasji ravni 5. aprila 2023
Foto Zajem zaslonu

pojavitva dva obroča, notranji svetlejši s polmerom 22° in zunanji s polmerom 46°, ki je manj svetel kot notranji. Če so ledeni kristali orientirani tako, da so njihove osnovne ploskve približno vodoravne (sonce pa je dovolj nizko na obzorju), na obeh straneh sonca na obodu hála nastaneta dve pegi – sosonci, ki sta sestavljeni iz mavričnih barv – začneta se z ostrim robom rdeče svetlobe, končata pa z blago vijolično barvo.

Uenec

Ob uklonu svetlobe na tekočih ali trdnih delcih oblakov nastane okoli sonca ali lune venec – enakomerno svetel disk ali krog s kotno velikostjo od 1° do 10°. Velikost venca je nekaj premerov sonca ali lune, njegova notranjost je običajno belkasta, lahko pa tudi mavrična. Venec okoli sonca težje opazimo, saj močna sončna svetloba otežuje opazovanje tovrstnega pojava.

Fata morgana

Med atmosferske optične pojave sodi tudi ukrivljanje svetlobnih žarkov skozi ozračje, ki poskrbi za optične prevare. To je posledica različne gostote oziroma temperature zraka v spodnjih plasteh ozračja in posledično različnih lomnih količnikov v teh plasteh. Sončni žarki se na prehodih med temi plastmi lomijo ali odbijajo in s tem spremenijo obliko in lego objektov v daljavi. Žarki se vedno krivijo tako, da je hladnejši (gostejši) zrak znotraj ukrivljene poti žarka. Slika predmeta je zato vedno premaknjena v smeri toplejšega (redkejšega) zraka. Torej, če je zrak pri tleh močno pregret, se svetlobni žarki ukrivljajo navzgor in slike objektov so nižje kot so v resnici – to je spodnje zrcaljenje, če pa je zrak pri tleh mrzel, se svetlobni žarki ukrivljajo navzdol, slike objektov pa so višje kot v resnici – kar je zgornje zrcaljenje. Drugo ime za spodnje in zgornje zrcaljenje je tudi fata morgana. Omenimo dva najbolj znana primera zgornjega zrcaljenja fata morgane. Prvega opazimo ob sončnem zahodu, ko se sonce navidezno dotakne obzorja, a je geometrijsko že pod njim, dan je zato nekoliko daljši, sonce pa je videti

sploščeno. Drugi primer opazimo po prehodu hladne fronte, ki pogosto tudi očisti ozračje. Hribi so videti nekoliko višji, kot so v resnici, tudi vidnost je dobra, zato imamo občutek, da so precej bližje, da bi jih skorajda lahko prijeli. Primere spodnjega zrcaljenja najpogosteje povežemo z vročino in puščavami ter jezeri, ki jih obiskovalci zagledajo, čeprav vode v resnici ni v bližini. Ob vročem dnevu lahko tudi drugod, na primer na cesti v daljavi, vidimo sliko neba, cesta se nam ob tem zdi mokra, kot da bi bila na njej luža. V primerih spodnjega zrcaljenja pa lahko celo vidimo predmete, ki so obrnjeni na glavo.

Vsak opazovalec ne vidi samo svoje mavrice, temveč vse optične pojave s krožno simetrijo, katere središče je na osi sonce–glava opazovalca, torej tudi glorijo, venec in háló. Torej bi različni opazovalci narisali oz. fotografirali različne mavrice in druge atmosferske optične pojave. Konec mavrice, kjer "se skriva zaklad", bi bil za vsakega opazovalca drugje. Bližje ko bi poskušali priti k mavrici, nič bližje ne bi bili koncu loka, saj je tudi mavrica na neki način optična prevara. Prevara gor ali dol, mavrična iluzija prijetno popestri včasih preveč enolične barve neba, kajne? ●

Glorija nastane zaradi sipanja svetlobe na kapljicah, ki se sipa tudi nazaj proti opazovalcu.
Foto Blaž Šter

Matjaž Čuk

U dobrem in slabem

Sultan Mehmood

Sedel je v kotu za dolgo skupno mizo v hotelu Old Hunza Inn v Karimabadu. Čakal je na večerjo kot še množica drugih, ki so se iz različnih razlogov znašli za isto mizo. Hotel je bil poln, vsi stoli so bili zasedeni. Točno ob določeni uri so prinesli na mizo skupno večerjo. Enako za vse. Vedeli smo za to domiselno potezo lastnika, ki je tako lahko poceni ponujal okusno in kakovostno hrano. Hotel je bil priljubljeno zbirališče popotnikov, željnih pustolovščin, z vseh vetrov ter vodnikov, ki so prežali na svoje kliente.

Moj nekdanji vodič Swal Faqir, ki me je vodil po trekingu okrog Nanga Parbata, je držal svojo obljubo, da mi bo našel novega vodiča. Po večerji me je odpeljal v kot, do konca mize.

"Sultan. Sultan Mehmood. Samostojni vodnik iz Gilgita," se mi je predstavil visok, slok mož podolgovatega obraza in mi ponudil roko. Krepak stisk, sijoče oči, ki so me radovedno opazovale, in usta, ki so se razlezla v širok nasmeh, so vzbujali zaupanje. V Pakistanu sem imel velike načrte in zelo sem si želel moža, ki bi mi pomagal uresničiti želje in sanje. V nasprotju z Nepalom se mi je Pakistan predstavil kot dežela s številnimi težavami in pastmi pri organizaciji. Vsak posrednik je želel pristaviti svoj lonček k pogачi, pogajanja z nepredvidljivimi lokalnimi nosači so bila težka in negotova – za novinca brez izkušenj, so v tej samosvoji deželi zneski hitro poleteli v neslutene višave, kjer jih ne bi mogel več obvladovati. Upal sem, da mi je z njim uspelo najti pravega moža in da bo to začetek dolgega in uspešnega sodelovanja.

*Kosilo v vasi Arandu
Arhiv Matjaža Čuka*

S Swalom in Sultanom smo se hitro pogodili za ceno desetdnevnega trekinga po ledeniku Batura s prečanjem čez prelaz Werthum La v dolino Lupgar in vrnitvijo v vas Passu.¹ Vedel sem, da je cena še vedno previsoka, a je bila še sprejemljiva. Pretkani "lisjak" Swal Faqir je tako še zadnjič stegnil roke po mojem denarju. Prepričan sem, da je zajeten kupček bankovcev kot usluga za pridobitev klienta končal v njegovem žepu.

Sultan je govoril preprosto angleščino. Videlo se je, da je bila naučena na številnih trekingih, ki jih je opravil s svojimi strankami. V tem sva si bila zelo podobna. Oba sva se učila iz potrebe, na kraju samem, na potovanjih. S to razliko, da sem jaz imel vse možnosti za učenje, a sem jih deloma zaradi lenobe, deloma pa zaradi številnih drugih zanimanj zapravil, on pa je bil omejen z znanjem in voljo slabo plačanega učitelja v vaški državni šoli.

Za najin prvi skupni treking je Sultan v vasi Passu najel kuharja in dva nosača. Prva dva dni smo jedli okusen riž z zelenjavo. Kuhal je Sultan. Tudi posodo je pomival on. Tretji dan, ko je prišel čas za kuhanje večerje, sem ga vprašal: "Sultan, zakaj si najel kuharja, če sam kuhaš in pomivaš posodo?"

"Kuhar in nosači morajo biti domačini. Najel sem ga, ker sem ga moral. Žal noče kuhati, zato moram kuhati sam," mi je odgovoril.

"Aha, v redu," je bil edini odgovor, ki sem ga presenečen zmogetl.

Ta dan me je prvič vprašal, kaj želim jesti. "Makarone bi rad," sem mu odvrnil. Slišal sem cvrčanje olja in v sumljivo kratkem času, že po nekaj minutah mi je z osuplim izrazom na obrazu prinesel v šotor poln krožnik kot ogleje črnih makaronov, rekoč: "Gospod, pečeni makaroni, nemogoče!" Ojej, najel sem kuharja, ki ga tudi drago plačujem, Sultan pa ne zna pripraviti niti preprostih makaronov ...

¹ Ledenik Batura, dolg 57 km, je eden največjih in najdaljših ledenikov izven polarnega območja. Leži v okrožju Gojal (zgornja Hunza). Prelaz Werthum, 5147 m, je zahteven, redko obiskan prelaz, ki povezuje ledenik Batura s Chapursanovo dolino Lupgar na severu.

"Sultan, makarone moraš stresti v vrelo vodo, jih kuhati deset minut in nato jih cvreš na olju skupaj z zelenjavo še nekaj minut," sem ga prijazno podučil, čeprav je vrelo v meni. Čez dvajset minut je Sultan, nasmejan do ušes, odprl zadrgo na šotoru in mi pomolil v roke zvrhan krožnik dišečih, slastnih makaronov.

Vedno me je bilo strah, ko se je Sultan lotil kuhanja česa novega. Verjetno mi je to ostalo še od tistih prvih makaronov, ki sem jih zažgane zgroženo gledal tistega večera. Pa vendarle se je hitro učil. Na mojem jedilniku so se poleg standardnega riža, čapatija in makaronov znašli pečen krompir, kuhana in ocvrta jajca pa tudi slastne palačinke. Le pri juhi se je zataknilo. Od doma sem prinesel izbrane juhe v vrečki. Ker je bila količina omejena, sem razdelil eno juho na dva obroka. "Polovico juho v pol litra vode," sem naročil Sultanu, vedno ko sem mu izročil vrečko. Sultan se za moja navodila ni zmenil. V pol litra vode mi je vedno stresel celo juho. Ni in ni se mu dalo dopovedati. Dokler nisem enkrat vzrožil: "Sultan, če mi v pol litra vode vsuješ celo vrečko, je juha premočna in zanič! In še ob drugi obrok me spraviš!" Potem je bilo bolje. Le juh mi je prehitro zmanjkalo ...

Sultan je bil gospod. Imel je majhen cunjast nahrbtnik in ničesar razen svoje obleke in osebnih stvari ni hotel nositi. Izjema pri tem so bila jajca, ki jih je nosil v roki. Prav smešen je bil videti, ko je z nerodnim, občutljivim tovorom in svojo veliko postavo lovil ravnotežje na skalah ali po spolzkem ledu med seraki. A čeprav

je bil videti okoren in neroden in me je bilo strah za dragoceni tovor, so vsa jajca za čuda ostala cela.

Nekega dne mi je rekel, da me bo povabil domov. Veselilo me je, saj sem dobro vedel, da je težko priti v notranjost muslimanskih bivališč. Za tujca je to posebna čast in moraš si pridobiti zaupanje. Ko je končno prišel tisti dan, je v zadregi najprej nerodno mencial, potem pa le izdaval: "Gospod, k meni domov ni mogoče."

Nisem mu zameril. Ramazan je bil, postni mesec, poseben čas za vse verne muslimane in njihove družine. Morda žena ni želela, da pridem, morda se je ustrašil, da ne bi spoštoval njihovih pravil, da bi bil lačen v njegovi hiši ... Kdo ve. Tega ne bom nikoli izvedel. Spoštoval sem njegovo odločitev in nisem drezal vanj z vprašanji. A bilo mi je žal, saj sem si zelo želel videti in spoznati njegovo družino.

Potem se je zgodilo. Dokaj hitro sem ugotovil, da je trekking v Pakistanu pravzaprav samo en: ledenik Baltoro, ki po tednu dni hoje pripelje v vznožje druge najvišje gore na svetu, K2. Trupe pohodnikov se zgrinjajo po tej poti, še precej več je nosačev in spremljevalnega osebja. Vsi drugi trekkingi so obrobnegega pomena, pobirajo le drobtinice. Lahko se ti zgodi, da na poti dolgi teden dni ali več ne boš srečal nikogar. Posledično je njihova organizacija zahtevna in nepredvidljiva. Muhasto vreme, ki ti velikokrat zagreni potovanje, pa ni edina težava. Zapleteni nosaški sistem, slabe poti, pohlep po denarju in izsiljevanja so razlogi, da je uspeh male ekipe, kot je bila moja,

Sultan na ledeniku Passu
Foto Matjaž Čuk

Sultan na poti pod Spantik, 7027 m
Foto Matjaž Čuk

negotov. Vodnik in njegova izkušnost ter spretnost so bistvenega pomena. Zato sem se odločil za poseben način nagrajevanja. Sultanu sem za uspešno dokončanje trekinga ponudil več. Razlika ni bila velika, pa vendarle dovolj, da je bil motiviran.

Po več kot mesecu dni hoje in potepanja po Pakistanu sva s Sultanom prispela v vas Arandu. Nushik La, visok prelaz nad vasjo, in prečenje v dolino Hispar sta bila moji vroči želji.² "Dvajset let ni nihče šel čez!" mi je zagotovil domačin, lokalni vodič Fida Ali, mimo katerega ni šel noben turist, ki je prispel v to zadnjo vas pod mogočnim sedemtisočakom Spantikom.

Sto petdeset metrov vrvi, ledni vijaki, snežne sablje in pet izkušenih Pakistancev je bila moja ekipa. Sredi avgusta leta 2008 smo odšli na pot. Šlo nam je kot po maslu. Hitro smo napredovali in po štirih dneh postavili tabor v kraju Tiaq Bu, 4280 m. Potem se je vse zarotilo proti nam. Tri dni in noči je deževalo brez prestanka. Zaloge hrane so kopnele, volja je plahnela. Četrto jutro so se pokazali modri oblaki. Odšli smo navzgor, a že po nekaj urah so iz gostih sivih oblakov, ki so se zbirali okrog vrhov, naletavale snežinke. Prvi se je uprl Sultan. Da je nemogoče, da ne gre naprej. Zahteval sem pogovor. Fida Ali, lokalni vodnik in

najboljši poznavalec območja, mi je povedal, da ni vodnik z licenco in da če bo Sultan odšel, bom za vse odgovoren sam. Vrh prelaza bi pomenil šele pol poti, čakal bi nas še dolg, negotov sestop med številnimi razpokami, prekritimi z novozapadlim snegom. S težkim srcem sem se odločil, da se vrnemo v Arandu. Bil sem jezen in razočaran.

Po dnevu počitka v vasi sem Sultana spomnil na najin dogovor. Niti slišati ni hotel za manjše plačilo. Bil sem v dilemi. Popuščanje bi pomenilo konec dogovorjenega sistema nagrajevanja in avtoritete, vztrajanje pa lahko tudi izgubo vodnika. Ker sem vseskozi spoštoval najine dogovore, sem spor postavil na kocko. Do konca mojega potovanja je bilo še mesec dni, zato sem mu zagrozil, da če me zapusti in pusti na cedilu, mu ne bom plačal zadnjega trekinga.

Sultan ni popustil. Odločil se je. Ko je odhajal po široki prašni poti v dolino, se ni ozrl.

S Sultanom sva skupaj preživela sto petnajst dni. V dobrem in slabem na razburljivih poteh v divjih pakistanskih gorah. Bili so vzponi in padci, veselje in radost, pa tudi razočaranja. A kot vedno v življenju slabe reči počasi zbledijo, v spominu ostanejo lepa in zanimiva doživetja. Bil je moj zvesti sopotnik in bo ohranil posebno mesto v mojem srcu na mojih poteh v eni najbolj divjih dežel na svetu.

Čeprav se nisva razšla najlepše, pa sva pozneje, ko sta se glavi ohladili, zgladila spor in ostala prijatelja. ●

² Prelaz Nushik La, 5315 m, je star prehod, ki povezuje ledenika Kero Lungma in Hispar. Prečenje je zelo zahtevno. Čeprav je bil prvič obiskan že leta 1892, pa prehode v zadnjih desetletjih lahko preštejemo na prste ene roke.

Odločitve

Ujetnik v belini

Ivan Premrl

V primeru ogroženosti, ko ni veliko časa za premislek, se ravnam po nagonih, izkušnjah, znanju in čustvenih impulzih. Odločilen je tisti vzgib, ki je v danem trenutku prevladujoč. V gorah nikoli ne razsojam o ustreznosti odločitve, pomembneje je nevarnost pravočasno zaznati in se ji izogniti.

Ob polni luni lahko vsakdo pohajkuje po brezpotju, v soju zvezd zanesljivo lahko hodim le po makadamski cesti ali kolovozu, gozdu pa se ponoči raje izognem. Tokrat pa se ne držim dolgoletnih izkušenj, zato mine kar nekaj dragocenega časa, preden me tavanja po poraslem pobočju reši porajajoče se jutro. Pogrešam sonce, ki prežene nočne strahove in pogreje telo. Tu, pod severnim ostenjem prevladujeta senca in mraz, ki kvarno vplivata na razpoloženje. K temu prispeva tudi nepoznavanje snežnih razmer in terena. Noge se vse bolj ugrezajo v sipko podlago. Krajša zavoja nikjer ne nakažeta kakršnekoli spremembe v kakovosti snega. Strmina se nenehno povečuje. Tesnoba upočasni gibanje. Ob zdrsu noge telo za trenutek ohromi. Bojazen narašča z vsakim prestopom. Občutka, da se lahko vsak trenutek sproži plaz, ne morem več prenašati. Sestop po sledi ni rešitev pred grožnjo, zato se takoj, ko naklonina nekoliko popusti, usmerim proti osamljenemu viharniku, kjer pričakujem manj razburljivo nadaljevanje vzpona. Težaven prehod žleba omili daljša pomožna vrstica, pritrjena na macesnovo debelce. Ta bo omogočila tudi varen povratek, zato preostali konec, privezan na termovko, zasidram v sneg. Pomirjen ponovno zavijem v breg.

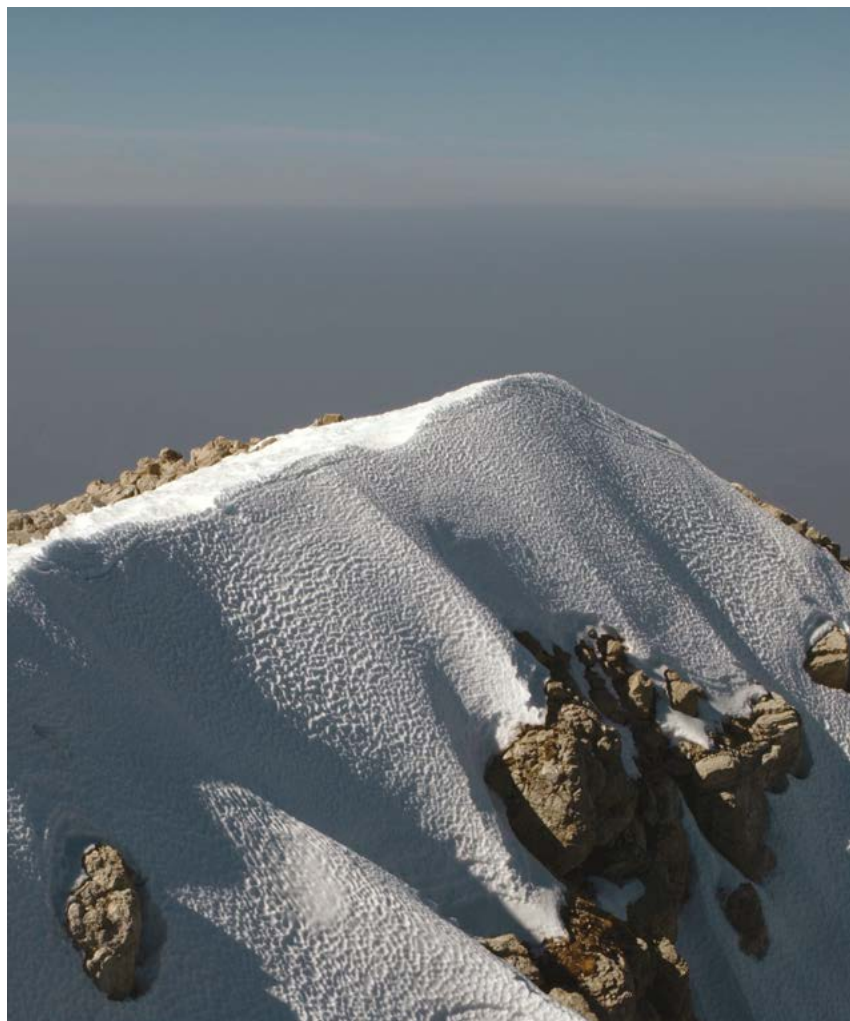
Zanimanje za zelen igličasti vršiček je le pretveza za počitek. Misel, da sva oba ujetnika v belini, vzdrami spomine. Zaprt v prostor z belimi stenami in opremo hlipam v posteljici z visoko kovinsko ograjo. V sobo prihajajo samo v belo oblečene žene, ki po prijaznem ogovarjanju vedno zadajo bolečino. Nenehno strmim v delček modrine, vidne skozi nepobarvan del okenskega stekla. Kako si jo želim doseči in skriti pred hudobami. Čustveno podoživeti prizor s težavo potlačim nazaj v podzavest. Vršičku se raje izognem v širokem polkrogu. Nočem tvegati zdrsa v morebitni zračni žep med ruševjem, prekritim s snežno odejo. Stena ponuja presenečenje, ki ga hvaležno sprejemem. Le kdo bi po garaškem gaženju mogel zavrniti lahkon vzpenjanje po prednjih konicah derez. Stope ni treba izbirati, ker dereza zagrabi, ne glede kam podstaviš nogo. Hitro napredovanje zaustavi skalna pregrada. Dvom o preplezljivosti ovire se razblini v trenutku, ko med iskanjem prehoda zagledam modro nebo, ki me neustavljivo vabi. Brez oklevanja presto-

pim na koprino. Ne menim se za zoprni občutek ob obremenitvi dereze, ki se le z nekaj zobmi naslanja na kamnito tvorbo. Popolnoma se osredotočim na razčlenjenost skale in se predam igri ravnotežja.

Iz senčne stene izplezam na bleščoč sneg. Močna svetloba jemlje vid, zato pogled drsi vedno višje, dokler ne poneha nadležno ščemenje v očeh. Nad mano je ena sama modrina, ki je nedosegljiva, kot je bila tudi tista na oknu bolniške sobe. Ponovno podoživim moreče dogodke iz otroštva. Krivec za to je strah, ki se mu radi pridružijo še strahovi iz preteklosti. Dokler jih lahko obvladaš, so ti le nadloga, če pa izgubiš kontrolo nad njimi, postanejo znanilci bolezní.

Spontano razmišljanje je le nestvaren poskus pobega pred pretečo nevarnostjo. Popolnoma se osredotočim na sestop. V steni so misli vedno pod kontrolo. ●

*Nad menoj je ena sama modrina ...
Foto Ivan Premrl*

NOVICE IZ VERTIKALE

Pomlad je bila v naših gorah mrzla in mokra. Največ plezalnega dogajanja je bilo v času prvomajskih praznikov, ko so plezalci odšli na različne toplejše plezalne cilje. Dolge športnoplezalne in redke alpinistične smeri so bile obiskane v Verdonu, na Sardiniji, Arcu, Dalmaciji, Meteoru in še kje. Z alpinističnega vidika je bilo več dogajanja na daljnem vzhodu. Pomlad je bila – kar se himalajizma tiče – pestra. Aprila in maja so Slovenci obiskali kar tri različne lokacije v najvišjem svetovnem gorstvu. V dolino Rolwaling v nepalski Himalaji sta se odpravila Aleš Česen in Tine Cuder. Za cilj sta si izbrala goro Tengri Ragi Tau, 6938 m. To so imeli slovenski alpinisti v mislih že lansko jesen, ko so se nanjo hoteli povzpeti Bor Levičnik, Matija Volontar in Žiga Oražem. Mladi alpinisti so na licu mesta spremenili prvotni načrt in se odločili za goro Ngole East, 6180 m, na katero so splezali po prvenstveni smeri. Gore Tengri Ragi Tau se tako slovenski alpinisti niso dotaknili. Neugodne vremenske razmere so za himalajske odprave nekaj običajnega, manj običajno pa je biti žrtev tatvine, a tudi to se dogaja. Verjetno najvišja letošnja tatvina se je zgodila v taboru 4 na Everestu, ki leži skoraj 8000 metrov visoko. Tam so člani ene od komercialnih odprav ostali brez šotorov, kuhalnikov in plina. Podobno presenečenje je čakalo tudi Aleša in Tineta. Pod goro odpravila dobro pripravljena, vzpon v steni pa so jima preprečile običajne in tudi neobičajne odpravarske nadloge. Že med prvo aklimatizacijo ju je oviralo slabo vreme. Dosegla sta 5200 metrov višine. Postavila sta si šotor, v njem bivakirala in ga pustila postavljenega za prihodnje aklimatizacijske in plezalne poskuse. Vanj sta zložila tudi plezalno opremo in višinska oblačila, da bi si olajšala dostop iz baznega tabora. Zelo neprijetno presenečenje ju je čakalo, ko sta se po počitku v dolini vrnila do šotoru in ugotovila, da manjka vsa plezalna oprema, vključ-

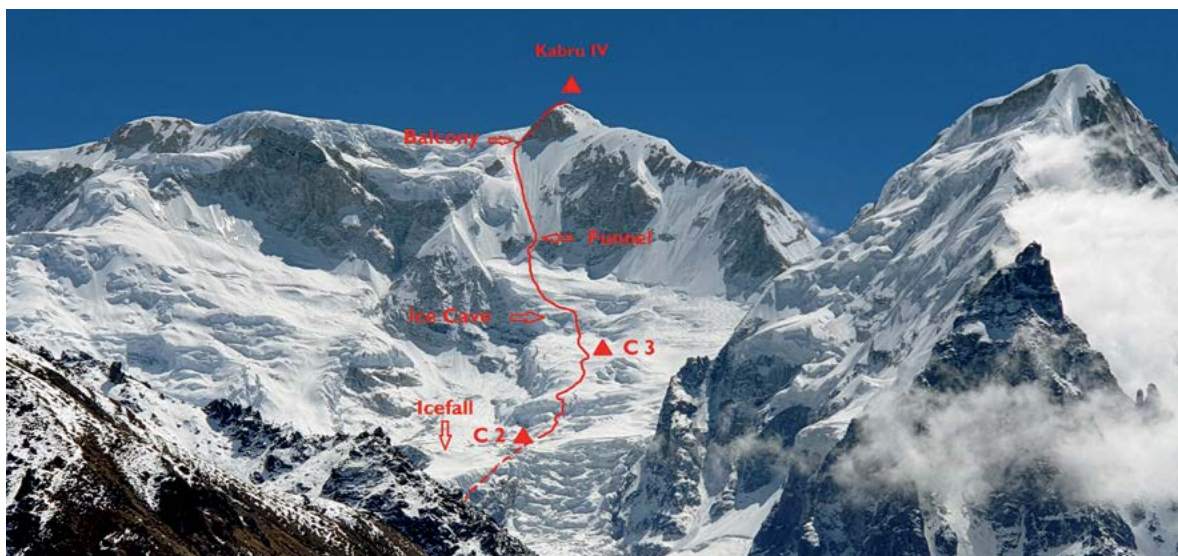
no z višinskimi oblačili. Ni jima preostalo drugega, kot da sta se podala v iskanje in nabavo nove opreme. Po uspešno izvedeni nabiralni akciji je bilo spet vreme tisto, ki jima ni pustilo v stene. Odpravo sta morala zaključiti brez opravljenih vzponov. Aleš je ostal pozitiven, saj meni, da je za vsak uspeh potrebnih tudi nekaj neuspehov. Vedno pa se na odpravi stkejo nova prijateljstva in poznanstva, in to ne glede na plezalni izkupiček. Na meji med Nepalom in Indijo so se velikopoteznega podviga lotili Slovak Peter Hamor, zamejski Slovenec Roman Benet, njegova žena in soplezalka Nives Meroi in Ratečan Bojan Jan. Zadali so si cilj preplezati zahodno steno gore Kabru IV ali Kabru South, 7314 m. Gora leži v grebenu, ki se od osemtisočaka Kančendzenge razteza proti meji med Nepalom in Indijo na jugu. Med

*Tine Cuder med aklimatizacijo
Foto Aleš Česen*

drugim gre za najjužnejši sedemtisočak na svetu. Gora je bila prvič obiskana že konec 19. stoletja, njena zahodna stena pa je ostala nepreplezana vse do letošnje pomladi. Četverica alpinistov si je 19. aprila po dvotedenskem pohodu bazni tabor postavila v Ramcheju zraven zadnjega samotnega turističnega zavetišča. Zavetišče obdajajo visoke gore in ledenik Jalung, ki svojo pot začenja v jugozahodni steni Kančendzenge. Območje je slabo obiskano, pohodnikov je tam malo, tako da je bil dostop daleč od pridevnika "instant", prav

*Poleg tatvine je bilo sneženje največja ovira na odpravi Aleša Česna in Tineta Cudra.
Foto Tine Cuder*

tako nadaljevanje vzpona. Prvo oviro jim je predstavljal ledeni slap, labirint serakov pod zahodno steno, kjer so žonglirali z orientacijskimi težavami, objektivnimi nevarnostmi ter

Nives Meroi v pobočjih Kabruja IV
Foto Roman Benet

prihodi in odhodi slabega vremena. Skladišče za opremo so si postavili pod ledenim slapom na višini 4700 metrov. Čezenj jim je uspelo priti 5. maja, vendar so se zaradi vremenskega poslabšanja morali kmalu umakniti v bazni tabor v Ramcheju na 4610 metrih. 9. maja so se končno

zares odpravili proti vrhu. Šotora, kjer so skladiščili opremo, sta bila kljub vetru in sneženju v dobrem stanju. 10. maja jim je uspelo priti čez ledeni slap in postaviti šotore na varnem mestu na višini 5700 metrov. 11. maja so pospravili šotore in nadaljevali vzpon. Zaradi vetra na vršnem grebenu so se na višini 6200 metrov ustavili in v zavetju stene postavili šotora. Čez noč se je veter umiril in ob štirih zjutraj so lahko nadaljevali. Čez nevaren odsek, poln razpok, so dosegli mesto, ki so ga poimenovali "Lijak". Lijak je predstavljal začetek najstrmejšega in najzahtevnejšega dela stene. Strm in trd led jih je pripeljal do "Balkona" pod vršno piramido Kabruja IV. Nadaljevanje je bilo lažje, trd sneg je omogočal hitro napredovanje. Ob pol petih popoldne so vsi skupaj stali na vrhu, kjer se niso dolgo zadrževali. Takoj so začeli sestopati s številnimi spusti po vrvi. Ob pol dveh zjutraj so se odločili bivakirati v veliki ledeni jami na višini 6400 metrov. Po nekaj mrzlih urah so ob petih zjutraj nadaljevali spust in dosegli šotore, kjer so si lahko odpočili in poskrbeli za hidracijo in vnos kalorij. Naslednji dan so se spustili v bazni tabor, od koder jih je čakal še dolg pohod do civilizacije. Smer so poimenovali **Diamonds on the soles of the shoes** oz. po slovaško **Diamantova cesta** (D+, 60°). Šlo je za zahteven vzdržljivostni podvig in enega najmarkantnejših vzponov letošnje sezone v Himalaji.

Labirint serakov
Foto Roman Benet

V Ledenem slapu
Arhiv Andreja
Gradišnika

Novice prihajajo tudi z najvišje gore sveta. Andrej Gradišnik je postal četrti Korošec in devetnajsti Slovenec, ki je dosegel vrh Everesta. Nazadnje je na Everestu stal Tomaž Rotar kot član komercialne odprave, predhodnji vzpon pa sega že v leto 2009, ko je vrh v vlogi vodnika dosegel Tomaž Jakofčič. Andreju je pri logistiki pomagala agencija Seven summit treks, sicer pa je na gori deloval samostojno po svojem programu, ki je skoraj prehiteval logistično podporo. 27. aprila je začel prvo aklimatizacijsko rotacijo in se povzpel malo nad tabor 3. S tem je presegel višino 7000 metrov. Drugo aklimatizacijsko rotacijo je začel 5. maja. Zaradi napovedanega vetra

Andrej Gradišnik na
vrhu Everesta
Arhiv Andreja
Gradišnika

na gori v taboru ni imel somišljenikov in zato na gori ni srečeval veliko ljudi. Iz baznega tabora se je odpravil s šerpo Thomasom, ki ga je spremljal do tabora 2, kjer sta prespala. Naslednji dan je Andrej napredoval hitreje od Thomasa. V taboru 3 ga je počakal, nato pa sam nadaljeval proti taboru 4. Malo pod Rumenim pasom, skalnim odsekom, ki leži pred taborom 4, se je obrnil. 7. maja sta se s Thomasom vrnila v bazni tabor. Z odhodom na goro je sprejel pravilno odločitev in tako bil pripravljen na naslednji korak, vzpon na vrh, ki ga je dosegel 17. maja.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

LITERATURA

Peter Muck: Spomini starega alpinista. Planinska založba, Ljubljana, 2023. 142 str., 22,90 EUR.

Alpinizem je ena tistih dejavnosti, v kateri se, če je alpinist kolikor toliko aktiven, nabirajo pestri spomini za stara leta. V spominski banki Petra Mucka se jih je nabralo za celo knjigo. Sicer ne za zelo obsežno pripoved, zato pa toliko bolj zgoščeno. Za ohranjanje spominov so pomembni čustvena intenzivnost dogodka, napetost, trajanje, stopnja intenzivnosti, koliko je nekdo *nasrkal* ali užival, epska širina prigode. Muck je na papir prelił zgodbe, ki jih drži na primerni ravni napetosti in obenem poskrbi, da notranji ritem pripovedovanja ne pojenja, kvečjemu nekoliko zaniha. To sploh ni lahka naloga, saj niti *Sobotna priloga* kot celota ni vedno

na enakem (visokem) nivoju. Bralstvo sta z zanimivim pripovedovanjem znala obdržati v napetosti na primer Karl May in Lev N. Tolstoj. Če se je komu zataknilo v grlu zaradi na prvi mah absolutno zgrešene, absurde primerjave, poudarjam, da govorim le o napetosti in zanimivosti pripovedovanja. Preberite *Vojno in mir* ter *Vinetuja* in povejte, kje so dolgočasni pasusi. Jaz jih nisem našel.

Ko se navežejo alpinist, optimist in smisel za humor v eni osebi na isto vrv, iskrih domislic ne manjka. Muck hudomušnost s pridom uporablja za popestritev zgodbe; ko že kaže, da ne bo nič posebnega, jo pa na koncu malce zabeli. *Spomini starega alpinista* so kronološki pregled povojnega alpinizma do konca petdesetih let, ko je primanjkovalo vsega, od opreme do hrane. Do slednje je nekaterim pomagala pomoč Združenih narodov s paketi UNRRA, ki pa so se najlažje odpirali s ključem VIP, zlasti konzerve. V zvezi s to pomočjo se spominjam, da so doma govorili o Trumanovih jajcih v prahu, v šoli pa smo nekajkrat dobili za malico oranžen sir nenavadnega okusa. Raznovrstne alpinistične robe sicer ni bilo možno dobiti nikjer, plezali pa so kljub temu. Premogli so dovolj domišljije in rokodelske spretnosti, da so si nekatere dele opreme izdelali sami iz materialov, ki so bili na razpolago. "Klini in karabinci so bili takrat točno taki, kakršen je spomenik padlim partizanom gornikom v Vratih, drugih plezalnih pripomočkov pa nismo poznali," piše Muck. V vsaki zgodbi se nekaj dogaja, nobena ni v mrtvem teku, med katerim bi pisec zajel sapo za nov zalet. V nekaterih se zgodi nepričakovan obrat, suspenz, ki preseneti bralca, kot na primer v zgodbi s Krna, ko je avtor mislil, da iz skalne razpoke rešujejo mlado majerico, reševalci pa so ven potegnili – ovco. Tudi za prigo iz Špikovega grabna, ki je Mucku pustila slab občutek in grenak priokus, velja, da epilog ni v skladu s pričakovanim koncem zgodbe. Peter Muck je tudi glasbenik; morda je to vplivalo na njegovo doživljanje gora, kot da so se ritem

narave, glasbe, njegovega srca in dihanja zlihi v čudovito harmonijo. Med besedilom je nekaj ilustracij in precej fotografij, nekatere imajo zgodovinsko in dokumentarno vrednost. Spremno besedo je napisal Dušan Škodič; brat Kristijan Muck pa obudi spomin na njun prvi skupni izlet v hribe, ki pa je bil po okusu starejšega brata Petra. Kljub temu je na vrhu Skute z njim doživel "nekaj, kar je bila neskončnost".

Mire Steinbuch

Roman Tratar, Andraž Poljanec: Julijske Alpe. Vzhodno od Soče in Pišnice. Izbirni vodnik. Ljubljana, Planinska založba, 2021. 216 str., 29,90 EUR.

Pred začetkom poletja vedno iščemo vodnike in v njih ideje, kam naj se podamo v gore. Tovrstne literature slovenski trg premore zdaj res že veliko, nenazadnje imamo za Julijske Alpe kar štiri enciklopedične vodnike. Bo kdo rekel, kako naj se znajdem med vsemi možnostmi. Prav zato se je Planinska založba že pred leti odločila tudi za izbirne vodnike, za izbor tur, da ni treba preveč razmišljati. Pred kratkim smo predstavili tak izbor za zahodni del Julijcev (PV 12/2022), tokrat predstavljamo vzhodni del gore vzhodno od Soče in Pišnice. Petinštirideset namigov vseh težavnostnih stopenj in z vseh vetrov – od najsevernejšega Prisojnika do vrste vrhov v grebenu Spodnjih Bohinjskih gora oziroma Peči, kot jim pravijo na Tolminskem. Dva avtorja sta se podpisala pod vodnik, oba avtorja tudi samostojnih vodnikov. Roman Tratar je iz svojega vodnika *Julijske Alpe: osrednji del* prispeval

trideset namigov, Andraž Poljanec pa je iz vodnika *Julijske Alpe: južni del* izbral petnajst predlogov.

Kar me je najbolj navdušilo, je pestrost izbranih tur. Denimo "družinski" vrhovi, kot sta Debela peč in Jerebikovec, zahtevna brezpotja (Dovški križ), za plezalski okus tudi ferata Grančiče, velikopotezna prečenja, kot je Prisojnik skozi obe okni. Pri slednjem iz Mlinarice ne gre za "dolgo vodoravno nadaljevanje" proti Vršiču, pač pa je vmes še kar zajeten vzpon – planinec je tam že utrujen in bi ga kazalo na to opozoriti. Kot kaže, je Roman Tratar, kot mnogi med nami, najbolj navdušen nad Fužinarskimi planinami, kot jih sam imenuje, saj je tam nabral vsaj pet lepih vrhov (od Kanjavca na severu do Pršivca na jugu). Za nekatere od njih je en dan kar premalo, zato priporoča prenočevanje. Ne manjka seveda povabilo na Triglav, in to po najlažji in po najtežji poti, pa pohajanje po Komni in še kje. Andraž Poljanec pa nas v svojem izboru popelje po zahtevnem brezpotju na Javoršček, zatem nabiramo vrhove vzdolž celotnega južnega grebena Julijskih Alp, čez Krn, Bogatin, Črno prst pa vse do Ratitovca. Tu moram Andraža Poljanca še posebej pohvaliti, saj nas kar nekajkrat pelje na vrhove ne po najkrajši ali po običajni poti, pač pa zavijemo še malo vstran, morda delček prehodimo po brezpotju, izberemo kakšen neobičajen pristop, naredimo krožno turo. Pravzaprav sta avtorja dovolj dobra poznavalca, da bralcu varno priporočita take obvoze, kroge ali pentlje. In prav to še posebej navduši vsakega iskalca zanimivih poti. Poudarim lahko tudi dobre uvodne opise obeh avtorjev – večkrat sem začutil privlačni slog pokojnega Tineta Miheliča iz njegovega kulturnega vodnika *Julijske Alpe*. Tako lahko rečemo, da se tradicija ohranja. Ture so opisane natančno, z vsemi podatki – od izhodišča preko koč in zemljevidov do težavnosti in vseh številčnih podatkov (višine, ure, GPS-koordinate izhodišč). Mirno lahko rečem, da je to že uveljavljena zasnova, ki deluje. In kaj bi lahko bilo v vodniku bolje? Pravzaprav nič, pogrešam le pre-

gledni zemljevid (morda na notranjih platnicah) vseh predlaganih tur, seznam je sicer naveden na prednjem zavihku. In tiste male fotografije, ki se kot znamkice sem in tja stiskajo ob robu, naj predstavljajo le kakšen detajl (kot je npr. križ na planini Golobar, str. 152), ne pa podrobnosti, ki se preveč porazgubijo. Sicer pa so ostale fotografije lepe, vabljive, dobre kakovosti, jih pa večina sega čez prelom, kar včasih oteži preglednost.

Torej, poletje je pred vrati, jagodni izbor tur v vzhodnem delu Julijskih Alp pa je na prodajnih policah že nekaj časa. Ker hodimo v gore dobro obveščeni in pripravljeni, naj bo del priprave tudi seznanitev s katero od predlaganih tur iz vodnika *Julijske Alpe. Vzhodno od Pišnice in Soče*. Srečno pot!

Marjan Bradeško

David Stegu: Zakaj pa ne? Samozaložba, Škofja Loka, 2021. 280 str., 25 EUR.

Knjigo je avtor posvetil idrijskim šolarjem, kjer uči angleščino. *Zakaj pa ne?* lahko razumemo kot obliko avtobiografije, pri čemer hribovska poglavja predstavljajo večji del vsebine. S tega stališča je torej knjiga zanimiva tudi za nas, ljubitelje gora. V prvi vrsti Stegu nagovarja mlade, v njih vidi nepokvarjene duše, na katerih sloni prihodnost. Tako kot se je sam z veliko mero poguma lotil podvigov, za katere niti ni bil najbolj usposobljen, enako predlaga tudi mladim, naj jih ne bo strah izzivov, in jih nagovarja, naj bodo njihove odločitve srčne. Stegu se z domačega dvorišča, kjer so mladi nekoč igrali domači hokej, ki ga zdaj, v zrelih letih, še vedno igra,

poda na pot po svetu. Najprej opiše (duhovno) potovanje po Ameriki, kjer se udeleži spominskega pohoda Indijancev. Kar navdušuje, je avtorjevo skrbno spremljanje dogajanja, opazovanja okolice, razmišljanje o življenju ljudi, najbolj tistih na robu, revnih, od katerih se da tudi marsikaj naučiti. Nadalje namenja pozornost naravi, kateri se moramo odpreti in se z njo bolj povezati pa tudi precej bolj moramo poskrbeti za njeno ohranjanje. Zaveda se tudi duhovne vrednosti narave, ki po njegovem predstavlja nekaj več. Na mnogih potovanjih po svetu je spoznal, da je velika večina ljudi še vedno dobrih. Pogosto se razpiše tudi o krizi današnjega življenja. Kot največjo pomanjkljivost šteje pomanjkanje zaupanja. Za toksično Evropo pravi, da je v izredni krizi, zlasti v povezavi z duhovno dimenzijo. Lepo je brati, da se slednjega zaveda že mlad človek, ki ima še vse življenje pred sabo. Življenje smo prejeli v dar, zato ga ne smemo zapraviti, še piše avtor.

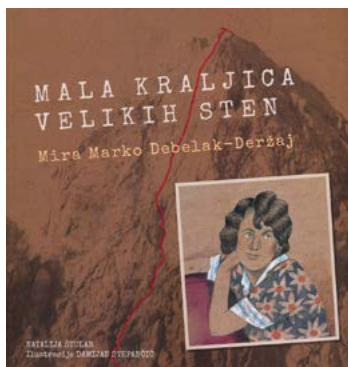
Za avtorja so gore predvsem velike učiteljice, ki ga nagovarjajo na dragocen način, zato jim je treba prisluhniti, in to najbolje v – tišini. Gore so tiste, ki nas ne delijo, pač pa združujejo. Tudi v gorskem svetu mu je zelo mar za okolje in ne razume ljudi, da puščajo za sabo umazanijo, ki so jo privlekli iz doline. Velikega pomena zanj je – ponižnost, po uspešnih vzponih pa čuti predvsem – hvaležnost. Jeseni leta 2016 se je v spremstvu Marije in Andreja Štremflja udeležil trekinga v Nepalju in se vzel na Mera Peak, 6461 m. Navdušen je nad domačini, ki imajo malo ali nič, pa so nasmejani in izžarevajo osupljiv notranji mir. Na dolgih poteh, kjer ni cone udobja in kjer se je pogosto moral boriti s svojim telesom, se je naučil spoznavati in slišati svoj notranji glas. V gorah se sooča z nekaterimi vprašanji, ki ga pestijo v dolini, tako da svoje probleme vidi v drugačni luči. Dá se živeti bolj iskreno, z večjim zaupanjem v sočloveka, je zapisal. Po Nepalju se je v isti navezi s Štremfljema udeležil odprave na Pik Lenin, 7134 m, v Kirgiziji, na katerega se je tudi uspešno povzpел.

Na težavnih poteh, kjer se sprašuje, kaj mu je tega treba, na koncu prizna, da mu gora omogoča bolj spoznavati sebe. Navdušen je ob spoznanju, kaj vse zmora človeško telo, če so le prisotni močna volja, primerna skrb za telo ter poslušanje le-tega.

Po vsem povedanem je jasno, da knjiga ni le običajen potopis, pač pa mnogo več, zato bo vsekakor našla pot do bralcev. Med besedilom so mnoge barvne fotografije. Knjiga je izšla v samozaložbi, naročiti jo je možno tudi po spletu na naslovu: <https://www.angloka.si/zakaj-pa-ne/#nagovor-avtorja>.

Vladimir Habjan

Natalija Štular: Mala kraljica velikih sten Mira Marko Debelak - Deržaj. Jesenice, Gornjesavski muzej, enota Slovenski planinski muzej, 2022. 124 str., 23,00 EUR.

Saj vemo, kaj je strip? Sestavljen je iz zaporedja (poenostavljenih) risb, besedilo je v oblačkih (govor, misli) ali napisano ob slikah. Je medij, ki zaseda mesto med slikanico in risanko. V zadnjih letih lahko bralci tudi pri nas uživajo v obsežnejših delih – v stripovski jezik so npr. pretopljene avtobiografije (Prešeren, Maister, Plečnik ...), romani (Pod svobodnim soncem, Cankarjeva dela) ..., v obliki stripa smo dobili celo Nekropolo Borisa Pahorja. Samo vprašanje časa je bilo, kdaj bomo dobili prvi strip z gorniško (alpinistično) tematiko.

Konec preteklega leta je pri Slovenskem planinskem muzeju (SPM) izšel strip *Mala kraljica velikih sten Mira Marko Debelak - Deržaj*, ki ga je pripravila kustosinja SPM Natalija Štular, za likovni del pa je poskrbel Damijan Stepančič. Delo

predstavlja življenjsko zgodbo naše odlične alpinistke, ki je slovenski (ženski) alpinizem pred stoletjem postavila na svetovni alpinistični zemljevid. Miro "Marko" Debelak - Deržaj spremljamo od rojstva v Sarajevu (1904), otroških vragolij, ki so že nakazovale njen plezalski talent, do prvih planinskih podvigov. Šestnajstletna Mira Marko je že postala članica TK Skala. Nizala je vse zahtevnejše plezalne vzpone. Vzpon (Direktna smer) v severni steni Špika leta 1926 je odmeval v vseh tedaj pomembnih svetovnih alpinističnih revijah. Bila je prva smer z oceno V+ pri nas in je predstavljala mejnik v razvoju slovenskega alpinizma. Naslednje leto je pri poskusu prvenstvenega vzpona (Skalaška smer) v severni steni Triglava prišlo do padca njenega soplezalca, življenjskega sopotnika Eda Deržaja. Zaradi dvomov o dolžini padca je primer v naslednjih mesecih polnil časopisne stolpce in slednjič končal celo na sodišču.

V knjigi so naštet nekateri e-naslovi člankov iz tistega obdobja, ki jih lahko preberete na straneh Digitalne knjižnice Slovenije (www.dlib.si) in si sami ustvarite podobo o tedanjem vzdušju med glavnimi akterji. Avtorji pri ponatisu knjižice morda lahko dodajo še zanimivo navedbo iz *Slovenca* (6. 7. 1927), ki poroča o smrtni nesreči Eda Deržaja, naslednji dan pa časnik zaradi demantija SPD to svojo trditev umika. Ja, to še niso bili časi spletne pošte ... in pri posredovanju novic je kaj hitro lahko prišlo do napak.

To leto so se pri Miri pojavili prvi znaki pljučnega raka. A se mu je uspešno uprla z zdravili in s svojo vrhunsko pripravljenostjo. V naslednjih letih se je z Edom in prijatelji podala plezat v Zahodne Julijce, Dolomite, Karnijske Alpe, na škotski Ben Nevis (Slav Route). Obiskala je Mosor in Prokletije. Poskusila s prvim zimskim vzponom po Slovenski smeri v Triglavu ... Vzporedno z odličnimi alpinističnimi vzponi pa je bilo vse bolj opazno njeno publicistično delo. Sodelovala je pri nastajanju gorske terminologije, bila je odlična prevajalka in predavateljica. Ker je odlično ob-

vladala plezalno tehniko in sledila vsem novostim na tem področju, je leta 1933 izdala knjigo *Plezalna tehnika*. Kot velika ljubiteljica in zbirateljica zgodovinskega in ljudskega izročila, povezanega z Julijci in Triglavom, se je z največjo vneto lotila zbiranja materiala za celovitejšo zgodovino te gore in zato prišla v spor s prijateljem dr. Kugyjem. Kje je tičal vzrok spora, boste lahko prebrali v knjigi, ki jo toplo priporočamo.

Knjiga je del večletnega knjižnega projekta SPM Alpinistične legende, ki je namenjen različnim ciljnim skupinam. Slovenski alpinisti so s svojimi dosežki pripomogli h krepitvi slovenske nacionalne identitete, s svojimi pozitivnimi vrednotami in navdihujočimi zgodbami predstavljajo spodbudo in vzor tudi sodobnim generacijam. V načrtu so še stripi o Jožu Čopu, odpravi Makalu 75 z reševalsko zgodbo nad 8000 metrov Janeza Dovžana, o Tomažu Humarju, Skalaših, odpravi na Everest 79 ... Strip je na voljo v recepciji SPM, lahko pa vam ga pošljejo tudi po pošti. Za naročila pišite na info@planinskimuzej.si ali pokličite na 08 380 67 30.

Emil Pevec

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

PZS je izdala Letopis 2022, že trinajsti po vrsti, v katerem so predstavljene delovanje PZS in vseh njenih komisij ter odborov v preteklem letu, pregled najpomembnejših planinskih dogodkov v letu 2022, prav tako tudi mednarodna dejavnost in področna organiziranost s planinskimi društvi.

Skupščine Evropskega združenja planinskih organizacij (EUMA) v Leedsu v Združenem kraljestvu so se med 4. do 9. majem udeležili tudi predstavniki PZS, in sicer predsednik Jože Rovnan, generalni sekretar Damjan Omerzu in Bojan Rotovnik, podpredsednik

EUME. Vsebinski poudarek skupščine je bil na predstavitvi zaključkov projekta Erasmus+ Sport, na spremembi statuta in na volitvah novega predsednika. To je postal Josef Klenner, nekdanji predsednik Planinske zveze Nemčije DAV in CAA. Uradni sedež organizacije se bo iz Belgije prestavil v Nemčijo. Za planinske popotnike bo zanimiva skupna baza podatkov o planinskih poteh, planinskih kočah in plezališčih, dostopna na <https://www.european-mountaineers.eu/map>, prav tako je uporabna brošura s celovitim prikazom različnega načina označevanja planinskih poti v različnih državah (https://www.european-mountaineers.eu/storage/app/media/Project%20and%20public-documents/Erasmus%20plus%20good%20governance/2022Waymarking_in_Europe_4th_Edition_E-Book-final-3.pdf).

V začetku maja se je minister za gospodarstvo, turizem in šport Matjaž Han srečal s predstavniki nacionalnih panožnih športnih zvez, Olimpijskega komiteja Slovenije in Zveze za šport invalidov Slovenije. Srečanja sta se udeležila tudi predsednik PZS Jože Rovnan in generalni sekretar PZS Damjan Omerzu. Ministrstvo namerava vzpostaviti stabilen in sistemski vir financiranja za razvoj slovenskega športa in programov, za razvoj športne infrastrukture ter za organizacijo mednarodnih športnih prireditev v Sloveniji.

Celodnevno planinsko dogajanje ob dnevu slovenskih planincev 2023 je bilo letos 10. junija pri Planinskem domu na Kalu. Več o tem bomo pisali v prihodnji številki Vestnika.

PZS vabi organizacije članice k sodelovanju pri akciji Slovenija planinari 2023, in sicer z izvedbo programa rekreacije za različne starostne skupine različnih dejavnosti.

Razstava 70 let Slovenske planinske poti, ki so jo 3. junija v Slovenskem planinskem muzeju skupaj s PZS odprli ob 70. obletnici Slovenske planinske poti (SPP), je posvečena SPP ter življenju in znamenitostim na poti in ob njej. Prehoditi SPP, označena s Knafelčevo markaci-

jo in dodano številko 1, je najdaljša in najbolj priljubljena vezna pot v Sloveniji. Nudi izjemno doživetje, ki se začne v Mariboru in poteka čez Pohorje, prek Kamniško-Savinjskih Alp, Karavank, Julijskih Alp ter se nato prek predalpskih hribov spusti na Kras in konča na Debelem rtiču.

V 4. epizodi podkasta V steni je Miha Habjan gostil dr. Uroša Perka, športnega plezalca, ki je preplezal številne najtežje športno plezalne smeri, med prvimi Slovenci je premagal tudi magično mejo 9a. Govorila sta o skalnem športnem plezanju, športni psihologiji in o Perkovem knjižnem prvencu Duševne motnje v športu. V petem podkastu sta bila v gosteh gorska reševalca Klemen Belhar in Matjaž Šerkezi, ki sta spregovorila o popularnosti gora, neumnostih v gorah, družabnih omrežjih, novodobnih alpinistih, o gorskem reševanju, tudi o eventualni plačljivosti le-tega, pa o gorskih vodnikih ter o nasvetih, kje in kako začeti s hojo v gore kot pripravo na poletno sezono.

Mladinska komisija (MK). Na Slovenskem planinskem orientacijskem tekmovanju (SPOT), ki so ga pod okriljem MK 20. in 21. maja organizirala planinska društva Gorenjsko-dolenjske orientacijske lige, se je pomerilo 47 najboljših ekip. Po posameznih kategorijah so državni prvaki postali tekmovalci iz OŠ Braslovče (kategorija A) ter planinskih društev Gornja Radgona (B), Zabukovica (C), Poljčane (D), Šoštanj (E) ter Žalec in Zabukovica (F). Najuspešnejši mladi in člani so se uvrstili na mednarodno tekmovanje v planinski orientaciji, ki bo jeseni v Srbiji.

Gospodarska komisija. V Kosijevem domu na Vogarju nad Bohinjem so iskali pomoč pri delu v kuhinji in strežbi za čas poletnih mesecev.

PD Križe pa je iskalo oskrbnika za oskrbovanje Koče na Kriški gori za obdobje od 20. junija letos do 24. junija 2024.

PD Rimske Toplice je objavilo razpis za najem Planinske kočice na Koptniku. Z izbranim ponudnikom bo društvo sklenilo najemno pogodbo za preizkusno dobo enega leta.

Komisija za planinske poti. Od 12. do 14. maja je na Gori Oljki potekal drugi letošnji tečaj za pridobitev naziva markacije PZS kategorije A. Tečaja se je udeležilo 21 tečajnikov, ki so pridobili znanje o pregledu in markiranju planinskih poti, o čiščenju poti z ročnim orodjem, montaži drogov z usmerjevalnimi tablami, o opremljanju vrhov z vpisno knjigo in o zamenjavi žigov.

PD Celje - Matica nas je obvestilo, da je planinska pot mimo slapu Rinka popravljena in ponovno varno prehodna. **Šentiljska pot na odseku Ceršak-Šentilj**-Trate je ponovno odprta in normalno prehodna. Prav tako je ponovno odprta planinska pot na odseku Gornja planina Tosc-Na zagonu, ki pripelje

z Uskovnice ali z Rudnega polja čez Gornjo Planino Tosc proti Vodnikovemu domu na Velem polju.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGJN) je opozorila na mednarodni dan biotske raznovrstnosti (22. maj). Načelnik Marijan Denša je ob tem dejal, da je "pestrost ekosistemov in vrst našega gorskega sveta žal ogrožena zaradi gospodarskih dejavnosti in rekreacije, tudi zaradi planinstva, posredno in neposredno. Dejavniki planinstva so različni, od motornega prometa, ki prodira vse više v gore, onesnaževanja vode in voda do nemira in gibanja po brezpotjih. Tudi erozija označenih poti je zaradi množičnega obiska vse večja. Naša naloga je, da kot posamezniki, društva in zveza svoj negativni vpliv

zmanjšamo v največji možni meri," je še poudaril Denša.

Teden gozdov, vsakoletna akcija za promocijo gozdov in gozdarstva, je letos potekal od 22. do 28. maja pod geslom Gozdovi prihodnosti.

Komisija za varstvo narave in urejanje alpskega prostora Združenja planinskih organizacij alpskega loka CAA je pripravila zgibanko *Srečanja z volkom*. Zgibanka je na voljo v nemškem, italijanskem, francoskem, angleškem in slovenskem jeziku. Prostoživeče živali se običajno umaknejo takoj, ko zaznajo človeka. Enako velja za volka in rjavega medveda, ki sta že nekaj let znova zastopana v nekaterih predelih Alp. Verjetnost, da bi v naravi srečali volka, je majhna. Plašni ple-

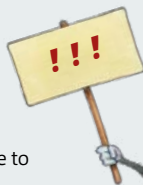
Izsek
zgibanke
Srečanja
z volkom

! Zaščita črede

Za nekatere rejne živali, kot so ovce in koze, je treba v regijah, kjer se je volk ponovno naselil, sprejeti zaščitne ukrepe. Rejne živali brez zaščite ali s slabo zaščito so za volka lahek plen. Poleg pastirjev in začasnih ograd so lahko v pomoč tudi ovčarski psi in psi čuvaji.

Pravilno vedenje v navzočnosti psov čuvajev:

- > Upoštevajte znake z navodili!
- > Ne zadržujte se v bližini čred ovac ali koz, če to teren dopušča.
- > Bodite mirni, ko psi čuvaji lajajo in se vam hitro približujejo
- > Hodite nazaj in se obrnite proč od psa ter na široko zaobidite čredo.
- > Psa ne dražite s palicami ali hitrimi gibi.
- > Če kolesarite, se ustavite, sestopite in počasi pojdite mimo črede.
- > Psa čuvaja ne božajte in ga ne hranite. Ne poskusite se igrati z njim. Če vam sledi, ga ignorirajte.
- > Svojega psa imejte na povodcu. Če se pes čuvaj kljub temu približa, izpustite povodec.

Volk (*Canis lupus lupus*)

Velikost: dolžine 100–150 cm, ramenska višina 50–70 cm

Teža: 30 – 50 kg

Starost: v divjini približno 10 let (visoka umrljivost mladičev: 70–80 % v 1. letu starosti)

Čutila: Dober vid – tudi ponoči (vidno polje 250°, pri človeku 180°), Zelo dobra voh in sluh (sliši tuljenje drugih volkov na razdalji do 10 km; lahko voha posebne vrste in plen, oddaljen do 2 km)

Volčje krdelo: 4–7 živali na ozemlju, ki obsega 100–350 km². Običajno ga sestavljajo starejše živali, trenutni mladiči in pogosto mladiči iz prejšnjega legla.

Posebnosti: Tako samec kot samica sta izvrstna vztrajna popotnika (v eni noči lahko prehodita do 60 km) in zelo dobra plavalca.

Prehrana & Sovražniki

Volk je pri izbiri hrane izjemno prilagodljiv. Njegovo naravno prehrano v Alpah sestavljajo srednje veliki parkljarji, kot sta srnjad in jelenjad. Volkovi pa jedo tudi mrhovino, jagodičevje, sadje in majhne sesalce ter tudi domače živali (ki so brez nadzora). Edini resnično nevaren sovražnik je človek.

Prijavite sledove in srečanja z volkom:

Avstrija: Österreichzentrum Bär, Wolf, Luchs
T +43 6646219419, georg.rauer@vetmeduni.ac.at,
baer-wolf-luchs.at/monitoring.htm

Švica: www.kora.ch

Bavarska: Office fédéral bavarois de l'environnement
fachstelle-gb@lfu.bayern.de, www.lfu.bayern.de/natur/wildtier-
management_grosse_beutegreifer/hinweise_melden/index.htm

Južna Tirolska: Office de la chasse et de la pêche
jagd.fischerei@provinz.bz.it, www.provinz.bz.it/land-forstwirtschaft/fauna-jagd-fischerei/default.asp

Italija: Grandi Carnivori, Davide Berton
T +34 05070948, info@cai.it

nilci se običajno izogibajo neposrednemu stiku z ljudmi. Napadi volkov na ljudi so zelo redki in znani le za živali s steklino, živali pod stresom v času lova in za živali, ki nimajo možnosti pobega. Prostoživeči, zdravi volkovi zato za planince praktično ne predstavljajo nobene nevarnosti. Vodniki psov pa naj imajo svoje pse v bližini, da jih volk v primeru srečanja ne poškoduje.

Komisija za alpinizem (KA) je poročala o ženskem plezalnem taboru v zasneženih stenah Zgornje Savinjske doline, ki je potekal od 3. do 5. marca pod vodstvom Urške Kešar in pomočnice Vesne Meden. Na taboru KA v Verdonu med 24. in 30. aprilom pod vodstvom Luke Krajncja pa so udeleženske in udeleženci doživeli prvovrstvo plezalno izkušnjo in hkrati sproščeno druženje.

Ženski letni alpinistični tabor v Paklenici je potekal podaljšan zadnji konec tedna v maju.

Odprava Rolwaling 2023, ki sta jo sestavljala Aleš Česen in Tine Cuder, je doživela več kot neprijetno presečenjenje, saj sta bila zaradi vremena, časovne stike, trebušnih težav in še kraje opreme primorana predčasno opustiti osvajanje himalajskih vrhov.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je pozvala plezalko in plezalce k prijavi za uveljavljanje statusa kategoriziranega športnika.

Na tekmi svetovnega pokala v balvanih 29. aprila v Seulu v Južni Koreji se Slovenci niso uvrstili med 20 tekmovalcev, ki se borijo za najvišja mesta. V kvalifikacijah so obstale Mia Krampf, Katja Debevec in Sara Čopar, naslednji dan pa še fantje Zan Lovenjak Sudar, Anže Peharc, Luka Potočar in Jernej Kruder.

V organizaciji KŠP in pod okriljem PK Plus je 13. in 14. maja v Plus Climbing centru v Kopru potekalo državno prvenstvo v težavnostnem plezanju. Zmagala sta Janja Garnbret, ki je prvič po poškodbi nastopila na tekmovanju, in Luka Potočar.

V Salt Lake Cityju se je predzadnji konec tedna v maju nadaljeval svetovni pokal v balvanskem plezanju. Skozi kvalifikacije se je od Sloven-

cev v polfinale najboljših dvajset prebila le Katja Debevec in na koncu zasedla 11. mesto. V moški konkurenci je Jernej Kruder končal kvalifikacije na 42. mestu, hkrati pa je s skupno 84 nastopi postal rekord po številu nastopov na balvanskih tekmah svetovnega pokala.

31. maja smo praznovali prvi dan slovenskih plezališč. V ta namen je vseslovenska iniciativa projekta OSP zagnala letos posebno akcijo #mojastena, ki je pozvala vse obiskovalce naravnih plezališč in balvanišč, da počistijo in uredijo naravna plezališča.

PD Domžale je objavilo razpis za vadiatelja/trenerja športnoplezalne vadbe otroke in mladino.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) organizaira usposabljanje za pridobitev naziva turnokolesarski vodnik 1. Usposabljanje v dveh delih bo sestavljeno iz kolesarsko-tehničnega in vodniškega dela.

Komisija za gorske športe. Uspešen turni smučar Maj Pritržnik (TSK Lima) iz Dobrne pri Celju in maturant I. gimnazije v Celju je postal športnik šole za individualne športe zaradi izjemnih dosežkov v atletiki, turnem smučanju in gorskem teku. Maj je bil letos član slovenske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju. Udeležil se je svetovnega prvenstva v Španiji, s 5. mestom na sprinterski tekmi mladinskih kategorij je dosegel vrhunski rezultat. Na tekmah mladinskih svetovnih pokalov je na zadnji tekmi v francoskih Pirenejih zasedel odlično 11. mesto v vzponu, 17. mesto na posamični tekmi in izjemno 9. mesto v šprintih. Kljub neudeležbi na vseh tekmah je visoko uvrščen tudi v skupnih razvrstitvah mladinskega svetovnega pokala.

Planinska založba je ponatisnila planinsko-zgodovinski vodnik *Poteh XIV. divizije*. Pot na 181 kilometrih od Sedlarjevega do Ljubenskih Rastk zbere 28 etap in 29 kontrolnih točk, in jo je možno spremljati tudi prek spletne aplikacije maPZS. V Mestni knjižnici Ljubljana – knjižnici Otona Zupančiča so 30. maja predstavili knjigo Šepet samotnih stezic avtorice Jane

Remic. Z avtorico se je o darovih narave in življenja, o sončnih vzhodih in zahodih, o vztrajanju, ljubezni in čudovitih kotičkih v gorah pogovarjala Zdenka Mihelič. Sredi junija je izšel planinski vodnik *Karnijske Alpe*, ki predstavlja obsežno območje med Julijci in Dolomiti, od Ojstrnika pa tja do Piancavalla. Vodnik prekaljenih piscev Vladimirja Habjana in Irene Mušič Habjan vas med drugim popelje kar na 110 vrhov po različno zahtevnih poteh. PZS je pred prvomajskimi prazniki opozarjala na obilico snega v visokogorju in na osojnih območjih. Planinske kočice v visokogorju so bile zaprte (odpri jih bodo sredi ali konec junija), številne nižje ležeče kočice pa so gostile mnoge planince in ljubitelje gora z vseh koncev Slovenije in tudi iz tujine.

Zdenka Mihelič

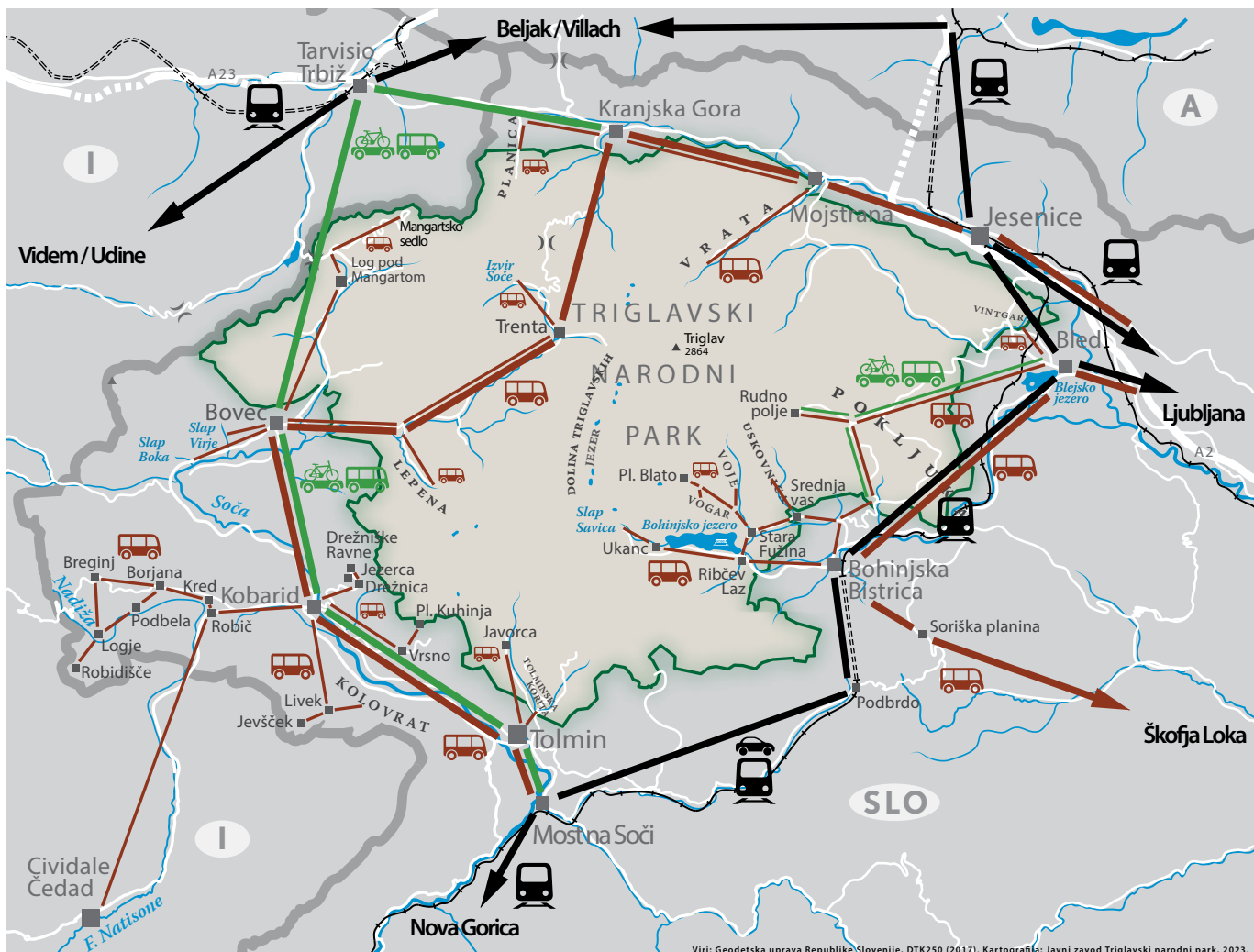
Poletni javni prevozi biosfernega območja Julijskih Alp

Sezonski javni prevozi bodo v poletju 2023 organizirani na najboljših obiskanih delih Triglavskega narodnega parka (TNP), prednostno v Bohinju, na Vršiču, Pokljuki, v dolini Vrata, Vintgarju, Tolminskih koritih, Trenti, na Mangrtski cesti ... Brezplačni ali cenovno zelo ugodni prevozi predstavljajo odlično alternativo osebnim motornim vozilom, resnično potrebo in izključno pravico prihodnje mobilnosti v narodnem parku. Vozni redi so na voljo v aplikaciji Vozni redi v Julijskih Alpah, ki je dostopna na spletni strani Zelena mobilnost v Julijskih Alpah, <https://julian-alps.com/sl/page/zelena-mobilnost-v-julijskih-alpah/36128892/> in na kodi QR.

Upošteva naravne posebnosti, priljubljenost med izletniki in planinci ter značaj mangrtske ceste je sezonska proga javnega prevoza do Mangrtskega sedla postala ena najbolj množično obiskanih v TNP.

Aplikacija Vozni redi v Biosfernem območju Julijske Alpe

Viri: Geodetska uprava Republike Slovenije, DTK250 (2017). Kartografija: Javni zavod Triglavski narodni park, 2023.

Med uporabniki je bil ukrep izredno dobro sprejet, saj olajša vožnjo po ozki visokogorski cesti. Na Mangrtski cesti je bil zaradi zagotavljanja varnosti omejen dostop z motornimi vozili, in sicer glede na število razpoložljivih parkirnih mest pod sedlom. To je primer dobre prakse umirjanja oziroma omejevanja prometa na alpskih prelazih, ki hkrati pripomore k doseganju ciljev varovanja narave v zavarovanem območju. Novost letošnjega poletja na Bovškem je vključitev električnega kombi vozila. Vozilo bosta lokalni skupnosti prek sredstev Podnebnega sklada zagotovila Javni zavod TNP in Ministrstvo za naravne vire in prostor. Je prvo izmed predvidenih petih električnih vozil, ki bodo za potrebe umirjanja prometa na voljo domačinom in obiskovalcem TNP, prednostno v odmaknjenih alpskih dolinah, kjer so redne javne linije zelo redke ali pa jih ni.

Triglavski narodni park

U SPOMIN

Eugen Drvarič
(1932–2022)

Petindvajsetega novembra 2022 smo se na pokopališču Podkraj poslovili od cenjenega krajana in planinskega sopotnika Evgena Drvariča. Dolga je bila njegova življenjska pot, ki jo je prehodil pokončno, delovno in pošteno. Te

vrednote so mu bile pred davnimi devetdesetimi leti položene v zibelko v njegovem rojstnem kraju Vadarci v Prekmurju. Želja po boljšem življenju ga je pripeljala v Šoštanj, ko je bila tam zgrajena termoelektrarna. V njej se je zaposlil, spoznal Poštajnerjevo Antonijo, s katero sta se kmalu zavezala v zakonu. S hčerko Sonjo, so skupaj v družinski slogi prebivali na Tovarniški poti v Šoštanju. Njihov dom je bil poln dobre volje in medsosedskega razumevanja. Po prihodu v Šoštanj je Evgena hitro prevzelo okoliško hribovje prelepe Šaleške doline, kamor se je začel z veseljem podajati. Postal je član našega planinskega društva in s tem pomemben del naše preteklosti. Poti, ki jih je izbiral, so s časom postajale vedno težje in zahtevnejše. Ljubil je gore, še posebej rad pa je ubiral brezpotja, kjer se je počutil najsrečnejšega. Vsak njegov prosti čas je bil

namenjen hoji v čudovito naravo. Kot vodnik PZS nas je dolga leta varno vodil po planinskih poteh širom naše domovine. Umirjen značaj, osebna skromnost in sposobnost poslušanja so bile njegove velike vrline.

Bil je mentor mladim generacijam planinskih vodnikov, na katere je prenašal svoje bogate izkušnje. Mnogo generacij učencev iz osnovnih šol je popeljal v svet planinstva, v tisti čudoviti svet, ki mu ostaneš zvest celotno življenje. V letih od 1979 do 1984 mu je članstvo planinskega društva zaupalo funkcijo predsednika, ki jo je opravljal vestno in marljivo. Nepogrešljiv je bil pri delovanju društva tudi kot član upravnega in nadzornega odbora ter v zrelih letih kot član častnega razsodišča. Na številna priznanja, ki jih je prejel za svoje delo, je bil ponosen. Zadnji častni znak PZS, zlati znak, je prejel leta 2004. Spominjali se ga bomo tudi kot ustanovnega člana planinske sekcije pri Društvu upokojencev Šoštanj. Dokler mu je bilo zdravje naklonjeno, jo je tudi vodil. Sekcija še vedno deluje zelo uspešno in vselej dokazuje, da za hojo v planine ni nikoli prepozno. Ko je pri Evgenu nastopila jesen življenja, katere sopotnik so pogosto tudi zdravstvene težave, se je njegov korak upočasnil. Gibanje se je omejilo na območje domačega mesta, kjer smo se pogosto srečevali. Prehojene planinske poti in vsa doživetja so tako postala del spomina, ki ga je Evgen rad delil s svojimi planinskimi prijatelji. Mesec dni po tem, ko bi dopolnil devetdeseto leto, je v krogu svojih najdražjih mirno zaspal.

Vitrina, v kateri je Evgen skrbno shranjeval utrinke in dokazila o premnogih prehojenih poteh, pa bo še dolgo govorila o njegovi veličini. Med njimi je tudi najsvetejša, Slovenska planinska transversala, ki jo je Evgen prehodil kar petkrat. Člani planinskega društva Šoštanj bomo za vedno hvaležni za njegov prispevek in sled, ki jo je pustil za sabo.

Člani PD Šoštanj

Jože Žunec

(1934–2023)

Pred desetimi leti smo Jožetu v *Planinski vestnik* zapisali jubilejno kolumno. Kmalu za tem ga je kruta bolezen ponesla v svoj svet, zdaj se je poslovil.

Jožeta Žunca, rojenega v kraju Senešci pri Veliki Nedelji, je poklicna pot metalurga pripeljala na Ravne. Tedaj je mlademu inženirju zelo veliko pomenil šah, predvsem problemski, kadar pa je imel le malo časa, je ušel v hribe. V zrelih letih pa so ga planine zasvojile, zato se je lotil številnih lepih planinskih pa tudi plezalnih tur. Opravljal je različna vodstvena dela v železarni: bil je obratovodja valjarne, član uprave in direktor Železarne Ravne. Uspešno je zaključil magistrski študij. V družbenem življenju na Koroškem je bil aktiven ves čas na več področjih, še posebej pa na področju planinstva. Tako je bil dolga leta predsednik PD Ravne na Koroškem in planinski vodnik pri društvu.

Ob vodenju, gospodarjenju s planinsko kočjo društva in koordiniranju številnih aktivnosti v društvu je več kot tri desetletja organiziral in uspešno izpeljal številne planinske pohode in ture. Posebej velja omeniti vsakoletno decembrsko pot "Čez goro k očetu", imenovano po Prežihovi noveli. Idejno je zasnoval, nato pa polnih dvajset let skupaj s sodelavci organiziral pohod, obogaten s kulturnim programom, ki je povezoval Korošce s to stran in on stran meje. Letos smo se na to pot podali že tridesetih, nadaljevali pa Jožetu v spomin. Prav tako so bile nepozabne večdnevne in dobro organizirane planinske ture v gorovja sosednjih in bližnjih držav: na

Durmitor v Črni Gori, po Velebitu na Hrvaškem, po Tatrah, po avstrijskih in švicarskih Alpah, bolgarskih in grških gorah ... Nič manj niso bili zanimivi pohodi po prleških in haloških gričih. Jože se je preizkusil tudi na trekingu okoli Anapurn. Planinski prijatelji se z veseljem spominjamo teh pohodov in smo mu hvaležni za lepe planinske dni, ki smo jih doživeli skupaj.

Jože, hvala ti za vse lepe in nepozabne skupne trenutke. Ti so odšel, spomini nate pa ostajajo. Počivaj v miru pod tebi ljubo Uršljo goro.

*Veronika Kotnik,
PD Ravne na Koroškem*

Janez Glažar

(1944–2023)

Nemogoče, nepojmljivo se mi zdi, da smo se morali posloviti od Janeza Glažarja, velikega planinskega prijatelja in zanesenjaka, mentorja, markacista in podpredsednika društva.

Prva sreda v mesecu je namenjena sejam upravnega odbora društva in tisto usodno sredo sva se zjutraj slišala zaradi dežurstva. Ravno ko se je popoldne odpravljala na sejo, mu je korak zastal skoraj na domačem pragu. Trideset let sva sodelovala pri društvenem delu. Bil je več kot le podpredsednik, delovala sva kot usklajen dvojec. Na planinskem področju je deloval nekoliko dlje časa kot jaz, član društva je postal že pred petdesetimi leti.

Skupaj smo prehodili kar lep del naše prelepe dežele Slovenije, odpravili smo se tudi v tujino, na obale in otoke Jadranskega morja. Sreča je bila v tem, da so nas družili isti cilji, iste poti in iste ideje. Začelo

se je že spomladi po Pomurski planinski poti, nato s Snežnikom in prvomajskim izletom na morje, nato pa ubiranje prečudovitih poti poletnih in jesenskih gorskih tur. Novembra, ko smo šli na zaključni izlet za strokovni kader društva, je bil za izvedbo drugega dne vedno zadolžen Janez. Tako smo udeleženci lahko spoznali vsaj del njegovega bogatega poznavanja prelepe domovine.

Začelo se je kot želja, kot izziv, kot potreba. A osvojeni vrhovi in naravne znamenitosti so vendarle samo vodilo, ki uokvirjajo to zgodbo. Janez je bil zvest planinstvu skoraj vse življenje. Bil je nepogrešljiv člen v verigi mursko-soboškega planinstva. Vedno je bil odprt do ljudi, pokončen in pošten. Njegov trdni značaj in njegovo oboževanje gorskega sveta sta se izjemno dopolnjevala. Verjel je, da je s pogumom in voljo mogoče doseči cilje.

Svoje poslanstvo kot profesor in vzgojitelj je znal čudovito povezati s planinstvom. Ustanovil je planinsko skupino na ekonomski šoli in postal načelnik mladinskega odseka v društvu. Kot mentor je svoje planinsko znanje ves čas prenašal na mlajši rod na predavanjih in pripravah na tekmovanjih Mladina in gore ter Planinske šole. Za tekmovanja je v okviru delovanja mladinske komisije PZS dolga leta sestavljal testna vprašanja.

Pomurska planinska pot je bila njegova posebna ljubljenka. In to ne samo zaradi pohodov in usposobljenosti za markacista, ampak je bil tudi glavni ustvarjalec vodnika *Pomurska planinska pot*. Zanjega ponatisa žal ni dočakal. Pa toliko dela in časa je porabil zanj, ničesar ni prepustil naključju, vse je moral preveriti tudi na terenu. Posebej pomembno je tudi njegovo delo na področju zbiranja, urejanja in oblikovanja planinske literature, kot so bili zborniki ob obletnicah društva in Pomurske planinske poti ter ob podobnih priložnostih. Vedno je bil pripravljen pomagati in z bogatim znanjem prispevati svoj delež k ohranjanju planinstva v Prekmurju.

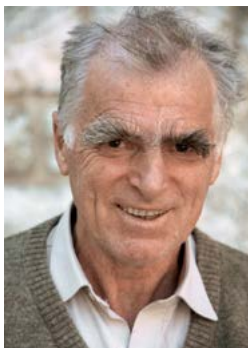
Za svoje dolgoletno delo v društvu je prejel bronasti, srebrni in zlati častni znak Planinske zveze Slovenije. Prejel je tudi visoko priznanje, svečano listino, kar pa še zdaleč ni zadostna zahvala za vse tisto, kar je storil za planinstvo tu, na tej prekmurski ravnici.

Jože Ružič,

PD Matica Murska Sobota

Alojzij Jenko

(1929–2022)

V decembru lanskega leta nas je v 93. letu starosti zapustil alpinist veteran in gorski reševalec Alojzij (Slavo) Jenko iz Kranja.

V vrste alpinistov in gorskih reševalcev se je vključil že pred letom 1950, saj ga že marca 1948 kot tečajnika zasledimo na alpinističnem zimskem tečaju pri Češki koči pod vodstvom Rada Kočevarja. Njegov prvi registrirani vzpon je bil čez "steno" Krvave peči na jugozahodni strani Kočne. V letu 1954 je preplezal severno steno Štajerske Rinke, nato pa so se vrstili plezalni vzponi v Jalovcu, Štruci, Triglavu, Pelcu, Lepem Špičju. Zahtevne vzpone je opravil tudi v masivu Grossglocknerja, v Waliških Alpah in Visokih Turah. V 60-ih letih je bil udeleženec odprave AO Kranja v Komove, kmalu zatem pa je zaključil z aktivnim plezanjem. V letih 1951–1953 je bil tudi načelnik Alpinističnega odseka Kranj. Dolgo je bil aktiven tudi v organih Planinskega društva Kranj. Redno se je udeleževal srečanj alpinistov veteranov. Bil je avtohtoni Kranjčan iz centra mesta, iz znane kranjske rodbine Jenkovih, ki so bili po Sloveniji in v tujini poznani po izdelavi novih in popravljanju starih dežnikov. V tišini smo se od njega

na zadnji poti poleg domačih poslovili veterani alpinisti, gorski reševalci in prijatelji gora.

Franc Ekar

Rado Jeranko

(1931–2022)

Zadnji mesec v letu 2022 nas je v 91. letu zapustil veteran alpinist in gorski reševalec Rado Jeranko, univ. dipl. inž. strojništva in glasbenik.

Rojen je bil na Bledu, od koder se je družina že v petdesetih letih, ko je bil gimnazijec, preselila v Kranj. Tu je navezal stike z alpinisti ter opravil veliko število letnih in zimskih vzponov v grebenih in ostenjih Grintovcev, Ponc, Jalovcu, Storžiču, Severni triglavski steni. S prijatelji alpinisti Janezom Krušicem, Petrom Jamnikom, Branetom Jakličem ... je dosegel tudi vrhove Dolomitov in Zahodnih Alp. Opravil je več turnosmučarskih spustov v domačih Julijskih Alpah kot tudi v sosednjih avstrijskih gorstvih. Veliko je tudi potoval na območju Apeninov, še posebej so ga zavsvojili Pireneji. Leta 1958 je bil izvoljen za načelnika Alpinističnega odseka Kranj. Prizadevno in umirjeno je deloval v organih Planinskega društva Kranj. V kasnejših letih se je včlanil v Planinsko društvo Jezersko, kjer je še naprej iskal planinska doživetja v gorski tišini. Alpinistične družčine ni zapustil saj je redno prihajal na tradicionalna letna srečanja veteranov alpinistov PZS na Vršič in na tradicionalna srečanja gorskih reševalcev veteranov. Spomin na Rada in njegov klarinet je spomin na pokončnega, domoljubnega in skromnega hribovca.

Franc Ekar

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Gorniške vasi, gore in starostniki

INTERJUJ

Jože Rovan, Janja Vidmar

Z NAMI NA POT

Pale di San Martino, Škofja Loka

GTV

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

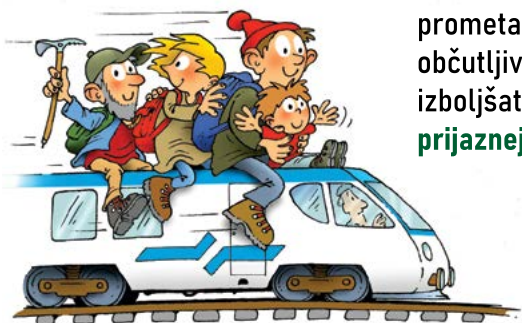
www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

PEŠ IZ DOLIN DO VIŠIN

V HRIBE Z JAVNIM PREVOZOM

Namen akcije je zmanjšati negativne vplive avtomobilskega prometa na naravo in okolje, zlasti na občutljiv gorski svet in občutljive ekosisteme. Obiskovalcem in domačinom želimo izboljšati trajno in kakovostno doživljanje teh območij **z naravi prijaznejšimi načini zahajanja v gore.**

Z javnim potniškim prometom v hribe vsi, ki želite spoznati in doživeti naravo kot celoto.

Kakšne so poleg rednih linij JPP še druge možnosti naravi prijaznega obiskovanja gora?

- Uporaba gorskih turističnih avtobusov, ki v glavni sezoni namensko vozijo v alpske doline, prelaze in gorski svet.
- Najem avtobusa za organizirane skupine oz. planinska društva.
- Obisk bližnjih in okoliških gora.
- Večdnevne ture, za kar so zelo primerne tudi planinske in druge obhodnice.
- Skupni prevozi z deljenjem vozila.
- Do izhodišč s kolesom.

Na spletni strani PZS in v aplikaciji maPZS smo pripravili prvih

40 planinskih izletov in tur,

ki se začnejo in končajo na postaji ali na postajališču javnega potniškega prometa. Razporejene so po vsej Sloveniji.

Izleti so bili pripravljani s sodelovanjem PZS in Geografskega inštituta Antona Melika.

